

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.135/a

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.135/a

2.6.135 209
314
CHRISTO-
PHORIBESOL-
DI, JC.

DE ÆRARIO
PVB LICO

Discursus.

TUBINGÆ,
Typis Iohan-Alexandri Cellij,
Anno M. DC. XV.

De Erario

AD LECTOREM,
M. IOH. MARTINVS
RAVSCHER, LL. St.

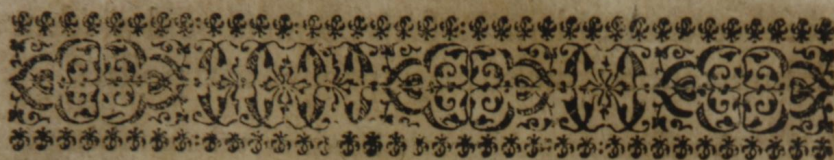
*U cui Regales Superum indulgen-
tia Fasces
Aut latum in Populos contulit
Imperium;
Quæris ut incedat solido Respublica nervo,
Et serves Civem quæ ratione tuum?
Cum pariter Mavors, pariterq; instabit Egestas,
Nec fugiet partes ille vel illa suas?
An mittes Clarios scitatum Oracula Delphos,
Plurima quæ fervent Augure verba Deo.
Nil opus: ecce tibi è medio responsa Lycéo:
Publica res Fisco sospite sospes erit.
Sospite sospes erit Fisco Respublica. at ille
Ne pereat, vires Subdite subde tuas:
Sed faciles vires, modicasq; & mole carentes,
Nec gravet invalidos sarcina vasta hu-
meros.*

)(2

Ne

Ne vires Fisco & nervos dum forte ministras,
Viribus exhaustus destituare tuis.
Scilicet hoc Princeps moderabitur Optimus: unde
Subditus in censum non gravis eris erit.
Nam jugum detrectat nimium cogentia Taurus,
Et gravis exilem deprimit aura ratem.
Ambigis? Autorum consensu teste probabit
Hic Liber, & dictis arguet hisce fidem.
Quæ non famosis gypsata Calumnia verbis
Atteret, aut strabi lima supercilij.
Palladis hoc scutum est! nigrum suspende la-
pillum
Zoile: stat flabris non Liber iste tuis.

DIS.

DISCVRSVS PO- LITICI DE AE R A- RIO PUBLICO.

C A P U T I.

R E M P U B L I C A M O M N E M
aut Principatum, corpus esse civile, ne-
mini non liquere puto. inibi ut Consilia-
rii, sedem vicemq; obtinent Mentis; cui
tota hominis paret Natura: sic Pecunia
rerum gerendarum Nervus est; *l. i. §. in caussa. 20. ff. d.
quaestio. & sine Sumptibus non ulla Respublica consi-
stere potest, opus ei Opibus est, sine quibus nil fiet
quod opus: Videatur Petr. Gregor. Tholozan. 3. d. Repu-
blic. cap. 1. à princ. Iac. Bornitius, in Ærario, lib. 1. cap. 1. Pe-
cuniâ Imperii fines defenduntur, Pauperes relevan-
tur, benè meriti remunerantur; ut alia publica, eaq;
necessaria Reipublicæ negotia, quæ sine Numis expe-
diri nequeunt, omittam. Laudatur à Celso I Cto, in l. 79.
ff. d. legat. 3. sententia Rusticorum antiquorum, Pecu-
niam sine Peculio fragilem esse: Peculium adpellantes,
quod præsidii causâ seponeretur, eo ut necessitatis*

A
tem-

pore uterentur. Id si in Rusticis obtinet, quid ni idem de Imperantibus multò magis pronuntiari posset?

I. An Ærarium publicum habendum, vel num ab Imperantibus Theauri sint colligendi? in utramque partem disputari potest. Videatur Bodinus, 6. de Republ. cap. 2. num. 675. ad fin. & seq. Tholozan. 3. d. Republ. cap. ult. post Boterum libr. 7. del. ragione di Stato, Apollinar. de Calderini, discors. 6. Auctor. Anti-Machiavelli, libr. 3. theorem. 32. Barthol. Keckerman, disput. pract. 34. problem. 15. Pro negativâ sententiâ, adferre licet auctoritatem Divinæ Legis, Deuteronom. 17. v. 17. ubi prohibetur, ne Rex multiplicet sibi argentum & aurum. Sic & Julianus Imperator, nunquàm pecuniæ augendæ cupidus fuit; quam cautiùs apud privatos servari existimabat. Ammian. Marcellin. libr. 25. folio mihi 438. Constantius quoque, amicis increpantibus, quòd Fiscum indiligentiùs curaret, respondit: Bonus Princeps qui magis à suis diligitur, quàm timetur; habet quicquid possident Cives. id quod & Cyrus ostendit Croeso, cùm precibus à Subditis magnam pecuniæ vim collegisset. Xenoph. in Cyri pad. Ludovico XII. Galliæ Rege, laudi dat N. Froumenteau, 3. du Secret de Finances fol. 410. & seq. quòd multis implicitus Bellis, & tamen cùm de accumulandis Theauris sollicitaretur, responderit: qu'il falloit que ses richesses & thresors fussent dans les bourses, & dans les maisons de ses suiets; & que le Prince ne sçauoit micux thesauriser, & s'enrichir, qu'en enrichissant par bon traitement & soulagement ses suiets. adde libr. 2. ejusdem tractatus, fol. 10. & seq. Trajani Cæsaris apophthegmate, Fiscus Lien est; quòd eo crescente, reliqua Membra tabescunt, quodque

Fisco aucto arguitur civica pauperies.

ut canit Andr. Alciatus. emblem. 146. Et inde Belam Pannoniæ Regem, omnibus promiscuè Vectigalibus Populo levato, tributoque generatim provinciis remisso, effecisse & Nobilitatem

tem

tem & plebem ditissimam; ut nec minimus quidem rusticus inventus fuerit egenus, laudat Bonfinius, *rer. Ungar. decad. 2. lib. 3.* *Ærarium* itidem propterea rejicit Thomas Morus, quòd invitari magis hostem, & attrahi Publicarum opum abundantia censet: quæ & olim opinatio fuit *Ægypti Regum. Herodot. libr. 3.*

2. Econtrà pro *Ærario* facit, quòd Lycurgus, qui suos *Ærarium* habere noluit, & idem amplificare finibus extentis Rempublicam eo ipso prohibuit: idque cum armis sumptis expeterent Lacones, Belli destituti expensis, mox Pecuniam mutuò sumere cogebantur; & porrò in extrema discrimina pervenerunt. *Aristot. 2. politic. cap. 7. in fin. Bodin. 6. de Republ. cap. 2. à princ.* Athenienses tempore Themistoclis, *Ærario* caruerunt; & ideò ad Belli sumptus comparandos, violento uti remedio Themistocles coactus fuit. *Plutarch. in vita, fol. mihi (edit. Gallic.) 222. Quin & 1. Regum, cap. 3. vers. 13.* Schemohni Regi, divitias, omnium aliorum Principum opulentiores, vice cujusdam insignis Beneficii, promittit *Jehova Deus.*

3. Ego, in Republicâ ut dives semper *Ærarium* sit, operam dandam esse puto. Ita tamen, ut (1) omninò debeat esse proportio inter redditus Principis, & inter ejus curas; atque adeò, tam sufficientes redditus ejus esse velim, quàm varix & multiplices sunt ejus expensæ. *Keckerman. pol. 1. cap. 21. à princ. fol. 328.* Unde in Rebus publicis quibusdam, *Ærarium* ut locuples admodum sit, haut necesse esse videtur. Sicque in Turciâ, ex solis Timariis, homines ad tercentum millia obstrictos sibi atque obligatos habet, Imperator; ut quoties ipsi libuerit, & quò terrarum eos ire jusserit, in Bellum propriis impensis proficiscantur. *Lazar. Soranzius, in Ottoman. capit. 47.* Quod & testatur Venetus quidam in Græcia Consul, qui ait: Nell' acquisto che fece gl' Ottomani del Stato suo, s'impatronirono non solo di tuto il diretto, ma in gran parte

A z an-

ancora dell' utile de' Terreni, & questi distribuì poi à' Soldati in vita loro per stipendio. di modo, che senz' altra spesa del dinaro publico, mantiene quel Signore un numero così grande di Cavalli, che à pagarli con dinari, non bastariano quindici milioni d'oro l'anno, &c. *Theſoropolit. part. 1. fol. m. 116. &c.* Sic & olim Imperatoris & Principum potentia, in Vafallorum multitudine conſiſtebat; indeque tam multa Feuda conſtituta fuerunt, adeò ut nil ferè ſibi retinerent, hodiè cum voluntario conductioq; Milite bella gerantur, & Vafallorum Servitia variis limitationibus reſtringantur, rariùs nova Feuda dantur; Ærarioque, quod Stipendia ſuppeditet in caſu neceſſitatis, locupletiori eſt opus. Viciffim cum Helvetii pulſà Nobilitate, plenariam immunitatem promulgarent, ſuis quenque Stipendiis militare conveniebat *Bodin. d. cap. 2. num. 660.* (2) Haud in unius aut paucorum arbitrio poteſtateque eſſe debet, non urgente neceſſitate Ærarium evacuare: quod quidem faciliùs in Mixtâ Reipublicæ formâ præcaveri poteſt. Sanè cum Publicarum pecuniarum cuſtodia, ſuprà modum difficilis ſemper fuerit viſa; Reges Perſarum perinde ac Romani, ut à rapinâ profuſioneque, Sanctius Ærarium vindicarent, aurum in graviorem laterculorum conſlabant figuram. *Bodin. d. cap. 2. num. 675. Tholozan. 3. d. Rep. cap. 3.* Quo itidem medio, Caroli V. Gall. Reg. Financiarum Magiſter, Domini ſui facilitatem in expendendo, coherceri poſſe putavit, *Bern. Girard. Seigneur du Haillan. lib. 17. fol. 424. deſt. hiſt. de France.* At nec ejuſmodi maſſarum pondus, neq; Ramſaneti lapideæ Turres, neque Sardanapali ſubterranei ſpecus, Publicam illam Pecuniam tueri, nec etiam Templorum, Sepulchrorumvé Relligio, neque profunda flumina eam poterunt occultare; ſi non rara & continuata Principum prudentia, aut Ordinum id faciat provida cura. Ridicula eſt congerendi ſollicitudo, & non niſi in maximum Reipublicæ Civiumque ſingulorum damnum vergere poteſt, niſi ſit qui ſervet importata: hocque eſſe perforatum

tam haurire dolium, rectè Xenophon. in *Oeconom.* scribit. Et sic Cæsar Caligula, immensas opes, totumque illud Tiberii Cæsaris, vicies ac septies millies H. S. Sumptibus nepotinis omnium prodigorum ingenia superans, non toto vertente anno absumplît; *Sueton. cap. 37.* quia potenti custode carebat. Les Monarchies (verba sunt Aurea Auctoris du Secret des Finances, in *Epist. dedicatoria ad Gall. & Polon. Regem.*) seront toujours necessiteuses, si la clef de leurs Finances n'est mise & consignée en une bonne & fidele main: c'est à dire, qu'elle ferme à si bon ressort, que les crocheteurs n'y puissent crocheter s'il est possible. Car il y a des crochets de tous les qualibres; crochets tortus, crochets mignards, crochets prodigues, crochets subtils, crochets des femmes, & crochets affinez, &c. Huic malo Lege latâ mederi voluit in Gallia Franciscus I. quâ cavit, ut *Ærarii* Sanctioris quatuor claves fabricarentur; quarum unam penes se Rex haberet cæteras ii quos *Ærario* præfecisset. Subrogatum etiam fuit huic Legi, ne ex arca Numi, nisi præsentem *Ærarii* Præfecto, & Scribâ moverentur: quo more ab Henrico 2. abrogato, omnes mox *Ærarii* opes, potentium & adulatorum direptionibus patuerunt. *Bodin. d. cap. 2. num. 674.*

II. Pecuniæ adpellatione non tantum comprehendendo Numos, aut etiam Aurum Argentumve non signatum; sed omnia quæ pecuniâ aestimari possunt. l. 4. l. 5. l. 178. l. 222 d. *verb. signif.* quæ vel necessitatis tempore citò vendi, aut cum iis indigemus, numis non semper comparari possunt. Sicq; in Galliâ olim, publica Nemora fuerunt, in quibus grandium excelsarumque arborum innumerabilis multitudo, ad omnes crescebat opportunitates; quæ urgente Bello, si pecunia

cunia AErario defuisset, cædebantur. *Bodin. 6. cap. 2. num. 675.* Sic Argentina, aliisque similibus in locis, ubi Respublica benè est constituta, magna copia Annonæ, ad Belli famisque reconditur casus inopinatos.

III. AErarium propriè Populi, & Reipublicæ, Fiscus verò Principis esse censetur. Idque ex verbis Plinii ad Traianum facile cognosci aiunt, cum dicit: Non eadem severitate Fiscum, quàm AErarium cohibes. *Fr. Hotoman. in comment. verb. Iur.* Sic & nunc plerisque in locis, differentia est, **vnder den Sammer: vnd einer Landschafft Gütter.**

In Popularibus & Optimatum Imperiis, nihil quod ad Civitatem pertineat, Privatum dici potest: in Monarchia verò, & agri Dominici à Publicis, & Fiscus ab AErario Publico differt. *Bodin. d. cap. 2. num. 641.* Adde Clarissimum Belgii Iureconsultum Paul. Busium, 3. d. *Rep. cap. 1. num. 3. & disp. polit. 11. §. 22. usque 26.* qui AErarium & Fiscum, Juris auctores aliter accipere, quàm Latinos cæteros probat. Universitates verò & Collegia, Arcam aut Bursam communem, non AErarium, vel Fiscum habere putantur. *vid. Christ. Colerum, parerg. cap. 28. M. Ant. Peregrin. d. Jure Fisci. l. c. 1. & 2.*

2. Utrum in Monarchia absoluta, valeat ista Bonorum Regalium distinctio; ut alia dicantur Reipublicæ, alia privata Principis, disputat Keckermannus, *disp. pract. 34. problem. 7.* Certè non inepta videtur opinatio Tholosani, *lib. 3. d. Repub. cap. 2. num. 10.* qui tria facit genera Bonorum Principis. Primum Privatorum, quæ vel habet quæsitæ nomine proprio, vel relicta à Majoribus, alio nomine quàm Principatus. Secundum dicit eorum, quæ Principatui adnexa sunt vel incorporata; quæ & Reipublicæ Dos adpellitantur: quod quasi
Dota-

Dotalia ea accipiat in auguratione sui Principatus, tanquàm per Desponsationem sibi cōiuncti. Vocantur etiā Domanium Reipublicæ, seu Coronæ. Tertium, quod ex his nascitur, vel ex casualibus percipitur redditibus, & in Thesaurum Fiscalem defertur; ad communemq; Principis ac Reipublicæ negotiorum utilitatem, à Principe administratur. Et hæc non Gallicæ tantummodò, sed plerisque Politiis accommodari posse puto, secus ac censebat Keckermannus: qui in Principe absoluto nihil privatum, nihil etiam publicum, quod non ejus Dominio sit commissum, contrarationem & usum agnoscit. Sed tamen adhuc alia Bona publica, Reipublicæ nempè (nec Principis administrationi concessa) ubique ferè, etiam in Monarchiis inveniuntur: & Dominatum, non Regnum sapit, aliter si fiat. Ita Augustus, Provincias partitus est Romanorum, in Prætorias, quæ Populo erant vectigales; & Præsidiales, quæ Cæsaris Fisco certum æs penderent: quod tandem posteri Imperatores Græcorum, Dominatum affectantes, immutârunt, Fiscumq; & *Ærarium* confuderunt. *l. benè à Zenone. C. de quadr. præscript.*

IV. *Ærarium*, diversi usus, & ordinis etiam ratione, non unum esse decet. In Gazophylacium seu *Aerarium Sacrum*, *Kirchenkast* / *Aerarium Civile*, *Kentkammer* / *Aerarium Militare*, *Aerarium privatum* seu *Fiscum Principis*, & Sanctius *Aerarium*, seu *Thesauros Reipublicæ & Principis*; seiungit Bornitius, *de Ærar. lib. 10. per tot.* Et quoque triplex aliquando fuisse Romæ *Aerarium* constat. Vnum in quo Civium tributa, vectigalia Sociorum, & præda Imperatorum asservabantur; ad Bellorum sumptus ordinarios sustentandos. Alterum Sanctius *Aerarium* adpel-
latum

latum; in quo Aurum viceſimarum cuſtodiebatur, ad ultimos Reipublicæ caſus. Et tertium, quo pecunia Gallici Belli cauſſâ continebatur: quam Gallico Bello contulit Populus, cum execrationibus eam inde non amovendam, niſi Bellum Gallicum impenderet. *Tholoſan. 3. d. Rep. cap. 3. num. 4. & ſeq.*

V. Fons & ſcaturigo Aerarii perennis, & quoque antiquiſſima, honeſta, legitima, tutiſſimaq; Imperantibus Pecuniæ inveniendæ ratio ea eſt, quam priſci Legumlatores, Rerumq; publicarum docuere fundatores: dum ii non ſolùm Vicos, Tempſa, & Theatra voluerunt eſſe Publica; ſed & inſuper Agros, Nemora, aliasque Poſſeſſiones (ut quali Reipublicæ quoddam patrimonium eſſent) ſelegerunt; hæcque ad certum tempus, vel in perpetuum Civibus locitanda mercede, publicis neceſſitatibus deſtinabant. *Bodin. 6. de Rep. cap. 2. num. 638. Tholoſan. 3. d. Rep. 2. à princ. Guidon General des Finances, part. 1. à pr. Bornit. in Aerar. 1. cap. 3. & attigi, diſputat. polit. 3. 0. 35. claſſ. 1.* Ita Romulus agrum Romanum in tres æquas parteis diviſit; quarum unam Sacris faciundis, ſecundam Reipublicæ oneribus ſubeundis, tertiam Civibus aſſignavit. *Dionyſ. Halicarnaſſ. libr. 2.* Erant & Principibus Lacedæmoniorum aſſignata prædia à Republica, pro Patrimonio: accùm militabant, exercitus à Civitate nutriebantur. *Xenoph. d. Republ. Lacedæm.* Hincque deſcendere videtur origo *der Landtgarben / Theilbaren Güter / Bodenzins / ic.* Sic

De Aerario Publico Cap. 1.

9

Sic Aegyptios perpetuarios Colonos, utque quintam fructuum partem Regi darent, effecit Iosephus: *Genes. 47. vers. 23. &c.* quod Vestigal, usque ad nunc incessabile vocat Olorius, *1. hist. cap. 8.* Ipse quoque Jechezchel, in Civitate quam describit, tales Principibus voluit esse agros; quibus contenti vivant, nec ultra opprimant Populum DEI, omnesque exactiones tollant de super Populo ejus. *cap. 45. versic. 8. & seq.*

2. Bona ex quibus olim apud Romanos talis collatio fiebat, vocabantur prædia tributaria, stipendiaria, vestigalia, prædia civilia, fiscalia, fundi emphyteutici, saltuenses. *1. tit. C. d. locat. prad. Civil. libr. 11. C. d. fund. patrim. Cod. d. collat. fund. patrim. Cujac. 7. observ. 3. & 4.* Sicager Campanus, ad subsidia Reip. quondam relictus fuit; quem Cæsar divisit inter Cives, ut eorum benevolentiam captaret. *Sueton. cap. 20.* Ex prædiis Vestigalibus Decimæ sumebantur; ex Pascuis quod percipiebatur, Scripturam nominabant. Hûc pertinet Canon frumentarius, de quo in tit. *C. d. canon. frument. Urb. Rom.* Solarium, seu tributum pro eo quod in solo Publico à privato ædificatum esset. *l. 1. §. si quis nemine. ff. ne quid in loco public.* Hûc & compendium spectat, quod in Mercatibus pro loco & sede Publica datur; *Standtgelt* vulgò vocatur. Sic quoque ædificia alicubi extructa reperiuntur à Magistratibus, usibus & opportunitatibus negotiorum privatorum inservientia, de quibus videatur *Bornitius d. Aerar. 1. c. 6.*

VI. Non autem ex Publicis solummodo fundis, Princeps sive Respublica, Aerarii conficiendi ius habet; sed quoque qui Præfecti sunt Legum custodes, & Politici Status, totique in hoc incumbunt, iure exinde victum petunt, & quæcunque alia necessaria sunt, ad tam difficilis muneris administrationem. Ius est Re-

B

gis,

gis, inquit, Stapletonus in *Promptuario morali*, Domin. 22. post Pentecost. fol. 583. ut à Regno alatur, & quidem pompâ Regali; tum ut ei Regnum subministret omnia quæ necessaria fuerint, & ad Bella gerenda, & ad Pacem conservandam. Hæc à Populo Regi subsidia debentur, & necessario à Populo fidei solvuntur. cui consentit Dn. Polycarpus *Leysen* / *im Regenten Spiegel* / in der Predigt am Anfang des Landtags, fol. mihi 228. &c. Quicquid boni homo civisque in Republica habet, & possidet; quòd vivit, quòd liberè vivit, quòd benè, quòd beatè, omniumque rerum & bonorum usu, & interdum etiam copiâ ad voluptatem utitur, fruitur, totum hoc beneficium, Republicæ, civilique ordini acceptum est referendum: illa facit ut homo sociatus in Civili societate civiliter vivat, suisque gaudeat bonis. Quâ de causâ non tantum necessarium, verum etiam æquissimum reputatur; ut aliquid ex lucro & compendio bonorum illorum, conferat in commune. Propterea, quòd & homo, & res singulorum in Republicâ conservari nequeant, nisi conservetur Res publica sive communis: adeoque singuli sui causâ impendere videntur, quicquid conferunt in publicum usum. *Novell. 8. cap. 10. §. 2. Bornitius, h. lib. 5. cap. 1.* Hinc Tributorum ordinaria collatio descendit (*Steur* / *Schos*) quæ Imperantes, in subsidium sumptuum atque laborum, & pro Regimine generali exigunt quotannis. *argum. Matth. 17. vers. 24. &c. & cap. 22. v. 17. Marc.*

Marc. 12. v. 16. Lucae 20. v. 25. Roman. 13. v. 6. ubi Em. Tremellius. & dixi disput. polit. 3. §. 36. class. 1. Indeque Censum & Tributum solvere denegantem in Principis contemptum, incidere, aiunt, in crimen laesæ Majestatis. *Gigas d. crim. Majest. quest. 36. n. 2.*

Tributum ideo vocabatur apud Romanos, quod à Tribubus tributum hæc pecunia, seu à singulis ex Populo, pro æstimatione Patrimonii imperaretur: & Attributum; quod cuique certa pecunia præstanda assignaretur, ut ait Varro. vel à tribuendo, quod ex privato in Publicum tribueretur: vel quod Militibus tribuebatur. *l. ager. 27. d. verb. signif. ubi Gædda. in commentar.* Sicque Comnenus Imperator Orientis, lib. 1. *Juris Oriental. tit. Isaac. Comn.* constituit ordinarium Tributum, pro Vico triginta fumibula habente, aureum unum, argenteos duos, arietem unum, hordei modios sex, vini mensuras sex, farinæ modios sex, gallinas triginta. Pro Vico, qui 12. haberet fumibula, aurei bessem, argenteum, agnum dimidiatum, hordei modios quatuor, vini mensuras quatuor, gallinas viginti. Pro Vico 10. fumibulorum, argenteos quinque, agnum unum, hordei modios duos, gallinas decem.

VII. Censentur item Fructus Jurisdictionis, & Reipublicæ inservientes proventus; Pœnarum, Multarumque compendia, *Brück / Frevell / Buossen*: & si quæ alia in cap. unic. quæ sint Regal. in Vlib. Feudor. enumerantur. Quæ ex parte & ego recensui; *disput. polit. 3. §. 38. & c. class. 1.*

Reditus hi incidentes nominantur, quod fortuitò & casu accedunt Fisco: & hic ferè unaquæque Respublica, sua singularia habet, nec ab omnibus omnia probantur & adsumuntur. *Bernitius h. libr. 3. cap. 1.* Ut & generatim, alia alibi

Ærarii & Domanii ratio existit. In Turcia, Ærarium ex Donariis ferè constat; quæ ab aliis Principibus, potissimum Christianis, tum & à suis Subditis atque Servis Imperatori conferuntur: nemini enim vacuis quod dicitur manibus, in ipsius conspectum venire coceditur. Magnificentia id tribuunt, quod immensam secum trahit utilitatem. *Lazar. Soranzius, cap. 47. Achill. Traduccius, in Turcâ Vincibili, fol. 238. & seq.* Cava il Signore cento sessanta mila scudi di tributi, & pensioni di diversi Prencipi, ait auctor Thesauri politici, *part. 1. relatione di Constantinopol. fol. m. 122.* eaque dona ex alto ac sublimi loco, omnibus spectantibus explicari jubet, quasi Tributa subditorum. *Bodin. 6. d. Rep. cap. 2. num. 645.* In Turcia itidem qui habitant Christiani, vel Judæi, omnes Tributa solvunt; è contrâ Lege Mahumeranâ est cautum, ne à Musulmanis ullum Tributum exigatur. *Pierre Bellon, libr. 3. sui Itinerarii, cap. 28. Traduccius, fol. m. 239.*

2. Sic & Ærarium Romanum, ex hostium spoliis, & devictorum constabat Tributis. Tametsi enim Militibus, hostium Urbes vi captas diripere fas erat; Publicæ tamen Pecuniæ in Ærarium inferebantur. at cum Urbes dederentur, aut pactione sponsonéve factâ, pecunia promitteretur, nil præter stipendium referebat Miles: nisi tanta Pecuniæ vis esset, ut stipendium propter egregiam militum virtutem duplicandum videretur. *Bodin. 6. d. Repub. cap. 2. num. 643. Arnise. 2. politic. cap. 5. fol. 564. &c.* Romani item, victis Populis & agri parte multatis, Colonias egentium ac tenuium Civium mittere consueverunt, & eam agri partem illis assignare: ex quo incredibilis tum utilitas, tum gloria, Imperio, nominiq; Romano accedebat. quod latè exequitur Bodinus *d. cap. 2. num. 644.* ita ut nullâ extraordinariâ collatione fuerit opus, usque ad Bellum Civile. *vid. Plutarch. in Aemyl, num. 19.* tunc etiam Cæsar, Thesauros à nemine ad illum diem tactos Militibus rapere concessit. Unde Lucanus *lib. 3.*

Tunc

————— *Tunc conditus imo*
Eruitur Templo multis non tactus ab annis
Romani census Populi, quem Punica Bella,
Quem dederat Perses, quem victi prada Philippi:
Quod tibi Roma fugâ Pyrrhus trepidante reliquit, &c.

2. De Domatio mutabili & immutabili Regni Gallicani, multis agit Tholosan. 3. cap. 2. num. 13. usque ad fin. & adhuc latius le Guidon general de Finances; quem tractatum legisse haud poenitebit.

C A P U T II.

Circa Aerarium triplex inspectio occurrit: quomodo nempe redditus Principatui destinati, sint conservandi; quomodo augendi, necessitatique tempore alii conficiendi; & demum, per quos Aerarium fiet administrandum.

I. **R**EDITUUM **Æ**RARIIQUE **C**ONSERVANDI præcipuus modus, in benè, parcèque collocandi consistit ratione. Parsimonia quippe opes auget: *Proverb. 3. v. 17.* magnumque, ut proverbium habet, est vectigal. Oraculi ergo hæc loco sit illud Poëtæ:

Si rectè frueris, non est ut copia major
Ab Jove donari possit tibi. ———

Rectè Mæcenas Augusto: Divitiæ magnæ, nō tam multa accipiendo, quàm non multos sumptus faciendo colliguntur. *Dion. lib. 52.* Expeditissima augendi census ratio est, detrahere sumptibus, & inhibere largitiones. Digna omninò est quæ hūc transferatur, Philosophi veteris anonymi monitio, ad Theodosium Augustum

B 3

cuiusque

eiusque filios, de inhihendâ largitate; relata à Clariss. Marq. Frehero, *tr. d. re numar. ad fin. lib. 1. fol. 25.* ubi inter cætera ita ait: Si largitio immoderata servanda profunderit, opum defectibilitas nullo vetustatis more poterit iam necessitatibus subvenire. Quamobrem Patrum nobis est paulisper providentia referenda, quàm in rebus egenis habuerint, vel quæ nunc in tanta facultatum licentia videatur. Afflicta Paupertas, in varios scelerum conatus accensa, nullam reverentiam Juris aut pietatis affectum præ oculis habens, vindictam suam malis artibus commendavit. Erit igitur curæ Prudentiæ tuæ, Optime Imperator, repressâ largitate, & Collatori prospicere, & in posterum Nominis tui gloriam propagare, &c.

1. Omnium administrationis domesticæ generum commune est, ut in primis consideretur, ne impendia fructibus sint majora. *Aristot. lib. 2. Oeconom. à princ.* Eo, itaque, quod ait Johan. Mariana, 3. *d. Inst. Reg. cap. 7.* Principis curæ referantur, ut supervacaneis sumptibus detractis, modus vectigalibus sit. Et quod frugales homines præcipere solent, in procurandâ re familiari, cogitare diligenter; ut expensæ publicæ, si non minores, certè Regio censu majores non sint: unde cogatur versuram facere, aucto quæ indies foenore, effundere Imperii opes. Magna & prima cura esse debet, ut sumptus singuli, facultati, & copiæ sint exæquati; ratio Vectigalium, & erogandi necessitas inter se congruant: ne si modum excedant, Respublica majoribus malis implicetur. Si majores multò Vectigalibus Regii sumptus diu erunt, haut dubia pestis consequetur; nova indies tributa imperandi necessitate, aures Provincialium obsurdescent, animique exacerbabuntur.

2. Hic

2. Hic peccant plerunque Principes ignorance reddituum, tabularumque accepti & expensi: cui incommodo ingenioso invento medicinam adhibere conatus est Illustrissimus Belgii Heros, Mauritius Aulici Princeps; qui tractatu singulari, Aulicam Oeconomiam ad rationem negotiationis docuit accommodare. Il n'y a chose à laquelle le Monarque puisse occuper sa cogitation plus proprement, qu'en la dispensation des ses Finances: & n'y a speculation qui puisse servir aux grands de plus spatieuse campagne pour s'esbattre, pour l'entretenir leur pensées, pour se retirer hors de soi, & puis pour se ravoit, que l'université de leurs deniers. non pas mettre leur coeur à l'avarice, car cela est du tout indigne à un Prince magnanime; mais pour disposer son esprit à une juste dispensation de son revenu: ut eleganter scribit Auctor du Secret des Finances, *in Epist. dedicat. ad Fr. & Pol. Regem.*

3. Considerandum ex sumptibus qui impenduntur, quàm multi sublatis nihil detrimentum adferant Reipublicæ, auctoritatique Principali. Hic verè seponenda est cum primis affectatio externæ Reputationis, magnitudinem destruens internam. Et sic Alexander Severus, Urbem & Provincias & Aulam suam, purgavit hominibus non necessariis. Malum pupillum esse dicens Imperatorem, qui ex visceribus Provincialium, homines non necessarios, nec Reipublicæ utiles aleret. *Lamprid. in ejus vita.* Ideo Salaria, quæ otiosos vel inutiles accipere videmus, sunt subtrahenda. Nil quippè sordidius, imò crudelius est, quàm si Rempublicam ii arrodant, qui nil in eam, suo labore contulerunt: quod olim dixit Antoninus Pius Imperator; *teste Capitolin. fol. m. 147.* Non quidem parsimonia publica in eo versatur, ut servi domestici Regibus eripiantur; quod sine Majestatis ipsius contemptu fieri non potest: ea res enim Peregrinos ad Principem aspernandum, & Subditos ad deficiendum excitare consuevit. quod olim Ludovico XI. Francorum Regi legimus contigisse: qui cum è familia & famulatu

milia & famulatu Patricios ac Nobiles exegisset, sartore pro Feciali, tonsore pro Legato, Medico pro Cancellario utebatur: & is etiam ut aliorum Principum magnificentiam proculcaret, cultu ac vestitu sordidissimo utebatur; pileo præpingui, imagunculis & cochleis squalenti, veste lancæ vilissimi pretii ac tetrici coloris. *Bodin. 6. cap. 2. n. 677.* Sed tamen Officiorum innumerabilis multitudo, sumptuum & luxus profusa magnitudo, quæ ubique ferè excrevit in infinitum, ad modum est revocanda, & quâdam ex parte circumcidenda. Debet quidem Princeps omnia ad splendorem Imperii referre, neque infamiam subire tenacis aut parci: sed tamen convenit diligentiam Judiciumque adhibere, & pompam semper modulo metiri Provinciæ, subditorumque paupertate. Provideat omnino Princeps, ne otiosi homines & inania Officiorum nomina, Metatorum, Historicorum, Regionum Sacerdotum, Consiliariorum extraordinariorum, annuis salariis Rempublicam ludibrio prædæque habeant, nullo præterea proventu. *Mariana, 3. cap. 7.* De Burgundia scribit auctor du *Secret des Finances*; que le revenu ancien des Ducs de Bourgogne ne seroit bastant pour payer la moitié des gages des officiers qui y sont de present. *in epist. dedic. & idem libr. 2. fol. 45.* asseverat: qu'il aimeroit trop mieux les gages de tous les officiers nouvellement créés en le Royaume de France; que tout le revenu ordinaire & extraordinaire de la couronne, durant les temps du bon Roy Louis 12. Et cui ergo admirandum videretur, quod ibi æs alienum, exactionesque pauperum Subditorum in imensum succreverunt.

4. Sunt porrò luxus circumcidi in Principis Aulâ, multiplexque pecunias effundendi, inutilis equorum, canum & similibus apparatus; abstinendum à Peregrinationibus longinquis, in quæ pecuniæ multæ infumuntur pro comæatu: temerè non suscipiantur Bella, quæ non solum Ærariorum, sed etiam Subditorum omnium facultates brevi tempore ex-

hau-

haurire possunt. omittantur Aedificationes & opera, quæ potius habent aliquam vanitatis ostentationem, quàm utilitatem aut commoditatem Reipublicæ adferant. In omnibus frugalitas & parsimonia, atque regula rationis conservetur. Et semper ante oculos ejus qui præest versetur; non convenire supra vires reddituum ordinariorum facere sumptus: & ut privatim quemque, sic & Principem suo pede se metiri oportere. quæ verbatim scribit Gregorius Tholozanus, 3. d. *Republ.* 8. *ad fin.* Non expleat hiantes adulatorum cupiditates. Non per delicias aut sumptus pecuniæ illudat: ita Bonis Publicis utatur, ut cum Nehemia verè dicere possit, *cap. 5.* Ego & Fratres mei annonas seu proventus quæ Ducibus debebantur, non comedimus. Duces illi primi, qui fuerunt ante me, gravaverunt Populum; Ego autem non feci ita, propter timorem Domini Dei. Notet duo præclara apophthegmata Cardinalis Petri Aldobrandini: Quòd Mensæ magnificentia, non Luxuriæ apparatu, sed Temperantiâ sit definienda: magisquæ laudanda sint Masinissæ Regis, quàm Cleopatraræ ultimæ Ægypti Reginae, mensarum ornamenta. Et quòd in excipiendis amicis, non sumptus debeat spectari, sed decus. *Henr. Farnesius, in apophth. Aldobrand. tit. II. num. 6. & seq.* Non summam putet Fortunam in luxu, ut faciunt Reges pueri, juvenesquæ ignari; & qui eisdem hâc persuasionem corrumpere solent. *vid. Notas Jan. Gruteri in Florileg. part. 1. fol. 643.* C'est un espece de puillanimitè, aux Monarques, & un tesmoignage de ne sentir point assez ce qu'ils sont, de travailler à se faire valoir & paroître par depenses excessives. *Mich. d. Montagne, 3. des essais. cap. 6. fol. mihi 911.* Intelligent omnes Principes illud, quod olim Ludovicus XII. Galliæ Rex, solitus fuit pronuntiare; Sapienti Regi, sariùs esse nihil debere, quàm multa largiri. *Paul. Jovius, in Elogiis.* Cavere debent Principes; ne dum liberales esse volunt, de bonis Reipublicæ largientes, ambitionis notentur; & acta eorum à Successoribus revocentur. *P. Gregor. 3.*

de Rep. 8. num. 12. Quia & in Juvene Principe nimia liberalitas, magis quàm avaritia est vituperanda. Unde Fridericus 3. Imp. cum filio Maxemiliano strenæ loco misisset patinam plenam pomorum pulcherrimorum, additis aureis Rhenensibus XX. & filium pecuniam inter commilitones abjecisse, poma custodienda tradidisse, rescivisset: ita dixit; satis scio, *Erwürdt ein Straußquittin werden.* ex *Pezelio Melander Jocosor. libr. 1. numer. 238.* Quod non vanum augurium fuit: Maxemiliani enim conatus omnes, pecuniæ defectus impedivit. Les Gouverneurs de l'enfance des Princes, qui se picquent à leur imprimer ceste vertu de largesse, & les preschent de ne sçavoir rien refuser; ou ils regardent plus à leur proufit, qu'à celuy de leur Maistre, ou ils entendent mal à qui ils parlent. Il est trop aisé d'imprimer la Liberalite en celuy, qui à de quoy y fournir autant qu'il veut, aux despens d'autrui. *Mich. de Montagn. d. c. 6. f. m. 912.* satius est Principem scire jus suum cuiq; tribuere, cuiq; relinquere quod suum; quàm de publico dare liberali manu.

5. Itidem non minoris est Magnificentia manus continere, quàm multa ædificare. Nec enim laudari quamvis honestè suscepta possunt opera, si, quæ in ea pecuniæ conferantur, per rapinas & Civium injurias comparentur. Quapropter meritò reprehensus fuit Robertus Rex Neapolitanus, quòd cum magnificam Neapoli domum ædificasset; ad cédendam comportandamque è Lucaniâ materiam, avarè & impotenter Civibus subditisque suis usus fuisset. *Jovian. Pontan. d. magnificent. cap. 7.* Contrà verò gloriosissima est prædicatio Friderici Dania Regis; qui cum splendidissimam Regiam Kroneburgum, incredibili sumptu ædificasset, dicere solitus est: Nolle se cum lapidem in ædificio suo tolerare, si quem subditorum suorum numo comparatum esse scirent. *Herman. Kirchner. disput. d. Rep. 16. b. 2. lit. c. ad fin.* Splendidæ superbæque ædificationes cum tantùm Principem decent, cui tantæ sunt opes; ut partâ pace, ac præmiis stipendiisque omnibus, quæ cuique justè

justè debeantur, distributis, ea opera moliatur. Sed qui vestigalium ac tributorum multitudine Plebem opprimit, ut inanum ædificiorum substructionibus gloriam conquirit; is profectò suæ Tyrannidis indelebiles notas ac testimonia posteritati sempiterna relinquit, se Civium sanguine sua cæmenta madefecisse. Domus aurea Neronis, Urbem ferè ambitu complectebatur: at paulo monimento est collapsa; quippè quæ innocentium Civium sanguine extructa erat. *Bodin. 6. cap. 2. num. 671. & seq.* Insuper *Ædificia Publica*, à Principe cautè sunt extruenda; ne scilicet error in iis commissus, atque omnium hominum oculis expositus, præter odium subditorum, contemptum ei pariat, prudentiæ quæ diminuat famam apud omnes. Sic non magnificentia laudabilis, sed insana fuit profusio Regum *Ægyptiorum*; qui Subditos suos perpetuò gravârunt extruendis informibus Pyramidum molibus. *Vinc. Castellan. d. offic. Reg. lib. 3. part. 2. cap. 14.* in quarum unius fabricam, pro quotidiano solummodo operarum obsoio, decem millia & quingenta talentorum, in Regiis computationum rationibus expensa: inde quæ ἀπὸ τῶν πυρῶν, id est, à tritico (quoniam propter operarum ad id coactarum infinitam penè multitudinem, universum *Ægypti* triticum eò loci devehebatur) ita appellatas fuisse, notat Nicol. Leonicus Thomæus, *d. var. histor. lib. 3. cap. 83.*

6. Sed ne præceptis saltem, decretis quæ Philosophicis pugnare videamur; exempla aliquot Regum frugalium proponemus: inter quos sanè agmen ducere videtur, Henricus Magnus Galliæ Rex, antè paucos annos detestabili dolo interfectus. Tempore namquæ Henrici 3. milles centum millibus scutorum æris alieni, Regnum obrutum erat: *Pierre Mathieu, 1. derniers troubl. fol. mihi 10.* Et tamen Parsimoniâ, frugalitate quæ suâ effecit Henricus 4. ut adhuc magnum Filio reliquerit Thesaurum. hoc quæ illi maxumè laudi dat Petrus Mattheus, quod Aulæ Mensæ quæ Regiæ diminuerit expensas.

C 2

C'est

C'est le premier Roy qui a reformé la dissolution des grandes tables; lesquelles sous le Regne de ses predecesseurs, sembloient celles, qu'on dresse aux plus sumptueux sacrifices de Dieux: plusieurs estimans, non pouvoir faire paroistre la grandeur de leurs revenus, que par ces excessives despeses. *histor de Henric. 4. libr. 3. narr. 4. fol. 628.* Carolus itidem ejus nominis V. Franco-Galliæ Rex, amplius quinquies millies HS in Aerario reliquit; qui tamen afflictas Regni opes, & Aerarium vacuum offendit; & quoque is idem Reipublicæ debita exolvit, prædia publica redemit, Bella maxuma gessit, Castiliæ ac Scotiæ Reges Imperio spoliatos, suis opibus restituit, nec plusquam Annos XVII. imperavit. quo nomine adhuc alios Galliæ Reges, Bodinus, *d. cap. 2. num. 677.* præclare commendat. Ita ut de divitiis sufficientibus acquirendis, nunquam desperare debeat Princeps; qui modò sumptuum diligentiam facere velit, & Parsimoniam rusticam & incultam rem esse sibi non persuaderi sinat. Aliter qui faciunt, si cum Pompâ & tripudio perire gestiunt quod olim dixit ad Carolum VII. Galliæ Regem, strenuus militiæ Dux Hira, cum Anglis in Galliâ feliciter Bellum gerentibus, is ab exercitu ut Regem de toto rerum statu edoceret, ablegatus esset; & nihilominus eum Gynecæi, saltationum, conviviorum, aliisque ejusmodi deliciis, totum occupatum reperisset. *Gaspar. Ens, Epidorp. lib. 1. fol. 15.* Hûcque quadrat quod referunt de Henrico Glareano; qui rogatus ab amico, quomodo viveret ac valeret: Ego, inquit, Principum ac Magnatum vitam vivo. Altero quærente qualisnam esset? Ego, ait, bibo & genio indulgeo, interim in omnium ære sum & maneo. *Gaspar. Ens, Epidorp. 2. f. 238.*

II. Aerarium ambitione & largitionibus exhaustum, per scelera suppletur plerunque: & omnis Princeps prodigus, vel exactor est, vel erit. Familiare enim Principibus est, ut egentes, ad sublevandam inopiam, inu-

iniusta excogitent tributa, & manus alienis iniiciant rebus: *Vincent Castellan. d. Offic. Reg. libr. 3. cap. 10. pagin. 400.* & qui multa profundit, necesse est ut ferè Populi sanguinem exsugant. *Iohan. Calvinus. ad cap. 11. Daniel. num. 20.* Sicque C. Caligula, cui persuasum erat; aut Frugi hominem, aut Cæsarem esse oportere: tandem exhaustus atque egens, ad rapinas animum convertit, vario & exquisitissimo calumniarum & auctio-
num, vectigaliumque genere. *Sueton. in vita, cap. 37. & seqq.* Sic itidem Nero, divitiarum & pecuniæ fructum non alium putabat, quàm profusionem; & nec largiendi, nec absumendi modum tenens: tandem nulli officium delegavit, ut non adijceret; Scis quid mihi opus sit, & hoc agamus, ne quis quicquàm habeat. *Sueton. cap. 30. & 32.*

Sic & de Roberto, Nortmanniæ Duce, Guilhelmi Conquestoris filio, scribit Bernhardus de Girard, *lib. 7. fol. 584. de l'histoir. de France.* Le revenu ne suffisoit à la prodigue despenſe qu'il faisoit. Pour à la quelle satisfaire, il imposoit grandes tailles sur le Peuple: coustume ordinaire des Princes prodigues; lesquels pour soutenir leur prodigalité, sont contraincts d'exiger & fouller leur Peuple. Prodiges etiam Principes, vivi volunt esse heredes sui, & Reipublicæ, Subditorumque: & mentem Heliogabali habent; cui adhuc privato, cùm quidam luxum illius admirans diceret: Non times, ne fias pauper? Quid, inquit, melius; quàm ut ipse mihi heres sim, & uxori meæ? *Lampridius in vit.* Quas tamen impias cogitationes, in mentem venire Principis Christiani, nunquàm est præsumendum.

III. Vicissim verò Liberalitas, præsertim erga benemeritos inopesque, semper Principi est exercenda: *Apoll. de Calderini, discorso 7. & 8.* eoque nomine Franciscum I. Gallia Regem meritò commendat Bodinus; *6. d. Rep. cap. 2.* quòd & personarum quibus donaret delectum habere, & largitionibus modum imponere didicisset. Imitandus est Imperator M. Antoninus Philosophus; Qui in largitionibus Pecuniæ publicæ, parcissimus fuit: sed tamen & Bonis Viris pecunias dedit, & Oppidis labentibus auxilium tulit, & tributa vel vectigalia, ubi necessitas cogebat remisit. *Capitolin.* Meritò culpabatur à Patre, filius Dionysii Siracusani; quòd nesciverat largitionibus sibi facere amicum. *Plutarch. in apophth.* Ex contrario, impium iuxtà ac perniciosum consilium fuit Guisianorum: qui Aerarium Bellis superioribus exhaustum, quò suppleretur; Francisco 2. auctores fuerunt, ut patibulo erecto, proponeret Edictum: Vt omnes cuiuscunque conditionis essent, qui, quâvecunque de causâ; vel debiti, vel remunerationis, aut beneficii à Rege impetandi, in comitatu essent, intra 24. horas excederent Aulâ. *Thuan. lib. 23. fol. 473. col. 1.* Ridicula etiam fuit avaritia Persei, Macedonia Regis; qui à Romanis Bello petitus, media ad sui conservationem obvia, ne pecuniam expendere cogeretur, repudiavit: & ita semet perdidit, hostem locupletavit parsimoniâ suâ. *Plutarch. in Paul. Æmyl. num. 7.*

Quia

Quia homo homini est natus, ambigo num is qui alteri non prodest, vitam hominis agat. Idipsum visus est non solum haut dubitare; sed & pro comperto habere Vespasianus: Nam in cœnâ aliquando recordatus, quòd eo die nemini benefecisset; ingemiscens dixit, se de vita diem perdidisse. Nihil in virtute gloriam magis, quàm Liberalitas Principis attingit.

— *Namque & titulis & Fascibus olim
Major habebatur donandi gloria.* —

Quod communi Proverbio ferunt; Liberalitatem minùs accipienti, quàm largienti fructuosam esse: hoc inprimis de Principe benigno dici potest; cuius dona aliud nihil sunt, nisi velut quædam vincula servitutis. Sed accersenda ars quædam Pecuniæ erogandæ: est quippè Liberalitas Prudentiæ consors, & socia Religionis, *vid. Henr. Farnes. in apophth. Card. P. Aldobrand tit. 10.* Falluntur quibus Luxuria specie Liberalitatis imponit: perdere multi sciunt, donare nesciunt. *Tacit. tit. 1. hist.* De Alexandro Severo, Lampridius scribit: Dies nunquàm transiit, quin aliquid mansuetum, civile, pium faceret; sed ita ut *Ærarium* non everteret. Beneficentiam Principis Publicam esse volo, & cum utilitate Subditorum, Regniq̃ue conjunctam: talis etenim si fiet, longè efficacius Subditorum animos in ejus pertrahet amorem; quàm ullus Magnes attrahit ferrum. Contrà verò, si ea quæ in Publico liberaliter facienda erant, negligat, & in suos Aulicos aut alios domesticos magis, quàm Publicos homines beneficia profundat; publicè censebitur pro avaro, & apud Subditos tum sibi odium, tum contemptum parabit. *Barthol. Keckerm. polit. 1. cap. 3. fol. 90.* Itidem quoniam Musæ, quæ honesta, non quæ sunt quæstuosa sequuntur; indeque ferè qui Musis sunt additi, inanes & ab opulentiâ nudi cernantur: Quocirca (ut dicere consuevit Cardinalis Aldobrandinus, *referente Farnesio, in apophth. d. tit. 10. num. 11.*) Principum Liberalitate Musæ sunt depascendæ; aliique in

in artibus & scientiis omnifariis excellentes. *pulchrè Apoll. de Calderini, discorso 10. & seq.* Inprimis, ut rectè monet Keckermannus, 1. *polit. cap. 3. fol. 91.* beneficentiam publicam exercere debet Princeps, in duo hominum genera; nempe in viros egregiè doctos, & excellentes artifices, deindè in Milites eos, qui insigni aliquo facinore de Republicâ præclare meruerunt. Si enim Sapientum & fortium virorum animos sibi habeat addictos; facile alios vel habere, vel negligere potest.

2. Sanè Magnates, animæ, rebusque suis malè consulere videntur, qui in Pompas, & homines indignos prodigè sunt liberales; interim benemeritos præmio, pauperes Subditos victu amictuque carere patiuntur. Religionis ac Sapientiæ Principes illi, veteres Hebræi; Divitiarum munimentum omnium maxumum ac firmissimum esse reputaverunt, Eleemosynam, ac benignitatem adversus egentes. Ac mihi quidem res humanas propius intuenti, nullæ familiæ, nulli Principes, nulla Imperia, opibus ac victoriis tam floruisse videntur; quàm quæ maxumam egentium ac tenuium curam habuerunt. Sanctus Ludovicus Galliæ Rex, octo & viginti rerum Divinarum & Humanarum Collegia, suis opibus fundavit: tametsi centum ac viginti Pauperes qui cum consequebantur, humanissimè, & eodem victu quo se ipsum, quotidie sustentaret. Itaque mirum videri non debet, si annos quatuor & quadraginta, summâ cum sui nominis gloriâ imperârit; ut hostibus quidem formidolosus, charus amicis, Deus Subditis, Sanctus omnibus haberetur. Nec omittendus est Jacobus V. Rex Scotorum, is qui Rex egentium cognominatur: qui cùm omnes sui temporis Principes vinceret benignitate; majores tamen suos opum magnitudine longè superavit. Illustres verò familias, Imperia, Civitates cum Principibus, in exitium ruerè, aut gravissimis calamitatibus & egestate conflictari videmus; quæ tenuium bona diripuerunt, aut quasi prædam Militibus, ac latrociniis Publicanorum objecerunt. *Bodin. d. cap. 2.*

num. 668.

num. 668. & seq. At incredulitas seculi nostri in causa esse videtur; quò minus Deo, ejusque promissis fidem habeamus: hâc; ratione Divinam benedictionem nobis conciliemus. vel cum Tiberio 3. dicamus: Confido in Domino, nec deerit Pecunia Fisco, modò Pauperes eleemosynas accipiant, & captivi redimantur. Hi enim sunt Thesauri illi, nullis periculis obnoxii, quos ipse Dominus, *Matth. 6.* colligere jubet. *Sim. Goulard. in apophth. sacris. t. d. Eleemos. fol. 163.*

IV. Non autem minuendi solum modò sunt sumptus: sed & nihil unquam de Domanio, ordinariisque redditibus est alienandum. *Rol. à Valle, consil. 1. num. 100. fol. 13. vol. 1.* Et hoc si fiat, flagitium Dominationis esse pronuntiat Clapmarius. 5. *d. arcan. cap. 12.* Vnde non iniuriâ Maximilianum I. de Carolo IV. dixisse ferunt: fuisse dissipatorem & vitricum Imperii, pestilentiorumque pestem Germanis nunquam contigisse. *Spiegel. ad lib. 5. Guntheri Ligurini.* Cæsarem hodie tributa non habere, Monachos habere, Sacerdotes habere, Nobiles habere, Reges & amicos, & socios & Principes habere; ait Sturmius. *serm. 2. d. Bello advers. Turc. perpetuo administr. pag. 114.* Imperii Romani proventus, sub Friderico Barbarossâ, adhuc fuisse sexaginta tonnas Auri, prodit Schneidewinus: *Instit. d. success. ab intest. subrubr. de successione Fisci, num. 5.* satis ampla pro ratione illius temporis pecuniæ summa. Haud cauti fuerunt Imperatores, qui, ne ii proventus ad alios pervenirent, non præcaverunt. Inde enim Successoribus præcili sunt rerum gerendarum nervi. evisceratum est

D

Impe

Imperium, & Aquila deplumata, ut cæteris animantibus sit contemptui, & nihil sine propriis pennis efficere queat. *Crantz. Saxon. lib. 10. cap. 8.* Revocatio tamen eiusmodi alienationum, sine conversione Imperii nunc fieri haut posset. ut disputat Clapmarius. *suprà d. loco.* quamvis id Iulius Pflugius, in *Orat. d. Rep. Germ.* velit.

1. Nunquàm non ordinarii reditus sunt conservandi: ut dixi *disput. politic. 3. §. 37. class. 1.* justus enim metus est, ne cessantibus subsidiis, necessaria deserantur. *Symmach. 10. epist. 50.* Unde apud Cassiodorum Theodoricus rescribit: indigentiam justè fugimus, quæ suadet excessus: dum pernitiola res est in Imperante tenuitas. Et sicut nullum gravare cupimus; ita debita nobis perdere non debemus. 1. *variar. 19.* Quamvis rata habita fuerint generaliter omnia, quæ à Sylla Bellis Civilibus, vel in Provinciâ gesta fuissent; unum tamen hoc Senatusconsultum reprehendebatur, quo remissio Vectigalium fiebat. Reputabat etenim Senatus, non illi licitum esse, cui concesserat omnia, quibus Respublica pace & Bello salva est, imminuere summas. *Tholoz. an. 3. d. Rep. cap. 1. nu. 4.* Et ita Neronem, an cuncta Vectigalia omitti juberet dubitantem, docuere Senatores, dissolutionem Imperii consequuturam; si fructus, quibus Respublica sustinetur, diminuantur. *Tacit. 13. Annal. num. 138.* Ita & Tiberius, deprecante Populo centesimam rerum venalium, edixit: Militare Ærarium eo subsidio niti. Quò respiciunt juris nostri conditores, cum dicunt; Publicarum necessitatum, & Privati Ærarii utilitas deponit, ne commoda, quæ domui nostræ debentur, callidis debitorum artibus differantur. *l. fin. C. quor. appell. non recip. l. 32. C. Theod. eod.* Impossibile est, ut sacris Tributis non illatis, Respublica alioquin conservetur. Militares namque copiæ assignato sibi salario inde percepto, hostibus resistunt, & Collatores ab hostium incursionibus, truculentiaque vendicant.

deni-

denique agros atque Civitates, à latronum alioque modo incompositam vitam sectantium vi & irruptionibus, agendis excubiis defendunt. Muri atque Urbes instaurantur, Balnea publica procedunt; & similia in bonum Civium fiunt. Et quæ à Subditis contribuuntur, partem in ipsos, partim propter ipsos insumuntur, expendunturque. *Novell. 149. cap. 2.* Tributa sine querela publicè inferantur. Neque enim aliter licet conservare Rempublicam, nisi pientissimæ præstationes importentur in publicum; ex quibus & Militares copiae nutriuntur, perfruuntur reliqui ordines attributis sibi salariis, denique omnia alia proveniunt, quæ communem Subditorum concernunt utilitatem. *Novell. 161. cap. 2.* Ex hoc item fundamento Jesuitas, tanquam homines Regni administrandi imperitos, & qui non intelligant, quanti referat Principes pecuniosos esse, notat Hieron. Conestagius; 1. *de Portugall. & Castella conjunct. fol. m. 35.* quod in Lusitania imperante Sebastiano Rege, per Leges suas, quibus Collybum, & rem monetariam ad certam redegerant normam, Regi nervos expeditionum incidere, redditusque Regni vehementer imminuerint.

2. Attamen ad gratiam colligendam, indebitæ exactio-
nes sunt remittendæ, vel tempore publicarum calamitatum
cladiumque repentinarum, etiam ordinaria Tributa suspen-
denda; Imperatoris Nervæ Coccæi exemplo: Qui Civibus
Romanis, cum magnâ laborabant egestate, non tantum agros
ad sublevandam Pecuniam distribuit; sed vestes suas proprias,
vasa argentea, atque aurea, reliquamque supellectilem vendi-
dit, atque aliis summâ benevolentia erogavit, ut ait Dion. Sic-
que asperrima in Sardonios lues effecit; ut centies sestertium
pollicitus Tiberius Cæsar, & quantum *Ærario* & *Fisco* pen-
debant, in quinquennium remiserit. *Tacit. 2. Annal.* Sicque
Adrianus infinitam summam quæ *Fisco* debebatur, privatis
debitoribus in Urbe atque Italia; in provinciis verò, etiam ex
reliquis ingentes summas remisit. *Spartian.* Cum enim Sub-

D 2

dito-

ditorum Benevolentia, Principum Thesaurus & custodia existat; *Plutarch. in Arato.* eam Princeps ut retineat aut acquirat, studiosâ operâ curare debet. Et ita etiam de Pertinace Herodianus scribit; *lib. 2.* cum omnia vectigalia. quæ ad contrahendas pecunias Tyranni excogitaverunt remisisse. Nisi enim sæpius in turbato Imperio acum & filum sumpseris, & rupturam confueris; neque tu, neque Respublica poterit florere. *Waremund. de Erenberg. d. Regni subsid. cap. 7. num. 38.* Idque maxumè observare debent illi, qui noviter Imperium occupârunt: ne, quod de Mithridate arguit Tacitus; atrociores sint quàm novo Regno conducatur. Ita moris fuit novellis Regibus Persarum, primum annum, pro aucupandâ gratiâ, Subditis concedere immunem: quod & Lacedæmoniorum Reges facere soliti fuerunt. *Herodot. 6.* Romani item, cùm Cappadociam, mortuo Rege Archelao in provinciam redegressi, quædam ex Regiis tributis diminuerunt: quò mitius Romanum Imperium speraretur. *Tacit. 2. Annal.* Ob merita etiam Subditorum, ex privilegio iisdem remittere, vel omnia vel partem tributorum, ad æquitatem pertinere videtur. Fidelium enim servitia perire non decet, sed in tristibus impensa, recipere in meliore fortuna. *Cassiodor. 3. var. epist. 32. quem vide. & add. Novell. 163.*

3. Multum ad Ærarium contulerit, Quæstorum, Fiscique Procuratorum coërcere peculatus, & scelera repetundarum. Diligenter curari debet, ne vectigalia à variis hominibus & pravis, qui omnes pecuniæ vias norunt, omnesque fraudes pecuniæ causâ suscipiunt, minuantur. sive Publicani ii sint, sive ipsi cura Regionum Vectigalium concedatur; quâ peste vix ulla magis tetra excogitari potest. Quàm grave Reipublicæ, bonisq; sit invidiosum, plerosq; ad eam procurationem accedere exsuccos, sine censu; eosdem intra paucos annos copiosos & beatos evadere: à quibus profectò exigendum esset, ut rationem opum quæsitaram ponerent exactam. *Mariana, lib. 3. cap. 7.*

cap. 7. fol. 262. Ita olim Romæ Cato Minor, simulatque Quæstor est constitutus, *Ærarii* statim administrorum & scribarum, novam instituit rationem. Primus novomodo, non titulum tantum & honorem; sed & animum rationemque eo Magistratu dignam attulit, scribisque (id quod erant) pro famulis usus est: partim eorum maleficia arguens, partim ignorantia peccantes erudiens. Ita *Ærario* Sycophantis exclusis, eoque pecuniâ repleto; docuit licere Civitati, etiam absque injuriâ, diviti esse. *Plutarch. in vita. num. 5. per tot. ubi multa lectu dignissima occurrent.*

4. Ad conservandum Reipublicæ *Ærarium*, pro axioma & istud poni solet: Ea quæ Diadematis, vel ut vulgò Juriconsulti loqui solent, *Domanii* sunt, & subjectionis notam habent; ut census, tributum, potestas ea exigendi & similia, nisi paucis iisque urgentissimis de causis; non solum alienari non posse: sed & à Majoribus alienata revocari debere. *Hippol. à Collib. Princip. cap. 33. latè & nervosè P. Gregor. Tholozan. 3. cap. 8. à num. 1. usque 12.* Feuda quæ emortuâ familiâ Vassallorum, ad Dominum redeunt; non sunt aliis largienda, sed mensæ quod ajunt, applicanda. Infinitæ donationes, ac largitiones immanium pecuniarum, indignissimis hominibus factæ, sunt revocandæ. *Bodin. 6. cap. 6. num. 657.* Et passim reperias exempla donationum Regiarum, quæ à Parisiensi Curiâ revocatæ atque abolitæ fuerunt. *ex Connano Clapmarus 5. cap. 13.* Ita enim præcaverur, ne porro Proceres avidas manus, in publicas injiciant opes; eorumque aviditas & audacia refrenatur. Quàm paucos sanè futuros esse puto, qui à Principibus petere, aut ultrò sibi oblata capere velint, si aut revocare posse putent, aut rationes reddere cogantur. Id secutus Henricus tertius eo nomine Rex Castellæ, qui Vectigalia à Proceribus occupata, memorabili, sed aliquantum violento exemplo, liberavit: quod apud Marianam, *3. d. Regis Inst. cap. 7. fol. 263.* videre licet. Hoc idem urget auctor du Secret de Finances; qui in

epist. dedicat. Galliæ Regem omni ære alieno liberare spondet; si vel decima pars largitionum & alienationum illicitarum, revocaretur. Nero effuderat bis & vicies mille sestertiūm: Galba igitur Imperio occupato, cum pecuniâ haberet opus, in publicum appellari singulos iussit; decimâ parte liberalitatis apud quemque relicta. Ubi Tacitus: Justissimum, inquit, fuit, hoc inderepeti, unde inopiæ causâ erat. In Galliâ quò Aulicorum hominum rapinis obviam iretur, Legibus est constitutum; ut dona Principis irrita essent: nisi is cui quid dono datum fuerit à Principe, donationum tabulis, antecedentes majoribusque suis factas largitiones complecteretur. Item ut largitio nulla à Principe facta vim haberet, nisi apud acta Rationalis Curiae insinuaretur. quæ Leges jam pridem obsoleverunt. *Bodin. 6. cap. 2. num. 674.*

C A P U T III.

ÆRARII AUGENDI RATIO alia est, quâ semper, & quâ summæ necessitatis tempore, uti Respublica potest. In priori casu, omne Subditorum gravamen detestamur: in posteriori verò, necessitatis, minorne vel maior sit, ratio haberi debet; ne Subditos gravemur magis, quàm pro proportionem necessitatis. Mala autem extrema, remedia quoque extrema exigere videntur.

II. Aliàs abesse debent ab Aerarii puritate, omnia compendia; *Symmach. 10. epist. 54.* Oraculi loco sit illud, quod olim Pertinax Imperator addidit cuidam Senatusconsulto: Sanctius esse inopem Rempublicam obtinere, quàm ad divitiarum cumulum, per discriminum

minum atque dedecorum vestigia pervenire. *Capitolin.* Item istud Tiberii 3. Imperatoris : Qui Aurum cum lacrumis & querelis Subditorum collectum, sibi que oblatum, adulterinum & venenosum esse pronuntiavit. *Simon Goulart in apophth. Sacris, tit. de Eleemosyna, fol. 163.* Procul dubio Dæmonum instigatione, præter necessitatem & supra modum tributa exiguntur. Quod exemplo docuit Deus Eduardum 3. Anglorum Regem. Cùm enim Tributorum Populo impositorum exactores, ingentem aliquandò acervum eius pecuniæ collectæ, delectandi Regis gratiâ coràm adduxissent; ille subitò Dæmonem circa ipsum acervum ludentem visere visus fuit: ob idque huiusmodi pecuniam, ut rem funestam abhorrens, illicò auferri ab oculis, restituique Populo iussit. *Polydor. Vergil. lib. 8. hist. Angl.* Felices sanè illos Principes esse puto; qui malos Spiritus circa talem pecuniam semper oberrare credunt; etiam cùm illos haud vident.

1. Quùm Romæ inter Cardinalis cujusdam domesticos quidam dixisset, hominem valdè litteratum in Urbem venisse; alius quæsit, quas nam ille litteras haberet aut afferret? Respondente altero, Hebraicas, Græcas, Latinas, &c. Ille Argentarias sive Collybisticas malim, inquit, *G. Ens, Epidorpid. lib. 2. fol. 255.* At has litteras captiunculasque, quas magni faciunt quidam Principes, & per quas apud illos multi fiunt magni: Eques olim quidam Hispanus, uno festivè verbo docuit, comprehenditque omnes. Nam cùm Ferdinandus Arragonius, Neapoleos Rex, novi Portorii commendabat excogitationem, huiusmodi quod erat; Stipendium qui de
Regio

Regio acciperet *Ærario*, pro singulis centenīs aureis, quatuor annuos in *Ærarium* ut referret. Is qui tum aderat Eques: *Ō Rex*, inquit, quò apud te commendatior multò sim, id tibi dederim consilii, nobis omnibus, quos & pascis & vestis, ut victum eripias & vestitum. *Jovian. Pontan. d. Sermone, lib. 5. cap. 1.* Sanè satiùs esset, si Magistratus Subditis omnia eriperet simul unà; variis quàm excogitatis rationibus subtilibus lentè torquendo, ad inopem miseriam redigere eosdem. Siqui sunt Consiliarii, qui se non Justitiæ, sed utilitati Domini sui inservire debere putant; hi maledictionem attrahendo Divinam, multò plùs Principi nocent, quàm profunt.

III. Nunc modos nonnullos, quibus augeri *Ærarium*, licitè forsan & regulariter potest, enumerabo. quà dere prudentissimus extat discursus, genuini illius Socratici pulli Xenophontis, de Proventibus inscriptus. Ac quamvis Henning. Arnisaus, tales modos scrupulosè non conquiri debere putet; cùm nec numerum nec scientiam habere videantur: & è re natâ pro cuiusque prudentiâ excogitari possint. *libr. 2. doctr. politic. cap. 1. fol. 566.* iuvat tamen aliorum exempla præ oculis habere; ut vel ea imitemur, vel evitemus, aut pro parte saltem cuique Reipublicæ accommodemus.

IV. Ac sanè à Fœneratoribus, *vid. Bodinum, 6. de Repub. cap. 2. num. 667.* Blasphemis, calumniatoribus, aliisque similibus, condignæ si pœnæ exigenterentur: ad temeritatemque in litibus præcavendam, ad Antiquorum prudentiam si recurreretur; *vide, quæ post Bodinum, d. cap. 2. n. 662. dixi in tract. d. Adpellat. cap. 13. §. 6.*
tam

tam hodie moribus, quàm etiam *Ærario* meliùs confuleretur. Sed tamen quàm maxumè heic est cavendum, ne illectione lucri, ulteriùs progrediamur, & magis pecuniam, quàm criminum punitionem amare videamur: aut Delatoribus improbis locum esse patiamur. Vnde meritò Antonin. Philosophus Imperator, delationes quibus Fiscus augetur, contempsit. *Capitolin.* apud malos è contrà Principes, crimen sæpè fuit, divitem esse.

Romani, quos pro criminibus oppidò gravibus supplicio afficiebant, illorum bona publicare, illa quæ publicis usibus consueverant destinare: ita ut Domini supplicium, bonorum publicatio sequeretur. *Alex: ab Alex. 3. genial. c. 23.* Hodie verò in solo crimine Maiestatis, pœna vulgaris est Publicatio bonorum: *l. quisquis. ad L. Jul. Maieft. cap. 1. quæ sint Regal.* etiam si descendentes aut ascendentes extent. cum d. l. Quisquis, generaliter loquatur. In cæteris criminibus, communi consuetudine, à jure confiscationis est recessum. Non immeritò autem Politici disputare videntur: Utrùm præstet bona damnatorum propinquis quàm Reipublicæ adjudicari? *vid. Bornit. h. 3. c. 6. & Frid. Martini. tr. de censib. ad fin. ubi interpretatur art. pen. Const. crim. Car. V.* Certè id propterea haud consultum esse videtur; quia aliàs res judicatæ, sinistram suspicionem incurrere possent.

V. Totis viribus in id incumbere Respublica debet, ne pars ulla Regionis deserta, vel rebus minus utilibus sit destinata: utquæ Masinissæ encomium mereatur, de quo legitur; quòd totam Numidiam, ex inculatâ & desertâ, omnium fructuum abundantissimam reddiderit. *vid. Boterum, de Polit. illustr. 7. cap. 4.*

E

Rectè

Rectè loca deserta, & inculta, nullique distributa, ut montes & similia, quæ nec occupantur à privatis, aut ab oppidis, vel pagis; ad Reipublicæ dominium pertinere judicantur. Pro quorum perquisitione, rectissime olim instituti sunt Inquisitores diligentes, qui ea inventa dominio adiungerent Imperatorum. Diviserunt deinde Principes aut Reipublicæ, steriles & desertos inventos agros, Colonis excolendos; ab initio quidem gratis, & sine pensione, postea verò constitutâ pensione. *Petr. Gregor. Tholos. 3. cap. 2. num. 9.*

2. Considerandum Aristoteles ait, 2. *Oeconom.* quinam fructus, aut non proveniant, cum possint provenire; aut cum exigui sunt, an augmentum admittant? Sic maxumè, ut puto, accommodum & utile esset; si subditi cogerentur ut in fundis suis, pomos, pios, prunos, cerasos, perlicos, aliasque sere- rent arbores frugiferas; idque in publicis etiam locis non negligeretur: ita ut nulla pars foret Regionis, quæ non arboribus pro soligenio opacaretur. Sylvarum, & vastatio omnium fructuum terræ, quàm copia ferarum augere putatur, salubri consilio inhiberi posset. ut vaticinium Phil. Melanchthonis impediretur, quo dixit: Tria Mundo defuturâ aliquando; nempe Ligna, bonam Monetam, & bonos Amicos. *Keckerm. 1. polit. c. 21. fol. 330.* Abietes, aiunt, felici satù provenire; quod notent qui vivunt in locis, ubi olim multa, nunc nulla ligna.

VI. An Respublica, rerum venalium Monopolia facere debeat? (*Salztauff / Weinfeller / Kupfer vnd Eisenhämmer / 1c.*) Quæstio est maxumè controversa. de quâ videri possunt Bodinus, 6. d. *Rep. c. 2. num. 650. &c.* P. Gregor. Tholos. 3. de *Rep. c. 6. à nu. 45. usq. 51.* Hippol. à Collibus, in *Principe, c. 34.* Bouterus, d. *polit. illust. 8. c. 14.* Keckerm. *disp. pract. 34. q. 12.* Nos id in publicâ pecuniarum indigentia, cum Aristotele

stotele concedimus. 1. *politicor.* 7. extra quem casum (nisi ab antiquo ita fuerit observatum) cautè hoc medio est utendum; tantidem enim Subditis, eo qui mercimonii genere sustentantur, detrahi, nemo non videt. nec facilè rationes & ordines singulorum, cum publicis confundi debent. Hincquè Theodosius Imperator ad uxorem: Cùm me Deus Imperatorem designaverit, tu me Mercatorem facere contendis? Scito autem, Mercaturam privatis hominibus esse concessam, ut eum tolerandæ vitæ modum habeant. quod si nos præter Imperii opes, etiam Mercaturæ emolumenta interceperimus, unde nam subditi victum comparabunt? *Zonaras, annal. tom. 3.*

Mercatura aliàs ni Subditis obsit, de decori non videtur esse Regiæ dignitati. Ego (ait Bodinus) si statuendum mihi sit, Principem Mercatorē nolo; sin optio detur, Mercatorem malo quàm Tyrannū: & Patritios viros negotiari, quàm prædari. Et sic Lusitaniæ Reges, cùm angustissimis Regni finibus coercerentur, nec Jura suæ Maiestatis commodè tueri possent, nec Subditos rodere vellent; mercaturam abundantissimam & quæstuosissimam, sine coentumeliâ & maximo Reipublicæ commodo exercuerunt. Verùm cautionibus atque limitationibus sequentibus hîc opus esse videtur. (1.) ne inde commercium, emendiquè & vendendi commoditas difficilior reddatur; sed potius subditi à Mercatorum imposturis liberentur. (2.) Non nisi ei Mercaturæ se immiscere Princeps debet, quæ peregrinis potius Mercatoribus, quàm incolis emolumentum adfert. Haut quippe improbandum esse videtur; si potius publica res, quàm exteri eiusmodi percipiant utilitatem. (3.) Totum Reipublicæ corpus, eam honestissimè exer-

cet Mercaturam, quàm singula membra non possent. *Bornit. h. 2. c. 1. & 2.* Sicque de Salomone dicitur, *1. Reg. 10. vers. 22. & 2. Paralip. 8. v. 30.* quòd cum Rege Churam Maritimæ mercaturæ operam dederit; cuius nempè sumptus Subditi tolerare non potuissent. At consultius esse puto, si ad iuvandam patriam necessariis rebus externis, Principes pecunias contribuant industriis Mercatoribus; unde etiam suam cum publicâ augeant utilitatem. Mercatura enim totum hominem exigit, & plerumque Principes ab Infitoribus decipiuntur. Ubi notandum est, quod de Portugalliæ Regno scribit Compiler Theauri Politici, *part. 1. f. m. 110.* Queste tante mercantie, che dal India, & da tutte le parti del mondo, vengono in questa città (Lisbona) si spargono per tutta l' Europa, con molta utilità de Portughesi; & molto maggiore sarebbe stata quella del Rè, che haveva le speciarie per suo conto, se dalle proprie ministri non fosse stato gabbato. Ma si può veramente dire, che da alcuni anni in quà, il Rè si sia piu tosto impoverito, con tutto che le mercantie siano utilissime; onde hà concesso à particolari di poterle fare, con riserbarsi alcuni Datii; de quali ne ha trovato settecento mila Ducati, oltre ogni spesa per conto delle Mercantie. (4.) Annonas & similes necessarias res, quæ ab exteris exportantur, coëmere Princeps potest; ut postea, tolerabili pretio Subditis, cum iis indigent, vendere queat. quod consilium fuit Iosephi, Pharaoni suppeditatum. E contra Alphonsum Regem Neapolitanum, suis æquè ac exteris odiosissimum fecit; quòd olei ac frumenti, quicquid in Apuliâ concrevisset, vilissimo pretio emebat, ut summâ annonæ egestate ac inopiâ, arbitrio suo addiceret: non permit- tens Dominis suum vendere triticum & oleum, donec ipse distraxisset. *Comin. 2. d. bell. Neapol.* (5.) Modicum lucellum ex rebus minutis aucupari, non minus indignum Principe, quàm reprobandum censetur: apud quem non locum habere debet versiculus ille;

Bonus

*Bonus odor lucri qualibet ex re,
Sive unguentum sit, sive corium.*

2. Ex quibus subsequi puto, rectè visam pluribus negotiationem non tantum sordidam, sed & crudelem, quā usus fuit Antonius Leva, à Carolo V. Imperatore, Mediolano præfectus; dum Lege prohibuit, ne quis Civium triticum mole-
ret, aut panem penes se faceret, sed cogeretur emere à tabernis, eā de re Aquilæ signo insignitis. *Sabell. in supplem.* Ferè similis ratio est, si Dominus Subditis suis mander, ne ab aliis, quàm à se cerevisiam emant, & ne alibi molant, & panem coquant (*BannMühl/Bachfuchen*) quàm in suo molendino & fur-
no: aut simile quid jubeat, quod voluntati & libero arbitrio meritò relictum esse debet. *pulchrè Andr. Rauchbar, quest. Jur. part. 1. quest. 27. Ampliſſ. Rutger Rulant, decif. 24. Joh. Copus, decif. 20.*

VII. Suadet Bornitius, in *Ærario* l. c. 4. ut Prin-
cipes ferarum usum capturamque ad lus gentium re-
vocent; iure tamen Regali illibato, sibi que vectigali in
singula capita reservato.

VIII. Imitandum itidem suppeditat exemplum,
Macedoniæ Rex Philippus Persei pater: Qui vecti-
galia Regni, non tantum fructibus agrorum auxit; sed
Metalla, & vetera intermissa recoluit, & multis locis
instituit nova. *Livius* 39. Hoc lucrum vera est Prin-
cipum Mercatura, quibus nemo præter Principem
manum admoveere potest. *Rauchbar. 1. quest. 22. & Res-
publica qualibet id haud negligere debet. Xenophon. in
tr. d. proventibus.* Ex hisque proventibus, Electores
& Duces Saxoniae, intra Annos 79. ex venis Schnee-

bergenſibus, ex decimis & ſignatione argenti, 4m8. tonnas auri collegerunt. *Albinus in der Meiſſniſchen Berg Cronick. tit. 4. fol. 31. & ſeq. Bornitius h. 1. c. 5.*

IX. Pecuniæ etiam publicæ accumulandæ ergò, Mons Pietatis, ut vocant, erigi poteſt. ex quo pecunia publica ad legitimas, vel paulo maiores Uſuras mutuo conceditur; pignore (auri vel argenti non ſignati) dato. *Gemeiner Wechſel.* quâ ratione inſimul Fœneratorum fraudibus occurri poſſe, videtur. *Bodin. 6. c. 2. num. 665. Bornitius h. 1. c. 7.*

Hûc refero, quod in quibuſdam locis uſurpari ſolet: ut certam pecuniæ ſummâ à privato accipiat Fiſcus; eiq; vel alimentâ, vel penſionē (uſuris vulgaribus maiorē) ad dies vitæ concedat. *Pſrundenſchaff.* Alicubi, in Italia præſertim, cui Filia naſcitur, in Ærarium Pietatis, pecuniâ dotalem quam volet, hâc lege iuſſerit licet, ut non repetere poſſit: ſed cùm puella annû 18. attingerit, decuplam pecuniam maritus puellæ, dotis nomine ab Ærarii Quæſtoribus recipiat. *Bodin. d. num. 665.*

X. Ollam verò Fortunæ publicam (*Glückhaſen/ offne Lottereyen*) improbamus. *v. Bornitium h. 2. c. 4.* Belgæ tamen, ad colligendos redditus pro Pauperibus, illas inſtituunt publicas ſortitiones; & lucrum quod exindè capiunt, conferunt ad noſodochia ædificanda, eorumq; redditus inſtituendos. *Keckerman. 1. pol. 21. f. 342. & v. eund. c. 22. f. 361.*

XI. Uſum item Alchymix, ad pecuniam publicam comparandam fruſtrâ adhiberi, contra Bornitium, 2. cap. 5. experientia docet. Quin &, ne paſſim pri-

privati huic rei, lucri cupiditate moti, studeant, sanc-
endum esse reputamus; cum Keckermanno: Qui sa-
pientem omnino Legem esse, ait, quæ lata fuit in An-
glia Regno, ne quis privatus sine consensu Regis exer-
ceat Alchimiam. *1. polit. 22. f. 362. & v. eund. pract. dis-*
put. 32. quest. 9. La Noue, discours. 23. Frustrà sanè ve-
terum scripta de fusione argenti atque auri, combussit
Diocletianus, ne ex illa arte ditati *Ægyptii*, rebellarent.
Suidas. tutius ea ipsis reliquisset, ut stultitiæ huius præ-
mium acciperent Paupertatem.

Sine Spagiricâ seu Alchymia, frustrà Naturæ arcana sollici-
tari, non nisi quorum oculi lolio sunt vitati negabant. Sed fu-
giendi sunt aucupes crumenarum; qui aurum quod postea a-
liis pollicenter, sibi captant prius: quibus si qui adhibent fi-
dem, eos falsè ridet Georg. Nollenhagen / *im Froschel Meis-*
seler. lib. 1. c. 15. Motus is est certæ egestatis, & casti laboris
comes: curiosis & avaris ingeniis familiaris. quibus sequens
receptum carè venditur haut rarè. (*commemoratum à Clariss.*
Remo, ad Themist. fol. 181.)

Nimb das / ich weiß nicht was;

Thu es do / ich weiß nicht wo;

So wirdt es dann / ich weiß nicht wann:

Blas es drauß / biß nichts bleibt im Hauß.

XII. Ex testamentis quoque amicorum, ma-
gnam olim pecuniam accepere Romanorum Impera-
tores; eorumque Fiscus, Legatis & hereditatibus testa-
mento relictis, redundabat. Augustus, quamvis here-
ditates ad se testamēto delatas; Liberis testatorum red-
di iuberet, nec acciperet quicquàm ab ignotis; sed ab

iis

lis tantum qui orbi mortui essent, quosque bene cognitos haberet. & tamen immanem summam pecuniarum, hac ratione cepit, 35. nempe nostrae aetatis milliones. *Bodin. 6. c. 2. num. 647.* Hacque collatione, honestius nihil, nihil laudabilius censeretur posse inter vivos & apud posteros, Bornitius censet; *quem vid. lib. 9. cap. 1. & 2.* quippe quae Patriae sit amore, quam omnes amare tenentur. Sed hic coactio omnis abesse debet: & ne cum Caligula, Testamenta eorum qui Principem negligunt, ut ingrata rescindamus. *Nicol. Betsius, de pact. famil. cap. ult. fol. 732.*

XIII. Quam plurimorum olim divitiae, in Servorum multitudine consistebant: hos & Princeps sibi comparare posset, si fures, aliique delinquentes (quibus sine laesione Divinorum praceptorum vita concedi potest, & qui sine fructu, Relegatione aut Fastigatione puniuntur) in Metallum, vel alia publica opera, ad tempus vel in perpetuum, condemnarentur; aut eorum opera, privatis illorum servitio indigentibus certa mercede addiceretur. Possent etiam Belgarum laudabili instituto, prodigi, immorigeri, mali vagique homines, ad laborem aliquem Reipublicae utilem compelli, aut singulari modo, in Carcere quodam publico exerceri: ut victum labore & manu mereantur, & tandem ad frugem vitamque meliorem regressi, emendatiores, & mansuetiores, laborisque patientes dimitterentur. *vid.*

Hippol.

Hippol. à Collib. d. increm. Urb. cap. 23. & Isac. Pontanum, in hist. Urb. Amstelodamens. 2. cap. 9. & seq. Quantum verò compendii & lucri ex operibus istorum hominum, Fisco procuraretur, facile coniici potest. Huius item poenæ metu, paucissimi invenirentur in trivio mendicantes validi, otiosi, prodigi, & id genus inutilia pondera terræ.

XIV. At hi, similesque *Ærarij* augendi modi omnes, tùm demùm sunt usurpandi; Reipublicæ si ratio, Regionisque & Populi natura ac conditio hoc admittat: quæ singula, maturo priùs Iudicio sunt dñudicanda. Est enim longa differentia inter artem Civilem, quæ præceptis ferè generalibus insistit; & inter Prudentiam Civilem, quæ genera illa ad singularia (quæ infinita & varia, variantibus circumstantijs) applicat & transfert ad usum. Quo discrimine non observato, multi errore decipiuntur enormi; quasi quævis præcepta & modi, adeoque omnibus ac singulis Rebus publicis adaptari possent. *Bornit. h. lib. ult. cap. 3.*

C A P. I V.

QVemadmodum Paterfamiliàs, cum res non necessaria, ad alendam familiam, tuendamque domum non satis suppetunt; quærere per facultatem quæstuariam cogitur: Sic & in Civitatis inopiâ, ad varias pecuniæ faciendæ extraordinarias pervenitur rationes. quarum multas (sed Tyrannicas magnam partem)

F

Ari-

Aristoteles recenset, 2. *Oeconomic. per tot. & Tholosan. 3. de Rep. c. 6.* Ego in duplici differentiâ eas esse puto: vel enim à Subditis extraordinariè exigitur, vel quâ aliâ ratione pecunia comparatur. Quarum semper, quæ quàm minimùm Subditis onerosæ videntur, sunt confectandæ.

Cùm interdum causæ & publicæ incidant necessitates, quæ longè majores desiderant expensas; optimo consilio Principes & Respublicæ sibi reservârunt extraordinarias impositiones. quas præter morem indicant, ad certum tantummodò temporis spatium. *arg. l. 1. C. vectig. nov. inst. non posse. Bornit. 6. c. 1.* Unde Cicero, non est dubium, inquit, 2. *offic. propter Ærarii tenuitatem*, tributum esse conferendum, ut omnes intelligant, pro salute Reipublicæ necessitati esse parendum. Quamvis sapientiùs Respublica agat, si tempore pacis, & quo non eget, eas pecunias sine onere Populi cogat, in Ærarium quæ reponat; quibus possit sine indictionibus Tributorum, communem patriam, tempore exigente relevare. Danda ergò erit opera, ut propter Ærarii tenuitatem, assiduitatem quæ negotiorum, Tributum certum conferatur, illud quæ annuum; quod minutum non gravat, & longo tempore sæpè collatum & reclusum, Ærarium auget: ac ita in tempore necessitatis paratum invenitur, & à gravioribus novis, quæ necessariò essent contribuenda, Populum liberare potest. *Tholosan. 3. d. R. c. 4. num. 3.*

2. Necessitas facit esse justum, quicquid ab Bonum publicum vergit; & quæ reddidit tolerabiles tam ingentes & violentas exactiones Romanorum. Augustus à Civibus exegit sub Triumviratu, quartam partem fructuum reddituum quæ, & à Libertinis octavam omnium bonorum partem. *Plutarch. in Antonio. n. 12.* Vespasianum ad manubias & rapinas, summa Ærarii Fiscique inopia deduxit: de quâ testificatus est initio statim

tim Principatus, professus decies centum milliones coronatorum necessarias esse, ut Respublica stare possit. *ex Sueton. Bodin. 6. c. 2. n. 655.* Nulla hodie natio sub Sole est, quæ non habeat querimonias & oppressiones. Jam diu olim fuit, quum Populus de onerū conqueritur auctione: & Charon qui ab initio uno obolo contentus erat, postea duos exigere cœpit, donec tandem ad tres obolos tributum perduxisset. *Aristoph. in Ranis.* Gallia admodum felix & beata fuit, antequam rebellio incolarum & ambitio extraneorum, adegit Reges recurrere ad rigorem & asperitatem eiusmodi remediorum extraordinariorum. Non exigebatur sub Regis nomine quicquam, præter Vestigalia & tributa quædam, quæ Pedagias, barragias & traversas vocant, & alia quædam præcipua Regia, non magni momenti. Bella Anglica introduxerunt subsidia Taillarum, aliarumque. Aucta postea in eum numerum Tributa fuerunt, ut nomina ipsa vix inveniantur, quibus ea exprimi possint. *Pierr. Matthieu. lib. 2. narrat. 3.* Hinc descendunt le don & octroy, Fouages, Aydes, Douane. Equivalans, Imposition de Traite foraine, Gabelles, Solde de cinquante mil hommes, Taillon, Augmentation de la gendarmerie, Imposition sur l'entrée des vins, Emprunts generaux & particuliers, Subvention ou subside de cent sols pour procez, Rachats de leur communes, Nouvelle subvention de partie sur les villes closes, Augmentation ou diminution du prix de Monnoyes, Crues, surcharges de deux, trois & quatre sols pour livre, gros du vin, & huitiesme du vin qui se vend en detail, &c. *Secret des Finances. in epist. dedicat.* Mos etiam veterum fuit, convertere vestigalium odiosa vocabula, in alia consuetas. Sæpè Tributa invicem nomine commutantur; sæpè Tributorum nomina auferuntur, non res: varia enim & nova genera Tributorum, Plebi sunt infesta; antiqua non item. *v. Jac. Durant. Casellium, variar. 2. cap. 8.* Sicque in Gallia Carolus V. Subventionis, quam Tributi aut Indictionis voce, maluit uti. *Bern. Girard. tom. 2. lib. 17. fol. 387.* In Germania itidem, Collationi

extraordinariæ tam varia nomina imponuntur; ut pariter nominibus laboretur. Reichstewr / Landstewr / Ablosung / Neue Anlag / Bewilligung / Türckstewr / Römerzug / Kriegstewr / Fräwlinstewr / Nachstewr / Forstgelt / Soldatengelt / Malschwein / Mastgelt / Lastgelt / Balckengelt / Maßbaumgelt / Weinkauff / das beste Hauptvieh / Pflugegelt / Notgelt / Triffgelt / Zehenden vom Fleisch / Wein / Korn / Erbsen /c. Viehschaz / Scheffelschaz / Hufengelt / Sawholzfuhr / Trancstewr / Schornstein: oder Camingelt / Sparengelt / Schungelt / Frengelt / Vngelt / Bruckengelt / Weggelt / Aufschlag /c. Warem. de Erenberg. de Regni subsid. c. 4. & 5. Caspar Klocke, diss. de Contributionib. th. 3. Sanè quod apud Terentium in Phormione, de Geta dicit Davus, Actu. 1. Scen. 1. ferè hûc quadrare videtur.

— Herilem Filium eius duxisse audio.

Uxorem; ei credo munus hoc corraditur.

Quàm iniquè comparatum est; hi, qui minus habent.

Ut semper aliquid addant divitioribus?

Quod ille unciatim, vix de demenso suo,

Suum defraudans genium, compar sit miser,

Id illa universum abripiet; haut existimans

Quanto labore parvum. Porro autem Geta

Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:

Porro alio autem, ubi erit puer natalis dies, &c.

Ita similiter varias captant occasiones nonnulli, ad Subditos collectandos. Et non rarò etiam, onera extra ordinem quæ imponuntur; in Ordinaria degenerare consueverunt. est enim illud inter arcana Veterum Tyrannorum nimis contritum, Belli conquirere occasiones, ut Subditos etiam Bello confecto, urgeant semper. Bodin. 6. c. 2. n. 664.

II. Cùm à Subditis pecunia emulgetur, cauto tunc opus est; ne asperitas negotij, effectu irritò, solas arceffat.

arceffat offensas. *Symmachus*, 10. *epist.* 27. Hoc verò non fiet; si tam ut Subditi velint, quàm ut possint contribuere, efficiatur. Non inviti autem in publicum conferre Subditi solent, & sub onere patienter durant (*vide Nicol. Betsium, d. pact. fam. c. ult. f. 734. &c. ubi quatuor cautiones recenset*) (1.) Publica necessitas si adsit: quæ hoc habere putatur, impossibilia ut persuadeat plerunque. *Symmach.* d. *epist.* 27.

Adeò violentæ exactiones perniciosæ reputantur; ut Reges Persarum nihil à Subditis exigere, nihil excutere consueverant, sed ea tantùm capere, quæ spontè donarentur. ut & in Æthiopia nihil imperatur, sed omnia spontè offeruntur? *Bodin. sæpè dicto cap. 2. num. 647.* Prudenter ille Princeps cui-dam sciscitanti, quod optimum Vectigal caperet ex Civitate: Quod Populus respondit, potius ex honore, quàm onere pendit. *Henr. Farnes. in apophth. Aldobrandin. tit. 24.* Similis collatio est in Angliæ Regno, quæ Benevolentia dicitur; quam Rex quidem petere quodammodo videtur, sed tamen ferè omnes ad illam existunt prompti: ne inviti, amore & favore Regis destitui videantur. *Polydor. Vergil. lib. 24. & 26.* Exemplo Eduardi IV. qui cum amicis egit, ut spontè ad sumptus Belli pecuniam erogarent; quòd ipse ex eâ re singulorum benevolentiam mensurus esset.

2. Ad Tributorum extraordinariam exactionem, nunquàm perveniendum; nisi necessitas urgeat summa. Nihil tam magno studio, tamque seriò affectare debet Princeps; quàm ne novo quisquàm vectigali oneretur: *Novell. 43. cap. 1. §. 1. si non Populi hirudo, lupo rapax, homicidia Pauperum, & harpya velit indigitari. Althus. polit. c. 11. num. 25. videatur etiam omninò Consilium Dn. D. Iohan. Brentij, quod est inter consilia Theologica, Dn. Felicis Bidembachij, dec. 6. consil. 9.*

Ob/und wann ein Christliche Obrigkeit ihre Vnderthonen mit gutem Gewissen schätzen möge. Commemoratione digna est Ludovici Sancti, Galliarum Regis, ad Philippum filium cohortatio gravis & efficax, quam Testamento inferi mandavit, in hæc verba: Fili, religiosus inprimis erga Deum esto; benignus ac liberalis adversus egentes; Legum ac morum huius Imperii custos ac vindex acerrimus; à Vectigalibus & tributis abstineto, nisi te summa vis necessitatis, ac utilitatis Publicæ iustissima causa, ad hoc impellat. Sin minus, Tyrannum te potius, quàm Regem futurum putato, &c. *Bodin. d. c. 2. n. 655.* Non arbitrari Principes debent, tam stolidum esse Populum, qui promptè tenetur ad necessaria Reipublicæ conferre, & meritò erubesceret in eam causam auxilia detrectare vel negare; ut non noverit, an causa quæ falsò prætextatur, subsistat, & quin iudicet (quamvis non apertè) de suo Principe, eum avarum & Tyrannum esse. *Petr. Gregor. Tholos. 3. c. 9. n. 15. ad fin.* Causa ergò impulsiva debet esse, singularis Reipublicæ, sive Pacis sive Belli, communis aut particularis necessitas quædam. *Althus. pol. c. 13. n. 2.* Cùm tot res commodæ, ut sunt Palatia Regia, horti Regii, piscinæ, vineæ, ministri multi, gemmæ, equi, Musica, deliciæ Regiæ, & alia propè infinita; tandem aliud nihil nisi tædium pepererint Salomoni: profectò imprudenter agunt Reges & Principes, si in eiusmodi res, nimios sumptus & labores collocent. Impiè autem faciunt, quandò ad eas res comparandas, Subditos suos intolerabilibus spoliant exactionibus. *Digniss. Acad. Tub. Cancell. Andr. Oslander. ad 2. Ecclesiasticis. lit. B.* Quæri hîc posset, an Subditi cogi queant, ut æs alienum Domini exsolvant; hæcquæ de causâ extraordinaria contributio ipsis imponatur ritè? Quod Thom. Maullius, in *tr. de homagio, cap. 6.* negat. In tantum, ut etiamsi Dominus propter æs alienum sit captus; non tamen Subditi cogi queant, pro eo solvere aut fidejubere. Quod ita intelligit verum; si Dominus, pecunias in Equos, ædes,

ædes, vestes, vel alias delicias superfluas exponens, istud contraxerit æs alienum. At cùm Populus plenâ felicitate frui non possit, quamdiu Territorium omni nexu pignoris non est liberatum; quod scribit Pierre Matthieu, *lib. 2. narr. 3. f. m. 342.* Prudentes igitur Ordines, hâc in parte ad contributionem haud difficulter se permoveri sinent; & interim studiosâ curâ recidivam impedire debent. Subditi itidem pecuniâ Dominum redimere captivum, & idèò contribuere tenentur. *Maulius. d. loc. c. 8.* Et adhuc alios nonnullos casus, præter necessitatis & utilitatis publicæ, recensent Interpretes nostri Juris. *Maulius c. 9. num. 22. & c.* Puta si Dominus pro se, vel suo Filio, acquirere velit Equestrem vel aliam dignitatem. Si cupiat Territorium acquirere de novo. Si elocet filiam suam. Quæ tamen omnia variis limitationibus restringuntur. Certè quod Dominus, Subditos pro maritandâ filiâ, collectare possit, Nicol. Betsius negat. *d. pact. famil. c. 6. f. 194.* Et tamen hoc faciunt, nunc ab Henrico I. Angliæ Reges. *ex Polyd. Vergilio Tholosanus, 3. d. R. c. 4. n. 17.* Et rusticos, more Germanorum noto, conferre ad filiam Principis, imò Nobilis elocandam: Ususque inibi non uni, sed omnibus Filiabus Dotis tribuere collectas (verùm pro Nuptiis tantummodò primis) attestatur Waremundus, de Erenberg. *d. subsid. c. 4. n. 13. & c.*

3. Quæ & quantæ calamitates, nimias subsequantur exactiones, passim rationibus & exemplis Politici docent. Per eas Provinciæ desertæ redduntur; & Princeps se odiosum atque invisum facit, hostes conscribit in propriâ Regione: unde porro conjurationes exoriri solent. *vid. Keckerm. 1. pol. c. 21. f. 334. & c. 26. fol. 414. Gregor. Richter. axiom. Polit. 10. & 27. M. Ant. Pitfillium, de Instruendo Principe, colore 4. ad fin. f. 68. Heig. part. 1. quest. 18. nu. 11. Waremund. de subsid. c. 7. n. 35. Nicol. Betsium, d. pact. famil. c. ult. fol. 738. & c. Hippol. à Collib. d. in-erem. Urb. c. 20.* Regibus qui pro reditu sumptus metiuntur, bona omnia cedere, amari à Civibus, non metui; Cives ipsos à suspi-

à suspicionne novorum munerum levatos, alacres agere, suaq;
 bona ostentare, ac denique Principis vitam votis suppliciiſq;
 expetere: apophthegma fuit Alphonsi, Neapol. Regis. *Pa-
 norm. lib. 3. n. 16.* Certè ob graviora Imperia Tributorum, di-
 midium Regni à Judeæ Rege defecisse ſcimus. *1. Reg. 3. cap. 12.*
 Et ubique occurrunt exempla alia, multarum hanc propter
 cauſſam exortarum ſeditionum. Hâc de cauſſâ Aquitaniam
 amiſerunt Angli. *Froiffart. vol. 1. c. 246.* Tempore Caroli V.
 Galliarum Regis, eâdem occasione, totus Occidens fuit in
 Armis. *Bernard de Girard. tom. 2. de l'hiſtoir. de France, lib. 16.
 f. 340.* Non deſunt exempla in hoc Ducatu. *Crusius, annal.
 10. part. 3. cap. 4.* De Regibus Galliæ dicitur, quòd ſint Reges
 beſtiarum, alii hominum; propter impoſitiones & alia onera,
 quibus Subditos onerare ſolent. *Comina. lib. 5. c. ult. fol. 472.*
 Sed non omnes Nationes eius ſunt naturæ: nec hoc ſemper æ-
 quo animo tulerunt ipſi Galli. In ogni coſa è obligato il Subdi-
 to, à deſiderare il Prencipe buono, & à tollerare il reo: altri-
 menti ſi confonderebbe ad ogni hora lo Stato del Mondo.
 Non deve però il Prencipe affidato in queſt'obligo de' ſuoi, di-
 menticarſi del debito ch'egli ha: perche pochi Subditi giun-
 gono à ſi perfetto grado d'obbedienza; & tutti hanno queſta
 ferma credenza, che il ferro, ſia la vera medicina del Prencipe
 non buono. *Theſoro polit. 1. fol. m. 19. & ſeq.* Contra finem &
 Politiarum naturam eſt, ſi ita Tributa imperentur ut Servis,
 omneſq; reddantur egeni: nec enim, ubi omnes pauperes
 ſunt, Civitas conſiſtit. Non vera mihi videtur ſententia Cæ-
 ſaris Galbæ, qui dicere ſolebat: nullos homines minùs metu-
 endos eſſe, quàm qui de ſolo victu cogitarent. Unde & Dio-
 nyſius Siracuſanus, noluit aliquid exigere ab ijs, qui vacui co-
 ram exactoribus cantabant. *Plutarch. apophthegmat.* Tan-
 dem ſubjungere lubet, aurea verba Bernhardi de Girard, *tom. 2.
 de l'hiſtoir. de France, lib. 18 fol. 509.* C'eſt mal fait aux gens de
 robbe longue, qu'ils ne remonſtrent aux Princes l'iniquite &
 l'in-

l'injustice des telles impositions. Car les Princes, qui jamais ne sentent les maux & charges du Peuple, deliberent legèrement ce, dont ils ne seavent l'importance & consequence. Mais Dieu a son Peuple en singuliere affection & recommandation; & se peuvent les Princes asseurer, que s'ils faisoient mauvais traictement à leurs subiects, Dieu en feroit la vengeance: & que les Princes ne recoivent jamais punition de Dieu, que pour les grandes oppressions, qu'ils font au Peuple. Quod & pertinet quod Nicol. Betsius scribit, *d. pact. fam. c. ult. fol. 742. & seq.* Machometes Turcarum Imperator, ille qui Constantinopolin occupavit; Testamento condito, plurimum sibi dolere testatum reliquit, quod extra ordinem suis Provinciis pecuniam imperasset. Hæc Pietas, ait Betsius, si in Principe infideli est admiranda; quanto magis execranda erit Novorum illorum Politicorum, ex Italiâ redeuntium opinio; qui quavis fraude Principibus à Subditis pecuniam extorquere, fas licitumque esse putant. Machiavelli plerunque præceptis, & exemplis Principum, quorum rationes non capiunt, ad id abutentes.

4. Quin in summâ etiam necessitate, nihil extra ordinem est exigendum; si ulla ratio alia pecuniæ conficiendæ haberi potest. Sicque Capitolinus, de M. Anton. Philosopho scribit: Quum ad hoc Bellum omne Ærarium exhausisset, neque in animum induceret suum, ut extra ordinem Provincialibus aliquid imponeret; in foro Divi Trajani, auctionem ornamentorum Imperialium fecit. alia exempla habet Arniseus, *doctr. pol. 2. cap. 5. fol. 559.* Ut & Juris nostri Interpretes dicunt: quod neque supremi Principes, neque inferiores imponere possint Subditis suis collectas; nisi concurrant duo: Primum est, quod causa sit necessaria & justa; Alterum, quod Dominus salvâ dignitate atque Statu suo, nequeat ex proprio illi succurrere necessitati. Et omnes casus, quibus Subditi ad contributionem tenentur, intelligendos esse, si Dominus ex

G

redi-

reditibus suis, vel sine notabili deminutione rerum suarum facere non possit; & impotens reperiretur absque suâ culpâ, ad impensas illas faciendum. *Thom. Maullius de Homagio cap. 9. num. 35. & 39.*

III. Lubenter item (2.) in medium aliquid conferunt Subditi; si videant non culpâ Principis, vel prodigalitate, aut luxuriâ, *Ærarium* antea fuisse exhaustum. *P. Gregor. Tholosan. 3. d. R. cap. 4. num. 2.* (3.) Si statu contenti sint præsentis: & tunc in publico amore, divitiæ *Reipublicæ* sunt sitæ. Salutare Numen tuum precamur, ut in hac oblatione, quæ non nihil superioribus addidit, intelligas hoc esse curatum; ne sub te minus posse videamur: in amorem tuum studia nostra creverunt. Quæ verba sunt *Symmachi, 19. epistol. 26. ad Theodos. Augustum.* Sin verò Imperium Principis sui iniquo animo ferant; non solum impositiones videntur esse graviores: sed & precario tantum is imperare videtur; quandiu hostis tolerabilius iugum illis offert. Quò respicit *Salvianus, 5. de gubernat. Dei. f. 156.* cum ait: Vna & consentiens illic *Romanæ* plebis oratio est, ut liceat eis vitam quam agunt, agere cum Barbaris. Et miramur si non vincantur à nostris partibus *Gothi*, cum malint apud eos esse, quam apud nos *Romani*, &c.

IV. Subditorum etiam ad contribuendum promovet pronam voluntatem; Si (4.) pactum interveniat remissionis; ut tempore elapso se se Princeps obstringat,

stringat, Tributa bonâ fide sublaturum. (5.) Si pollicitationes addantur Privilegiorum concedendorum, aut conservandorum; Religionis, Libertatis, &c. in vicem recompensationis. *Bornit. h. lib. 6. cap. 1. ad fin.* (6.) Si Populus videat candidè secum agi.

Non ergò Princeps sub prætextu, falsas & simulatas causas prætere debet. *latè Bornit. h. lib. 8. cap. 3.* Fugienda est ars quâ nonnulli utuntur; ut, dum utilitatem vel reparationis Urbium, vel exercitus collectionem proponunt, fingant urgentem necessitatem, Populoque excitent metum hostis; & postea pecuniis exactis, opera imperfecta relinquunt, aut pacem concessam prætendant. *Petr. Gregor. Tholosan. 3. d. R. 6. num. 32.* Hûc pertinet quod Aristoteles, 2. *Oeconom.* refert: Mausolum Cariæ Tyrannum, subornasse quosdam, qui statim polliciti sunt, se esse collaturos, & summam indicârunt. Quo facto, opulentiores pudore partim, partim metu, plura sunt polliciti & contribuerunt. cuiusmodi technæ si adhibeantur, duplici odio Collationes prægravare solent.

V. Porro non solum necesse est, Publica necessitas ut adsit; sed & ea publicè Ordinibus est approbanda. Nemo enim Principum est, ut Cominæus ait: 5. *cap. ult. f. 472.* qui ius habeat vel teruncium exigendi à suis, ultra constitutum annum censum nisi Populus assentiatur. Imò teneri omnes in Monetâ corrente, secundum valorem præsentem, si is publico consensu sit stabilitus, census, pensionesve annuas, & multò magis extraordinarias recipere contributiones. *v. Nicol. Betsium, d. pact. fam. c. ult. fol. 733. qui eum allegat, & probat.* Quocirca si huiusmodi incidat tempus, ut ne-

cessarium sit onus aliquod extraordinarium ut imponatur; id non nisi re publicè prius deliberatâ, & ipso Populo, vel Ordinibus assentientibus fieri debet non præcipitanter & pro lubidine ac iactantia Principum quorundam; qui gloriantur, se habere Privilegia potestatemq; quantum velint exigendi à Populo suo: uti ferunt quendam Gallia Regem gloriatum, sibi pratum esse aureum, quod metat, quotiescunque ipse velit.

Et sic per capitulationem Electorum Imperii cum Electis Imperatoribus, caveri solet; ne fas sit Imperatori absque Statuum consensu, etiam necessitate urgente, vectigalia aut tributa nova imponere vel vetera augere. id quod ex omnibus Recessibus Imperii videre licet, & remissivè docet Buxtorff. *disser. ad Auream Bullam. th. 91. lit. f.* Idemque similiter in regnis Poloniæ, Hungariæ, Daniæ, Angliæ, frequentari constat; ne scilicet absq; Ordinum consensu tributa imponantur. Sum & multæ Provinciæ Germaniæ, quæ non nisi ex Ordinum consensu & pacto, ad eiusmodi onera tenentur. *Wan Chur: und Fürsten des Reichs/ eine Steuer anlegen wollen / ist fast allenthalben der Brauch / daß sie erst einen Landtag darhalben erschordern.* Cuiusmodi Provinciarum Privilegiis & consuetudinibus standum est, neque ex moribus antiquis quicquam immutandum. *post Heigium Maullius, d. homag. c. 9. nu. 119. &c.* Laudantur Hispaniæ Reges, quod summa humanitate & moderatione imponant tributa, approbantibus Regni Procuratoribus, Plebistribunis ac Subditis in Comitibus. *Parlador. lib. 1. rer. quotidian. cap. 3. fol. 57.* Quamvis Valquius referat, Lanarum Vectigal Subditis impositum fuisse, non convocatis Procuratoribus Regni, neque celebratis Comitibus; postea tamen in Comitibus revocatum esse. *lib. 2. §. 17. nu. 102. d. success. creat.* Unde auctor Thesauri Politici, relat. di Spagna. *par. 1. fol. 92.*

fol. 92. scribit. Non consentono i Principi, Città, & Popoli, di essere con straordinarie impositioni aggravati: ma vogliono che l'indulgentie & privilegii suoi, li siano pienamente offer-
vati. Ondel' Imperatore Massimigliano Primo d' Austria sole-
va dire, che lui era Rè dei Rè, & il Rè di Spagna Rè degli Huo-
moni, & il Rè di Francia Rè degli Asini, &c. De simili Galliar
privilegio Bodinus attestatur: *6. d. R. c. 2. n. 656.* & exemplum
adfert Froissartus. *vol. 1. cap. 155.* Ac de Blesensibus Comitibus,
ab Henrico III. habitis refertur, au Guidon general de Finan-
ces: *part. 1. fol. 196.* Qu' il dit aux deputez des Estats, qu' il fai-
soit venir l'un apres l'autre, par devers luy; qu' il avoit inten-
tion apres que les Estats luy auroient accordé ce qui seroit ne-
cessaire pour l'entretenement des despenses de sa maison, &
payement de garnisons, qu' il ne feroit aucune levee, des tailles
sur son Peuple, sans le consentement des Estats, &c. mesmes
promit, que les deniers ne seroient manies par ses officiers &
comptables; ains par ceux, qui à ce seroient commis par les E-
stats, &c. Itidem quamvis Ordines Regni Neapolitani, ar-
ctissimis Legibus, sub Imperio Regis sui contineantur: tamen
si Rex extraordinarium aliquod subsidium ab iis exigere ha-
beat necesse; ut omnis coactionis suspicio tollatur, & suffra-
gia sint liberiora, Ordines convocari Neapolim solent. Quo-
rum in Conventu (non in arce aut palatio Regio, sed in Mona-
sterio D. Laurentii habito) Rex ipse vel eius nomine Prorex,
accommodatâ ad rem præsentem oratione; causam & ne-
cessitatem impulsivam Conventus agendi, petendi que extra-
ordinarii subsidii, exponere; & deinde quantum Rex ab Or-
dinibus expectet, declarare solet. & *v. Betsium, d. cap. ult. fol. 736.* Sed tamen hæc cum micâ salis sunt intelligenda; non
ut in pleno Regno potestatem imponendi tributa (quæ Rega-
libus adscribitur) Principi adimamus; & mera dona illas col-
lationes esse reputemus. Sed ad officium & prudentiam eius
hæc accommodamus; quæ semper stricti juris mitigationem,

ac interdum remissionem suadet. *Keckerm. diss. pract. 34. problem. 8.* Quo fine O. h. Casmannus, *polit. cap. 32. fol. 175.* ait: Si impetrare suadendo poterit Magistratus tributum, satius fuerit: quamvis (ut scitè Tacitus) suasio ab eo qui jubere potest, vim necessitatis adfert. Sin minus, dicat cum Themistocle, super pecuniâ Legato; Duobus se Diis comitatum venire, Suadâ & Violentiâ.

2. Hic commodè disputari posset, num in Conventibus Imperii Germanico Romani, maiora vota in causâ Contributionis, similiumve rerum, dissentientes obstringant? Certè in negativâ opinione, Mauritium Saxoniae Electorem jam olim fuisse, patet ex illis quæ scribit Sleidanus, *lib. 24.* Tum etiam nondum est definitum, quæ maiora dicantur? & an ex numero personarum, vel quantitate contributionis (*der Anschlag*) ea sint dijudicanda. *quod posterius velle videtur l. 8. d. patris.* Quâ de quæstione in nuperâ Diætâ Imperiali, abundè disceptatum fuit. *vid. die Relation / des jüngst zu Regensburg vorgewesnen Reichstags. passim.* & hac de re plura dicere, non ad privatos spectare videtur.

3. Monet etiam Cominaeus, *s. c. ult. fol. 473. & seq.* haud durioribus verbis in consensu Ordinum impetrando, utendum esse. Camelus blanditiis, non verberibus provocatur, ut ultra posse laboret. Dos propiedades del Camello, muy semejantes à las que se pueden provar en los vasallos. La una guardar mucho tiempo el mal tratamiento, que ha recibido de su Duenna. La otra, que aunque de su natural no suffreni mas carga, ni mas camino del que està acostumbrado; solo le haze passar con animo adelante, por cansado que se halle, el canto, y los halagos: que à azotes, y à verdas cazos, no ay remedio. El Pueblo tiene mucho del Natural de ninno, en dexar se llevar à donde quiera, por bien y halagos. *Anton. Perez. in aphorismis. de las segundas cartas. num. 336. & c. fol. 314.* Et debent Subditi primi, gradusque antecedentis, apud Regentem,

tem, in tributo non necessario, ignominiam; & in censu conficiendo Paupertatis publicæ & privatæ confessionem, deprecari. *ex Buchanano, Waremund. d. Subsid. cap. 6. ad fin.* non in gratiam Superioris, vel præmii spe, de corio pauperum ludere fraudulenter. Ordines quoque collationem denegare possunt; si Princeps Bellum non necessarium movere velit. Quod probat masculum Flandrorum responsum, Carolo Burgundo, ad sumptus Helvetici belli restaurandi, Impositionem molienti datum. *apud Guil. Paradinum, hist. de Bourgogne, lib. ult. fol. 976.* Qu'ils le recognoissoient pour leur Prince & naturel Seigneur, & que s'ils le sentoient estre prisonnier, ou enclos entre ses ennemis, ils vendroyent tout ce qu'ils avoyent, pour l'en tirer & delivrer: mais pour continuer la guerre, qui ne servoit que de destruire ses pais, & ses voisins, & d'irriter Dieu contre luy, qu'ils n'estoient point deliberez de luy aider, &c. Observârunt etiam Lusitani, Bella contra Mauros quoq; sumptibus Plebis mota, in calamitates semper adduxisse Regnum: quod Sebastiano, ne quicquàm inculcatum fuit. *Conestag. d. Portug. & Castel. conjunct. lib. 1. f. m. 43.* Sed anne Principi, ob prodigalitem, vel ob denegatam justitiam, tributa denegari, & de facto resisti potest? Quod disputat *Keckerman. dict. disp. pract. 34. problem. 13. à princ.* & non est huius loci.

VI. Et insuper, eò quò destinata fuit, pecunia à Subditis quæ exigitur, est convertenda. *Meteran. Nederl. hist. lib. 21. fol. m. 76.* Ablit enim à Principibus ista sententia, ut quod de communi tributum est, in lure Fisci esse videatur. *Symmach. 1. epist. 40.* Et optima cautela est, quæ exactiones quàm maxumè reddit gratas; si appareat priùs collatam pecuniam, ad destinatos usus insumptam fuisse: Quo fine nonnunquàm Prin-

Principes, Ordinibus vel de pecuniâ exactâ rationem reddunt, vel eam ab Ordinum deputatis administrari permittunt. Iniqua ideo vox est Aulico politicorum: C'est chose mal seante aux Provinces d'une Monarchie, de s'enquerir des affaires particuliers de son Monarque, & vouloir trouver raison de l'administration d'iceux: aussi les bons Subiects doyvent se reposer en la bonne affection de leur Prince, & croire que s'ils sont grevez de subsides extraordinaires, ce n'a esté sans grande cause, & urgente necessité, & par ainsy l'imposition ne gist an contrerolle de ses subiects, &c. *Secret des Finances en France. l. ad fin.*

Collationes ad publicos tantum usus converti debere, exemplum docet Turcarum Imperatoris; qui ex hortis, aliisq; redditibus Aulam sustentat: Indictiones verò extraordinarias, Haran agameni cani vocat, id est, prohibitum sudorem Subditorum; qui non insumitur nisi ad Belli necessarios usus. *Bresling / in der 1. Meerfahrt.* Hoc ni fiat, ac si Magnates ad inanes pompas, Collectâ, intuitu necessitatis publicæ ab indigentibus Subditis impetratâ, abuti velint; sanè omnes maledictiones pervenient ad eos, quæ in S. S. litteris prænuntiatæ sunt iis, qui carnem Populi edunt. Nec hoc peccatum ipsis remittetur, si dicent in articulo mortis; Miserere mei Deus. Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Nemo putet, inquit, Divus Augustinus, qui rem alienam injustè abstulerit, quam reddere potest, de illo peccato poenitere & veniam consequi, nisi restituatur ablatum: quamdiu enim res propter quam peccatum est, non redditur, si reddi potest; tamdiu non agitur, sed fingitur poenitentia. v. *Aegid. Strauchium, quest. Ethic. cent. 2. dec. 3. quest. 8. Guil. PerKins. d. rect. rat. morien. di. f. m. 120.*

VII. Denique Tributa sunt remittenda, necessitate cessante. Sic enim Iustinianus noster dicit, *in l. 1. C. d. caduc. tollend.* Quod Belli calamitas introduxit, hoc debere pacis lenitatem sopire.

VIII. Opibus iuvare Rempublicam Subditi possunt; si (1.) ad operas adigantur, & otium auferatur: ita ut ipsi alijs vendere, non omnia emere cogantur. Et ideò de hodiernæ Romanæ Urbis incolis, habetur in Politico Thesauro, *part. 1. fol. m. 34.* quod omnes ferè, vel ære alieno sint onerati, vel paupertate premantur. Secondo che necessariamente conviene essere, dove non vi sia alcuna propria arte, con la quale gli huomini si possano sostentare: perciocche quasi tutte le cose che si usano, sono portate da paesi forastieri. Vnde qui à Subditis multum exigere cupit; necesse habet ipsis facere sustentationis opumque occasionem. Quare in liberis Imperij Civitatibus, licet ferè onera sint graviora, quàm quæ Principes suis Subditis imponunt: & ea tamen æquiori animo ferunt; non solum intuitu communis Libertatis, sed & quia bonis Legibus Mercaturæ, alijsq; rebus ad vitam necessarijs, maiori ferè studio inibi prospectum esse solet.

Huc confert, si Artificum aliorumque Civium numerus, non ultra vires territorii augeatur. *Sod die Handwerckher nicht übersezt / vnd nicht alle frembde angenommen werden.* Huc pertinet *verbesserung des Ackerbaus / Feldstusler /c.*

IX. Si (2.) exactiones Officialium inhibeantur.

H

Vnde

Vnde sapientissimè Henricus Magnus, Gallia Rex, dicere solebat: On fait payer double taille à mon Peuple; l'une est à moy, & l'autre aux Officiers. La seconde rend la premiere insupportable; car les despens que font les Officiers, montent plus que la taille. Il est difficile d'empescher que ie ne sois desrobé, & presque impossible que mon Peuple ne le soit. *Histoir. de la mort de Henr. 4. fol. m. 60.*

Si promptè Iustitia administretur, ac si non ea quasi veniat sub hastâ: si quæ remunerationis (ne quid gravius dicam) causâ, Officialibus quandoq; offeruntur, inhibeantur: si quæ in Advocatos & alios litium administratos, insumuntur, summariâ causarum expeditione præcidantur; probè Subditorum opulentia consuli posse videtur. Sanè auctor du Secret des Finances, *lib. 3. fol. 429. &c.* demonstrat; Multitudinem Judicum, Advocatorum, Procuratorum, plus nocere Gallia, quam illa plurima Civilia Bella, 50000. homines inutiles inibi esse, qui singuli quotidie ad minimum aureum coronatum inutiliter absumant.

X. Si (3.) sumptuarijs, alijsque Legibus similibus, privatorum divitiæ conserventur: si prodigis citò frenum injiciatur; & omnibus quibuscunque fieri potest rationibus efficiatur, ne pecunia ad externos pervenire possit. Quid quæso accederet *Ærario*, si in id conferretur, in luxum vestitumque, præter necessitatem & honestatem quod prodigitur? Etenim privati quoque retinere pecuniâ debent, non solum propter amicum, medicum & inimicum, uti vulgò dicitur: sed etiam propter *Rempubicam*; cuius necessitas omnibus

bus alijs semper est anteferenda. Qui Epulis, viscera-
tionibus, ludisve oblectantur, atque in eas res pecu-
niam profundunt, quæ diei unius memoriam in se con-
tinent; hi helluones, non privata modò rei, sed pu-
blica etiam sunt putandi: levis animi Cives, prodigi
non pecuniæ tantum, verum etiam famæ, existimatio-
nis, nobilitatisq; suæ. Interest sanè Reipublicæ provi-
dere, ne suâ quis remalè utatur: unde & tales coërcen-
dos esse Legibus censeo, ne in res turpes & nullius mo-
menti, pecunias effundant. *Laur. Grimal. d. opt. Senat.
lib. 2. fol. 217. & seq.* Sed nimis durum fuit Scitum La-
cedæmoniorum: quod voluit, ut uno die debeant
Domini, & familia, & iumenta ieiunare, & quantum
insumpserint, si non ieiunaretur, tantum tribuere Sa-
mijs exulibus, patriam recuperaturis. *Arist. 2. Oeconomic.*

XI. Si (4.) non extra necessitatis casum, Tribu-
torum vinculis, quasi prædonum manibus Respublica
stranguletur; ut alicubi loquitur Salvianus, *fol. m. 103.*
necessitati sed aliquid reservetur. Et hoc respectu ve-
rum est, Constans Imperator quod dicere solebat: O-
pes publicæ melius à privatis pluribus habentur, quàm
intra unius Principis claustrum reservantur. *Eutropius.*
Nam si, ut Iuvenalis, *Satyr. 3.* ait, iam modò merce-
dem pendeat Populo omnis arbor, si Subiectorum
sanguis, ad madefacienda insanarum substructionum
camenta, antè sit insumptus; haut facilè aliquid novæ
necessitatis occasione imponi potest.

H 2

XII. At

XII. At non solum in exigendo, causa necessitatis adesse; sed & certus hac in re modus observari, & is ex facultate Subditorum aestimari debet. *Clapmarinus*, 5. d. *Arcan. cap. 14. Bornit. b. 4. c. 3.* Semper aurei dicti Principes recordentur; Boni Pastoris est, tondere pecus, non deglubere: quod ad *Æmyl. Rectum, Ægypti Præfectum*, *Tiberius Imperator* dixit. *Dion.* Destollar los vasallos, no es otra cosa, que atalar un bosque, que aunque por una vez, se faca un pedaco de mas substancia, de mas socorro; queda el Duennio del bosque, para adelante sin bosque, sin planta. *Ant. Perez, aphor. des las segundas cartas*, 356. f. m. 320. Ex arboribus si fructus ferre velimus, non ea sunt vastandæ: excindenda non evellenda est sylva. Odi hortulanum, qui olera radicitus excindit.

Hinc *Cypselus Corinthius*, cum votum fecisset *Jovi*; si Civitate illa potitus fuisset, *Corinthiorum* se dedicaturum facultates universas: iussit censum describi, illis autem professis, decimam bonorum partem abstulit à singulis, de reliquis iussit eos negotiari & rem facere. Anno vertente fecit idem. Evenit itaque, ut annis decem, & ipse haberet omnia bona *Corinthiorum*, eaque consecraret, & *Corinthij* interea quærent, pararentque omnia. *Arist. 2. Oeconom.* Haud ergò, ut cum *Plauto* loquamur, Magistratus rem auferat cum pulvisculo. Ne sit illi *Ærarium*, ut loquitur *Plinius*, spoliarium Civium, & cruentarum prædarum receptaculum. Ne ita penas incidat, ut nequeant renasci. Qui nimis emungit, sanguinem elicit. Ne sit *Roboamus*, & dicat: Pater meus aggravavit jugum vestrum; ego autem addam jugo vestro. *Memoriâ tenendum*, quod de *Anton. Pio* scribit *Capitolinus*: Nec ullo lætatus

lætatus est lucro, quo Provincialis fuit oppressus. Planè intolerabilis & impia exactio existit, quæ ita excedit laboris fructum, ut rebus ipsis malint cedere possessores; quàm pro illis impositam & taxatam erogationem præstare, aut quæ omnem spem liberalis victus parandi, adimit possessori. *Althui. polit. cap. 11. ad fin.* Qualis fuit illa, quæ sub Justiniano Cæsare imposita dicebatur, ut ait Suidas ἐπιβολή, quasi adiectionem dicas; prædiorum pestis improvisa. Fuerunt & huiusmodi Chilperici Franciæ Regis aliquando descriptiones graves & novæ, in omni parte Regni fieri iussæ; statuentes ut possessor de propriâ terrâ, pro quolibet aripento, unam amphoram vini annuatim præberet, & alia multa: ob quæ plures reliquerunt Civitates & res præcarias, satius ducentes in aliis Regnis peregrinari, quàm tali periculo subiacere. *Gregor. Turon. lib. 5. hist. Franc.* Non Subditus alere tenetur Dominum, si egeat ipse. *Thom. Maullius, d. homag. cap. 7.* Perditam & planè everfam in perpetuum Provinciam cense; ubi nihil auditur, nisi imperata ἐπιτεφάλια non posse, possessiones omnium venditas, Civitatum gemitus, ploratus; monstra quædam non hominis, sed feræ nescio cuius immanis. *Cic. 5. ad Att. epist. 16.* Qualem se Galliæ Nortmannia profitetur: Une uraye Anatomie de corps humain, an quel ne reste plus que les os & le peau, & encore foulez. *Secret des Financ. *** 5. b.* Sicut si Nervini minimum intentantur, corpus contrahi est necesse: ita quoque Tributa Rempublicam torquent. *Anton. Pitfill. d. instruend. Princip. color. 4. fol. 67.*

2. Modum metiatur Politicus moderamine prudentiæ Civilis; quæ in primis naturam Regionis, eiusque proventus perpenderit. Cynosura esse potest si inspiciamus, an plus exreris suppeditet, quàm ab iis emere cogatur. Haud mirum est, Galliam præ aliis Regnis, tributa æquo animo ferre, eum & aliis multa vendere possit. Non ha Minere d'oro, ne d'argente; tuttavia non mancano mai dinari in Francia, portati da di-

verse bande, che si servono delle cose di quel paese. perche Portugallo è sempre stato aperto, &c. *Theſoro polit. part. 1. relat. di Francia, f. 179. & seq.* Hoc respectu olim Hybræas ad Antonium dixit: Si vis duas Collectas, da nobis duas Messes. *Plutarch. in vit. Anton.* Non ita Subditorum facultates Princeps exploret, quemadmodum fecit Dionysius Siracusanorum Tyrannus. Qui in egestate pecuniarum constitutus, Tributum Civibus imperavit: Qui cum sæpè jam se contulisse dicerent, nec amplius quid posse; vim eis adhibendam esse non existimavit. Intermissis verò paucis diebus, mandavit Principibus, ut Anathemata (quibus Æsculapij Templum erat exornatum, quæ multa fuerunt, ex auro & argento confecta) è Fano deportata, quasi profana in Foro proscriberent. Ea summo studio coemebant Siracusii, ita ut magna vis pecuniæ colligeretur. Quibus potitus, Dionysius Edictum proponere iussit: Si quis anathema ad Asculapium pertinens emisset, mox in Templum reportaret, aut poenam lueret morte. *Polyæn. Stratagem. lib. 5.*

3. Etiam hoc est notandum, quòd Tributa & eiusmodi onera, imponenda sunt Regnis Bello partis. *Matth. 17. vers. 25. & seq. v. Pittill. de instruend. Princip. colore 4. ad fin.* Non autem propterea Bellum est movendum, ut tales Subditos quæ onera ferant, habeamus. *Paul. Busius, disp. polit. 11. thes. ult.* Quod tamen voluit magnus Poloniæ Cancellarius, eoque fine Polonis Livonicum Bellum suasit. *ut dixi, disp. polit. 1. thes. 34. f. 23.*

XIII. Non solum per extraordinariam collationem, quam vulgò Collectam vocamus, à Subditis aliquid exigitur: sed & antiquissimum, usitatissimumquæ *Ærarij* augendigenus est, rebus quæ evehuntur & invehuntur impositum VECTIGAL. *vid. Petr. Gregor. Tholosan. 3. de Republ. c. 6.*

Vectigal

Vectigal Latini genericè usurpant, pro quovis emolumento, quod expedit Aerario. *Gædde. ad l. bonorum. 49. n. 7. & 13. d. V. S.* Interdum opponitur Tributo, & Collectis. Hucque pertinent Portoria vel reditus, qui ex portubus, vel transitu Pontis aut fluminis percipiuntur: *l. si quis pro uxore. ff. d. donat. int. vir. & ux. l. cum in plures. §. vehiculum. ff. locati. l. 3. C. d. vectigal. Gædde. ad l. inter publ. n. 8. d. V. S.* & pro reparatione viarum, earumque custodia seu securitate ordinariè ferè solvuntur; ac propriè Vectigalia, à vecturâ denominantur. *Lips. 2. d. Magnit. Rom. c. 2. à pr. v. Bornit. h. 4. c. 5.* Quæ necessitatis tempore augentur. Hæcquæ Vectigalia etiam Pedagia, vel Pedatica, & Guidagia, item Passagia appellantur. Germanicè *Jahrgelt Jahrzins Druckengelt/Weggelt*. Secundò, id quod pro avectione, vel invectione mercium datur. *l. ex præstatione. C. d. vectigal. Bornit. h. 5. cap. 10.* Olim erat vigesima pretij pars, postea facta fuit octava. *Althus, pol. 12. n. 16.* Tertiò vectigal venalium rerum: venalium puta Mancipiorum, pro vino, *Ungelt/Accise/Gabellæ*, fortè à *Geben/* & omne quod pro qualibet mercium dependitur negotiatione. Quartò, vectigal Judicarium, sive eius summæ, de qua litigatur. Quintò, reditus ex Metallis, Salinis, Picariis, cretifodinis, *l. inter. d. V. S.* Sextò vicesima hereditatum, & eorum qui manumittebantur.

XIV. Vectigalia varijs potiùs rebus indici debere, quàm ad Tributa procedatur; putat Arniseus. 2. *pol. cap. 5. fol. 560. & seq.* Quòd unde aliquis lucrum sperat, inde cum gratiâ patiatur aliquid decerpi. Proinde oportet ijs rebus imponi, ex quibus sentitur lucrum. Earum item rerum, quibus Subditi carere non possunt, evectiones sunt levandæ; evectiones è contrarum quibus Exteri indigent, onerandæ. Minùs enim nocet

nocet res superfluas non exportari, quàm necessarias non adferri. *Bodin. 6. d. R. c. 2. n. 652. &c.*

Prudenter ita Vectigale est moderandum; ut si fieri potest, rebus exportatis imponatur, & Peregrinos magis quàm Cives oneret. Sicut Turcarum Imperator, ab exteris portu solventibus, rerum exportandarum decimas, & à Subditis vigesimas capit. In Moscovia non permittitur, ut argentum vel aurum exportetur; sed merces saltem, quibus ea terra abundat. *Mer-cure Francois, part. 1. fol. 316. b.* Quod & alibi usu venit. Et meritò proindè improbatur Galliæ mos à Bodino, *6. d. Rep. 2. num. 651. &c.* Ubi minimum quiddam, ac penè nihil Peregrinis pro salario Vectigali, Subditis verò gravissimum imperatur. Et cum in ipsa Gallia, Salinæ totius Europæ uberrimæ ac præstantissimæ existant; unde Belgæ, Britanni, Dani, sal petere consueverunt: Gallis tamen multò carius emitur, quàm illis; imo ab illis in Imperii Gallicani fines revehitur latenter. At ratio interdum exigere videtur, ut alliciantur Perigrini vectigalium lenitate: cum nempe salus Emporiorum à promptitudine & copiâ adventantium Peregrinorum pendet. *vid. Keckerm. disp. præf. 34. quæst. 9.* Non etiam merces per suum territorium vectas, gravi nimis tributo onerare Princeps debet: ne istâ ratione gravatos, in se suosque armet. *Bussius, disp. poll. 11. th. 32. & seq. & 3. pol. c. 1. n. 6.*

2. Oportere, dixi, Vectigalia iis imponere rebus, ex quibus sentitur lucrum. Et sic Trajanus vigesimam hereditatum, Tributum tolerabile, & facile duntaxat exteris, domesticis grave: illis irrogavit, his remisit. Videlicet quòd manifestum erat, quanto cum dolore laturi, seu potius non laturi homines essent, destitui aliquid & abradi bonis, quæ sanguine, gentilitate, Sacrorum denique societate meruissent; quæque nunquam ut aliena speranda, sed ut sua semperque possessa, ac deinceps proximo cuique transmittenda cepissent. E contra ubi largiter, sæpè inopinatò acquiris, quid acerbi aliquid detrahi?

trahi: *Plin. Panegy. fol. 74. ubi Lipsius.* Quam Legem neque iniquam neque gravem, & idcirco in usum revocandam, post Joh. Sturmium suadet Waremundus, *d. subsid. c. 5. n. 54. &c. & consentit Lipsius d. loc.* Vicinum huic est vectigal hereditatum hominum propriorum; *der Hauptfall*: quod alicubi extenditur ad alios quoque liberæ conditionis.

3. Sic & hodiè vectigal aliquod (*Abzug*) Civis hereditati, in Peregrinitatem, id est, non Civi delatæ detrahitur; & decima ferè pars. Quibusdam item in locis, Subditi cum familia aliò commigrantes, de rebus alienatis pariter decimam partem persolvere coguntur (Vectigal migrationis vocant, *Nachsteuer*) *Bornitius h. s. c. 9.* Quod tamen onus in hoc Ducatu singulari privilegio est remissum; eamque immunitatem *den Freyen Zug* / indigitare solent. ab hisq; decimis liberat Academicos generatim, Ernestus Cothman, *resp. Academ. 19.* Quemadmodum verò antiquior vigesima hereditatum, proximioribus remittebatur; ita & hîc primus esse debet immunitatis ab hereditatis decimâ gradus, ut Liberi in Parentum bonis, huius necessitate solvantur: & item Parentes in bonis liberorum. *Iac. Curtius, tom. 1. conjectur. lib. 1. cap. 51. Andr. Rauchbar. part. 1. quest. 15. & seqq. multis. Andr. Scheffer, quest. jur. part. 2. quest. 10. Maullius d. homag. c. 10. n. 39.* Æquius etiam videtur, ut de dote, & vestibus festivis filiarum quæ extra territorium nubunt, illa decima non persolvatur: quicquid dicat Joh. Copus, *decis. 6. n. 6. & seqq. confer Rosenthal. cap. 5. conclus. 34.* Competit verò Magistratui hoc jus etiam in mobilibus, *in der Fahrnuß* / nominibusque: non autem in iis quæ extra territorium defunctus possedit. *Rauchbar. quest. 17.* Est & hoc receptû, ut Peregrinus seu alienigena, cui quid legatum est, hanc detractionem in re legatâ admittere; non verò heres eam redimere, integrumque legatum, Legatario præstare teneatur. *Rauchbar. part. 1. quest. 16.* Hisce Juribus vicinum est Jus Albinagii, in Galliis Regalibus accensitum, *ut dixi disp. 3.*

th. 39. & disp. 11. th. 17. class. 1. vigore cuius Peregrinorum hereditates cedunt Fisco.

4. Est & hoc à Politicis præceptum: ut augeatur Vectigal fabrilium, lanificiorum, sericeorum, ac omnium opificiorum quæ aliundè advehuntur; ut Cives ipsi eadem facere condiscent. Unde ex rationis identitate non est ferendum, materiam crudam è Civitatibus exportari; sed opifices eam prius tractare commodè debent: Cives enim ex rudi materia, in opificia conformata, utilitatem sæpè capiunt maiorem, quàm ex materiæ venditione. Et quoq; mercium evectionem Civibus haut adimere, sed præ exteris permittere debemus: ut ipsi, non alii ex tali negotiatione ditentur. *Bodin. d. c. 2. n. 653. & c.*

XV. Honestissimum quoque reputatur Vectigal, quod ijs imponitur rebus, quæ ad luxum, delitias, pompamve spectant, & mores corrumpunt. *Bodin. 6. d. R. 2. fol. 1034. num. 661. & c. & fol. 1037. n. 663.* Serico potius quàm lanæ; cibisque lautioribus, quàm communibus Vectigal imponendum. cum hæc Pauperes, illa Divites emant: & eiusmodi Vectigalia ad frugalitatem conservandam simul conducant; unde merito Cenforia indignantur.

Tributum quod imponitur rebus ad quotidianum vitium pertinentibus, grave dicitur. Collatio verò gratissima Deo, pulcherrima Civitati, Magistratui honestissima, Plebi utilissima illa censetur; quæ imponitur iis rebus, quæ ad corrumpendos Civium mores, quæ ad delicias, ad luxum, quæ ad libidinem spectant, uti sunt aurea, argenteæve suppellex, pigmenta, innumerabilium vestium ornamenta, pretiosi colores, gemmæ, margaritæ, cupediæ; cæteraque eius generis, quæ quidem prohibenda non sunt, nec si velis possis. *Althus. polit. c. 11, n. 30.* Generale namque est præceptum; quas res
in

in Rempub. inductas, aut evectas nolimus, in iis Vectigal esse augendum, in cæteris minuendum. *Arnise. 2. pol. cap. 5. f. 561.* Quod & eleganter explicat Mariana, 3. d. *Regis instit. cap. 7. f. 265.* cum ait: Et alia excogitari ratio potest, ad sublevandam inopiam Provincialium. Merces quibus ad vitam sustentandam Populus opus habet, modico vectigali imposito vendantur: quod ex iis rebus detractum fuerit, ex curiosis mercibus suppleatur; sine quibus humana vita traducitur, & quæ potius ad emollienda corpora, debilitandosque animos magnam vim habent. Sic enim & inopibus consulatur, quorum numerus est magnus, & luxui hominum potentium modus erit. quod si noluerint sanari, ex eorum amentia, fructum aliquem ad Rempublicam redire erit æquum, &c. Sicque in Belgio, receptum esse Bornitius dicit, 4. cap. 2. *Das niemand guldin Stück/Posament/Perlen vnd dergleichen trage/ wo er nicht Accis davon gegeben.* Et itidem Belgæ, interdum permittunt Comœdias, & eiusmodi spectacula publicè exhiberi; sed ita, ut cum Quæstor Comœdorum, stans ab una parte pecuniam pro Comœdis recipit; alius aliquis nomine Reipublicæ stet ab altera parte, qui ab iisdem spectatoribus pecuniam accipiat pro pauperibus: ut simul hæc ratione curiosis hominibus indulgeatur, & publicæ rei consulatur. *Keckerm. 1. polit. c. 22. f. 363. & disp. pract. 34. quest. 14. f. 724.* Tributa quoque & Vectigalium genera, quæ ad coercenda scelera imperantur omnino iustissima, utilissima & sanctissima videri debent. Optimo ita jure Princeps Vectigal statuere posset in Ebrios, ac Ebriosiis vinum vel cerevisiam vendentes: *Waremund. d. sub. fid. c. 4. n. 43. f. 60.* in eos qui præter dignitatis & ordinis statum, sibi quippiam arrogaverint, ad superbiam & fastum demonstrandum. Huc pertinent Leges sumptuariæ in Conviviis, & Multæ quæ ex earum violatione capiuntur. Tributum quod imponitur aleæ, illicitisque ludis, Scortationibus, comotationibus, illicitis choreis, &c. *vid. Bornit. h. 4. cap. 6. Keckerm.*

ckerm. d. disput. præf. 34. f. 724. adde Waremund. d. subsid. d. c. 5. n. 64. Quamvis hæc media pertinere videantur ad compendia ordinaria poenarum multarumque; de quibus jam egi supra, cap. 3. num. 4.

XVI. Ob Merces distractas & venditas quod solvitur Vectigal, vulgò *Uccis*/ nominatur: & de variis rebus, minutis etiam exigitur, ac in Batavia est frequens. *Bornit. 5. cap. 11.* Sed prudentem considerationem multarum circumstantiarum, eius impositio requirere videtur.

Albanus patrum nostrorum memoriâ, decimam rerum venalium Belgis imperavit: dont l' auteur se vanta avoir trouvé une fontaine pour faire couler l' or gros comme le bras. *Pier. Matthieu, 3. des derniers troubl. f. m. 88. b.* Et hoc tamen tributo, vix ullum gravius esse posse, Bodinus ait: *d. c. 2. fol. 1025. & 1027.* cùm una eademque res, brevi intervallo decies vendi possit; hocque onus Belgium Hispano ademisse videtur. *Emman. Meteran. in der Nederl. Hist. lib. 4. à pr. & passim.* E contra Italiæ Respublicæ Principesque, hoc uno ferè medio sese sustentant, eorumque ordinarii reditus in iis subsistunt: ut & Vectigaliū pleraq; ordinariis plerumq; proventibus adnumerantur, nec ad tempus indicuntur. Undè eorum nonnulla, supra ad cap. 3. referri possent. De Roma ait Thesauri Politici Compiler. *part. 1. f. m. 38.* Consiste l' entrata nella Dogana di Roma, & altri Datii sopra il vino, & cavalli, &c. Et alibi (fol. 164.) idem. L' entrate della Città di Venetia, consistono nel Datio del Vino, del Olio, delle Mercantie, &c. *adde Benediger Herrlichkeit. fol. mhi 255.* Florentiæ (ut quoque ait Thesauri Politici auctor, *part. 1. fol. 276.*) Non v' e cosa, ò portata di fuori, ò fabricata in Fiorenza, che non habbia, come si suol dire, la sua Campanella. Id quod Ferrariæ quoque fieri solet. *dicto loco. fol. 266.* Quæ exempla non sunt imi-

imitanda, & ideo Itali in Galliis, aliisque in locis sunt exosi, tanquam novarum Exactionum inventores: cum tamen alia ibi Reipublicæ sit ratio; tam Subditorum quam Imperantium, & ipsius etiam Regionis ratione. In Galliis grave est Salinarium Vectigal. Et habuerunt Romani olim etiam Vectigalia varia, & iniqua; de quibus accuratè disquirat Jul. Cæsar Bulenger. *d. Tribut. & Vectigal. Populi Romani*. Quorum gravitas videtur Barbaris viam stravisse, ad Imperium illud dissolvendum: ut jam supra docui ex Salviano. *cap. 4. num. 3.* Tandem & hoc debeo monere: nonnullos censere utilius esse, si vectigalia aliis locentur; quàm si Domini per suos ministros exigi ea curent. Ideo de Gallia scribitur in part. 1. *Thesauri pol. f. m. 180.* ha entrata di Datij, & ne haveria anco molto più, se fosse solito li affitare; come si fa in Italia. Eandem ob causam decimarum reditus, quasi sub hasta quotannis vendi solent, aliquibus in locis.

2. Vectigalium novorum concessio, ad solum spectat Imperatorem: *v. Heig. part. 1. quest. 18. n. 7.* ita ut ab inferioribus sine eius consensu imposita, illicita censeantur. *Rosenth. cap. 5. conclus. 44. latè Maullius de homag. c. 10. n. 9. &c.* Nova etiam dicuntur, quæ sub colore & prætextu, novi alicuius nominis & juris introducuntur. Auctio namq; veterum & Constitutio novorum, pari passu ambulare censentur. *Reichs Absch. de An. 76. §. Weiters seynd auch Wûr. ibi: zu Wasser vnd zu Lande / theils newe Zöll anzustellen / theils alte Zöll zu ersteigern anfangen / vnd dasselb auch zum theil vnderm namen Ungelts / Aufschlages / Bruckengelts oder Weggelts / vnd was des scheines mehr.* Et dantur Mandata sine clausula de restituendo, *W-nn alte Zöll erhöhet / oder newe / ohn verwilligung Kays. Mayest. angerichtet. Prajudicia Cameralia, in verb. Zöll.* Attamen ab Imperatore facillè conceduntur, quando res est angusta domi. *v. Mynscent. 5. obs. 31.* Mirari verò hîc aliquis non immeritò posset, cur Imperij Status Collectam, ein Landstewr / Subditis imponere

queant ex certâ causâ, *ut infra dicam*; Vectigalia verò exigere prohibeantur? Ratio in eo consistere mihi videtur, quòd Vectigalia non Subditos solum, sed extraneos, & transcentes etiam concernant: ut ideo Imperatoris auctoritas meritò ibi debeat intervenire. Ergò Vectigalia Vini & similium rerum, jure Regalium instituere Ordinum consensu, Inferioribus etiam Principibus permissum erit: cùm illa prohibitio, Portoria saltem concernere videatur. Quam in rem nunc non inquirò.

XVII. Nonnunquam Magistratus, aliq; qui publicum aliquo modo Salarium merent, Reipublicæ sunt Vectigales. Sicq; Veneti, in Bello contra Baiazetem Turcorum Imperatorem, ultra alias exactiones; etiam uti Magistratus omnes, mediam Stipendiorum partem unius anni Reipublicæ remitterent, Lege latâ introduxerunt. *P. Gregor. Tholos. 3. c. 6. n. 40. & seq.* Imò nonnunquàm vectigalia illicita, atque inhonesta instituuntur (exempla Bornit. *b. lib. 8. c. 1. & 2.* habet) quos sordidissimos quaestus amant, eorumq; suavissimos odores non nili Tyranni sentire solent. Quare Tyrannica, ac propè furialis judicatur vox illius Imperatoris; qui rogatus ne nova Vectigalia imponeret vel auget, respondit: Non tantùm terræ, verum etiam libenter aëri ac vento, imponerem vectigal. Nemo bonus sequi debet Sixtum V. P. M. qui nihil liberum reliquit, quo homo uteretur; unde Pasquillum coegit indusium exponendo Soli exficcare, priusquàm venderetur etiam cœli lumen: Mi asciugo inanzi che il sole si venda. *Pier. Matthieu. 2. narr. 3. f. 345.*

Sic

Sic inhonestum est illud Tributum, quod ab ijs qui artes Meretricias profitentur, exigi Romæ consuevit. *Bodin. d. c. 2. lib. 6. num. 655.* Pariter ut Caligula ex capturis prostitutarum vectigal instituit, quantum quæque uno concubitu mereret: & postea quoque Heliogabalus Lenonum vectigal, & Meretricum & exoletorum exigebat. *v. Waremund. d. subsid. c. 4. n. 40.* Sic Vespasianus commentus est urinæ vectigal. Origo huic Vectigali & causa, quod in publico amphoræ aut dolia stabant ad urinam reddendam: quam fullones deinde vertebant in usum suum. *Lips. 2. admirand. c. 6.* Et hoc fuisse videtur triste illud Chrysargyrum, Historijs decantatum. *v. Tholof. 3. d. R. c. 5. n. 9.* Cujus pensio talis fuit; ut quisque mendicus aut pauper, Meretrix, sive jam emerita, omnis servus, itemque libertus, inferrent in *Ærarium*, pro urina & stercore, jumentorum etiam & canum, sive in agris, sive in oppidis habitarent. Et homines quidem utriusque sexus, numisma argenteum; equus, mulus, bos tantundem; asinus & canis, folles sex. Abutuntur Regali hoc jure omnes, quæstum à minutis acturpibus rebus; item à pauperibus ac mortuis facientes, aut ijs qui Nuptias celebrant, vel liberos procreant. Unde non rectè Hippas Atheniensis, Sacerdoti Minervæ, quæ in arce consecrata erat præcepit; de unoquoque mortuo afferri hordei Sextarios duos, ac tantundem ab ijs qui sobole essent aucti. *Arist. 2. Oeconom.* & proinde Italicas carpit exactiones Kirchnerus, *disp. d. R. 18. th. 2. lit. a.* quæ ratione Matrimonij & Dotis solvuntur. Talis est & illa, quam Boerius adducit, *decis. 363.* cujusdam Episcopi Galliæ, qui aliquot millia aureorum colligebat quotannis ab illis, qui ductis uxoribus, biduo aut triduo, post benedictionem nuptialem (*uti vult. can. aliter. 30. quæst. 5.*) abstinere novam costam nollent. Intolerabile etiam videtur vectigal, ex bonis Pupillorum, quamvis in Anglia jam diu usitatum, & habitum pro regali. *P. Gregor. Tholof. 3. d. R. c. 2. num. 6. ac ult. & dixi disp. pol. 3. th. 43. class. 1.*

XVIII. Sed

XVIII. Sed & impositio Collectarum seu extraordinariorum impositionum, prudentiâ Politicâ, indigere censetur. Sic magis probatur illa Collecta, ubi non capita seu personæ; sed bona Subditorum æstimantur, ut loquitur Boterus. Ex quo Bodinus etiam, illa Vectigalia probari dicit, quæ in omnes Ordines ex censu, seu pro singulorum facultatibus exiguntur. *d. c. 2. num. 661. f. 1033.* Hæc (ubi scil. Bona æstimantur) Iugatio; illa Capitatio, à Capitibus quibus imponi solet, indigitatur.

Omnis circa Tributa iniquitas evitatur, si omnes ex æquo censeantur; & ex Censu, contributio æqualiter fiat, pro ratione, portione & quantitate Bonorum, quæ quisque possidet. *Arnise. doctr. polit. 1. cap. 10. fol. 390. & 2. c. 5. fol. 558.* In hocque commendat Florus, *lib. 1. c. 6.* Servij centum; quod, cum Patrimoniorum discrimina in tabulas retulerit, singulis certa imperaverit tributa: cum antea æqualiter omnes conferrent. Non debet unus, vel una pars, puta Plebs, Civitas, vel Provincia aliqua præ cæteris gravari; sed debent omnes Nobiles & ignobiles, Divites & inopes, pro modo facultatum æqualiter onerari: si commodum erit commune, onus etiam sit commue. *Mauilius d. homag. c. 9. n. 128. & c.* Unde Diocletianus & Maxim. *l. 3. C. d. ann. & trib. ind.* vetant quenquam ultra rerum possessorum modum gravari.

2. Nec porro æquum videtur, ut qui solum immobilia possident, contribuire cogantur: sed & Mercaturæ, redditibus annuis, omnibusque rebus, ex quibus utilitas capi potest, ea imponatur. *Benediger Herrlichkeit. fol. m. 256.* Quod respicit Bodinus, cum ait. *d. c. 2. num. 663.* Qui suâ industriâ sibi opes ac pecuniarum vim maximam coegerunt, à Tributis immunes esse non oportet; dum adversus tenues id fiat modicè.

dicè, vel etiam intra modum, ne bonis artibus & industriae bellum indici videatur. Potissimum verò cum Aratoribus, qui alienos agros colere, non suos consueverunt (vel quorū bona sunt ære alieno gravata) mitius agi debet. Nec ad miseros aratores, & opifices omne Tributorum genus est protrudendum: nocet sæpe si ad imbecilliora, sed tamen necessaria corporis membra, vitiosi omnes defluant humores. *Althus. cap. 11. num. 35.* Unde æquiū est, ut creditor solvat collectas & tributa de Pecuniā, sub usura mutuò datā: ut ostendit Rauchbar. *part. 1. quest. 18.* Et inde rursus infertur; Creditori imponi non injustè Collectas, etiamsi alteri in aliā Regione habitanti mutuò pecuniam dederit; si ex mutuo lucrum sentit. *Waremund. d. subsid. cap. 14. num. 10.* Pretiosæ etiam supellectili collecta imponi potest, ut eò minus oneris perveniat ad Plebem. Caronis exemplo: de quo Livius, *lib. 39.* ait; In censibus capiendis, asperā in omnes Censurā fuisse: ornamenta, vestem muliebrem, & vehicula, quæ pluris quàm quindecim æris millium fuissent, in Censum referre Viatores iussisse. item mancipia minora annis viginti, quæ post proximum lustrum decem millibus æris, aut eò pluris venissent; uti quoque decies pluris, quàm quanti essent æstimarentur. Ad eum finem, & ut æqualiter collationes imponantur, Adratio fuit inventa, necessarium etiam requisitum Collationis. de qua *Althus. cap. 11. num. 33. &c.* multa, & ego infra, ubi de Censu, plura dicam.

3. Jugatio est Contributio extraordinaria, pro Magnitudine, numero, & qualitate possessionum & jugerum imposta, ac indicta: ut qui plura prædia possidet & habet, plus conferat & contribuat ad publicas necessitates incidentes. Quæ etiam contributio vocatur per æs & libram. *Narra consil. 215. vol. 1. Gail. 2. obs. 5. n. 16.* Capitatio, quæ Græcis ἐπι κεφάλιον, est; quæ viritim in singula personarum capita (quæ numerantur) non inspectā Patrimonij quantitate, constituitur: vocatur etiam illatio capitalis. *tot. tit. C. d. capit. civ. exi-*

K

mend.

mend. lib. 11. Et interdum non libera tantum hominum, seu Civium capita; sed etiam Servorum, imò & sceminarum atque etiam singularum bestiarum capita censentur. *Althus. polit. 13. n. 9. & c. Bornit. h. lib. 6. c. 2.* De æquitate huius Tributi differit Lipsius; 2. *admirand. c. 3.* qui iniquum ferè putat, si uniforme in omnia capita indicatur. Alia fuit annonaria capitatio, possessoribus agrorum, pro jugerum & capitum quibus coluntur & arantur numero, indicta. *l. 1. C. Theod. d. imponend. lucrative.* quæ ferè cum jugatione convenire videtur. Vide etiam rationem Capitationis aliam, habitæ reddituum ratione, apud Froissart. *tom. 1. cap. 155.*

XIX. Vsa interdum est & hoc temperamento in Collectâ exigendâ, potentissima Belgij Respublica; ut in collectis extraordinarijs, ab ijs, quorum Patrimonium ad mediocrem pecuniæ summam non perveniebat, nihil exigeretur. teste *Meterano*. Semper enim locupletiores plurimum, tenuiores minimum gravari debent. *Busius, disp. 11. th. 31.* hâc quippè ratione seditiones prohiberi possunt, quas nonnunquam exactiones graviores concitare solent. Plures enim pauperes sunt; qui si non graventur, cogere locupletes possunt. Consultum etiam esse videtur, ut cum Vassallorum, mediatorumq; Nobilium Subditi, collectantur; ab ipso territorij Domino immediatè, non à Nobilibus illa contributio exigatur. Hoc quippe ni fiat, sæpe plus commodi exactores, quam ipsi percipiunt Collectores. *Althus. pol. 13. sub n. 10.*

XX. Levis etiam Collatio censetur, quæ paulatim fit & per partes, distinctis diversisq; temporibus:
id

id quod valdè subleuat tenuiores. Levis itidem & illa censetur; quæ à benignis, humanis, & æquis Exactoribus exigitur, *secundum l. 33. d. usur. Althus. pol. ii. ad fin. Keckerm. lib. 3. cap. 1. fol. 334.* Et tandem Collecta illa æquiori animo fertur, à quâ nemo est immunis. *Tholosan. 3. d. R. ult. num. fin. Keckerm. disp. pract. 34. quæst. ii.*

Tota immunitatis ratio, sita est in prudentia Legislatoris, Cuius enim est imponere Collationem; ejusdem quoque est, personas & res, à Vectigalibus, collationibusque eximere. *Bornit. h. lib. 4. c. 2.* Attamen odiosa immunitas censetur: ut minimè mirum sit, cur tit. 25. lib. 10. C. inscriptus sit, de immunitate nemini concedenda. Immunem Cives odere sui. Beneficium quibusdam datum, Plebis injuria existit. Omnium personarum, in publicis functionibus, æqua inspectio esse debet: ne dum aliorum compendia sublevantur, aliorum rationibus incommodetur. *Guil. Forner. 1. select. c. 20.* Graviter Salvianus, *lib. 4. f. 104.* Ecce remedia pridem nonnullis Urbibus data, quid aliud egerunt; quàm ut divites cunctos immunes redderent, miserorum tributa cumularent. Unde advertimus, quòd nihil esse & divitibus sceleratius potest, qui remedijs suis pauperes perimunt; & nihil Pauperibus infelicius, quos etiam illa, quæ pro remedio cunctis dantur, occidunt. Et idem *lib. 5.* Illud indignius ac pœnalius, quod omnium onus non omnes sustinent; imò quod pauperculos homines, tributa divitum premunt, & infirmiores ferunt sarcinas fortiorum. Plus multò est quod dicturus sum: Adjectiones tributarias ipsi interdum Divites faciunt, pro quibus Pauperes solvunt. Decernunt potentes, quod solvant Pauperes: decernit gratia Divitum, quod perdat turbam miserorum. Ipsi enim in nullo sentiunt quod decernunt. & cetera quæ ibi legi

K 2

possunt.

possunt. Multa quoque contra irrationalem immunitatem habet Bodinus, *d. c. 2. libri 6. d. R. num. 660.* Nobiles jam olim facti sunt immunes à collectis, & alijs oneribus, ubique ferè locorum: *Waremund. d. subsid. c. 4. n. 66.* contra quod tamen disputat Maullius, *d. homag. 9. num. 67. &c.* qui ibidem, perperam cum primis ea Bona quæ à Subditis emunt, à Nobilibus libera possideri; & eâ ratione onera Subditorum aliorum, contra æquitatem aggravari, ait. Hanc immunitatem propterea acquisivit Equestris ordo, quia onera olim Belli portavit ille solus; nemo nisi Nobilis militabat. Inde non honestum esse, Sebastiano Regi Lusitaniæ Nobiles replicabant; *apud Conestag. lib. 1. f. m. 43.* ut illi, quorum majores in Regno acquirendo Reges juvissent, Censibus & Tributis, quæ ad Bellum conferuntur obnoxij essent. Nunc etiam Belli gerendi onus, recidit à Nobilibus ad plebem. Libertate fruuntur hâc in parte Litterati, *v. Heigium, part. 1. quest. 17. n. 18. &c.* Sed qui scientiæ amore exules, & opum contemptores: non qui magnas divitias corradunt. Clerici etiam hâc Privilegium habent: de quo latè, an scil. & quando ij collectari queant, disputant Petr. Gregor. Tholos. *3. d. R. c. 7. per tot.* *Waremundus, de subsid. c. 12. per tot.* Maullius, *c. 9. n. 52. &c.* Sed id meruit eorum paupertas, & puritas Ecclesiæ primitivæ. Concludamus ergò cum Justiniano: *Novell. 43. §. 3. vers. porrò.* Si minutatim, & pariter in omnes vectigalia distribuantur: non solum paululum erit quod præstitum fuerit; sed etiam tantò moderatius, levius, tolerabilius, faciliusve quod confertur, existet, quantò à pluribus colligitur, &c. Plura de immunitatis concessione & præscriptione Maullius habet. *d. cap. 9. num. 69. &c.*

C A P. V.

Nunc in campos luridicos exspatiari lubet, & unam atque alteram, ex materiâ collectarum examinare quæ-

quæstionem. Et primò quidem illam: An Princeps Vasalli sui, in Feudali territorio habitantes Subditos, collectis Provincialibus onerare possit? Negare videtur Jacobus de S. Georg. in *tr. homagiorum*. n. 36. ut & Chaffanæus, in *Consuet. Burgund. rubr.* 1. §. 4. *vers. en haute Justice*. Aliter sentiunt Rudingerus, *controvers. Feudal.* 2. c. 28. *per tot.* Thomatus, *de Collectis*. fol. 398. num. 8. Ego Bona Feudalia, quæ de Territorio sunt Principis; ab ijs quæ Principi iure superioritatis non simul sunt devincta, separarem.

II. Annè verò Princeps ab ipso Vasallo, extraordinarias collationes, ab Imperatore & Imperij Statibus publicè decretas, vel etiam eas, quas vulgò *Sandstewren* appellamus, exigere potest? Ita sentit Hartman. Pistor. 1. *quæst.* 46. num. 33. Modest. Pistoris, *consil.* 5. num. 5. &c. Gilhaufen, in *arb. judic. civil.* part. 1. d. *Iurisd.* cap. 1. num. 4. Heigius. 1. *quæst.* 18. n. 23. & multis seqq. addatur & Jacob. de S. Georg. *tract. d. homag.* gloss. 1. nu. 36. VVesembec. *tract. feud.* cap. 10. n. 18. Sed nostro animo magis arridet dissidentium opinatio. Clarus. §. *feudum.* *quæst.* 29. num. 2. Knichen. d. *invest. pact.* 2. cap. 5. num. 26. Schrader. d. *feud.* part. 10. sect. 5. n. 115. &c. Rosenth. cap. 5. *conclus.* 78. n. 2. &c. Cothman. *consil.* 11. nu. 32. Casp. Klocke in *disput. Basile.* d. *collect. thes.* 37. Mynsing. *decad.* 15. *Respons.* 1. Quæ sanè sententia, evidenti confirmatur ratione;

K 3

nam.

nam cùm Vafallus, ad fervitia personalia Domino præstanda, sit obligatus; ipse ulterius collectis, vel alijs oneribus gravari nequit: ne duplici munere oneretur; quod rationi & legibus repugnat. modò non simul Subditus existat.

III. Collectæ, quas **Landstewren** indigitamus, partim personalia, partim patrimonialia, & sic mixta onera sunt; quæ personis principaliter propter res, & possessiones, pro earumq; proportionem indicuntur: & quæ non habent certam ac determinatam præstationem; sed ex voluntate Superioris, ob necessitatem supervenientem variantur. *Gail. 2. obs. 52. num. 9. & seq. Heigius, part. 1. quest. 17. n. 28. &c. Althus. polit. c. 13. à pr. Forensibus ergò, & non Subditis, imponi haut possunt: bona etsi possideant immobilia eo in loco, ubi solvenda est Collecta. Natta. conf. 160. nu. 7. Gravæus, 2. conclus. 52. n. 13. &c. Rosenthal. de Feud. cap. 5. conclus. 80. Maullius, d. homag. 9. n. 40. &c. Quin & liberum non est territorij Domino; quam velit imponere Collectam, soli nempè aut possessionis, ut eam etiam Forenses præstare teneantur. Post Castr. Mynsing. decad. 7. Respons. 64. num. 50. per Leg. ne in potestate. ff. d. Arbitr. & l. 2. §. sed si. ff. d. Iudic.*

Quibusdam tamen in casibus, Forenses pro bonis in territorio litis, ibidem collectari possunt: puta, pro refectione Pontium, pro custodia & securitate loci; si nempè talis custodia, & relectio, concernat quoque utilitatem ipsarum possessionum.

tionum. *Gail. Rosenthal. & Grævus supra dicto loc.* Sic ad maritandam filiam Domini quæ imponitur Collecta, Subditis tantum imponi potest: ea verò, quæ propter hostium exigitur incursionem; commodum quia soli immediatè spectat, Forsenses quoque innodat. Unde non improbandus est eorum Ordinum conatus, qui extraneorum redditus & bona, suo quoque modo impositionibus obnoxia reddere nituntur.

IV. An Collectæ Imperij, **Reichssteuer** / pro Muneribus extraordinarijs debeant haberi; ita ut Forenses easdem, non in Territorio, ubi prædia possident, sed ubi domicilium habent, exsolvere teneantur? nodosa est quæstio, & quæ teste Mynsingero, 5. *observat. 22. nu. 4.* sapiùs in Camerâ mota, nunquàm decisa fuit: de eaq; operosè in utramque partem disputant Bernh. Grævus, 2. *conclus. 53.* Casp. Klocke, *disp. de collect. th. 18.* & Heigius, p. 1. *quæst. 17. n. 37. &c.* Ego discederem in adfirmantium partes. Alias similes quæstiones (quas utpote videre licet apud Christoph. VVintzlerum. *tr. d. Collect.* Iac. Alemannum, *Palæstr. Consult. consult. 5.* & VVaremundum, *tr. d. subsid. c. 14.*) meritò hîc omitto. Magis opere pretium esse puto, ut Consilium, quod ipse ante paucos annos, meo & aliorum nomine dedi, materiæ propter convenientiam; & quia nonnullorum ex ijs, quæ in hoc capite obiter attinguntur, uberiolem aliquantùm continet enodationem, subiungam.

Casus

CASVS EST TALIS.

E hat vor mehr dann hundert Jahren/ Weylundt der Durchleuchtige Hochgeborne Fürst vnd Herz/ Herz B. Graf zu A. hochseliger Gedächtnuß/ nuhn auch weylundt K. K. von D. seliger/ K. das Schloß/ vnd das Dorff V. mit ihren Zugehörungen/ welche Er K. zuvor in Pfandschafftweß ingehabt/ von seiner gerrewen Diensten wegen/ auß sondern Gnaden zu einem Erblehen gemacht/ vnd gelihen: die auch von dem Hochlöblichen Fürstl. Hauß A. wolgemelter K. K. von D. sampt seinen Nachkommen biß anhero/ also zu Erblehen empfangen/ vnd getragen. Inmassen die hierumben anwesende Investituræ oder Lehenbrieff/ außdruckenlich mit sich bringen: daß jederzeit/ vnd so oft sich ein Fall begeben/ von Hochgedachtem Fürstl. Hauß/ den K. von D. bemelt Schloß vnd Dorff/ mit Leuten/ Gütern/ Bethen/ Stewren/ Zinsen/ Gefällen/ Gerichten/ Freveln/ Einungen/ Diensten/ Frondiensten/ Walde/ Wässern/ Echern/ Wiesen/ Bohn/ Waidt/ vnd allen andern Rechten/ Zu- vnd Angehörungen/ gnädig vnd der gestalt gelihen worden: daß sie vnd ihre Leibs erben/ solches alles/ zuhaben/ zunutzen/ zunießen/ zubefitzen/ zuentsetzen vnd zugebrauchen/ nach ihrem gefallen befugt/ Jedoch sie die arme Leut/ bey ihren gewöhnlichen Bethen/ Stewren vnd Diensten bleiben lassen/ vnd sie darüber nicht tringen sollen. Daneben aber haben auch allwegen in gedachten Lehenbrieffen die Lehenherren mit namlichem Beding/ nicht allein die Öffnung in dem obgemelten Schloß K. sondern zumal/ vnd weil dises Schloß/ stuck vn Güter obgemelt/ in der Graffschafft A. gelegen/ ihnen vnd ihren Erben die Fürstliche hohe Obrigkeit/ Blait/ Wilderbann/ Hochgericht/ Appellation, vnd was Ihren Fürst. Gnaden als Landsfürsten/ auß angezeigter derselben hohen Obrigkeit/ vom Recht vnd Billigkeit wegen gebührt/ nominatim reservirt vnd vorbehalten.

Als nun in Anno 50. auß vrsach auff nechst zuvorgehaltenem Reichstag zu Augspurg/ die Stände des Heiligen Reichs/ Kay: May: erlich Vorrath vnd Bawgelt allerunterthenigst bewilligt/ vnd weiland Graf D. damahlen Regirender Fürst der Graffschafft A. von den Vnterthanen zu V. zugleich ein contribution, gedachter Reichs Anlag halben/ wie von andern Gräffschen Vnterthonen/ erfordert: hat man sich dessen à parte angedeutet Lehen Inhaber/ gegen hochermelt

melt Ihrer Fürst. Gn. in einer vnterthenigen Supplication beschwert / mit fürgebung / daß die K. als freye Adelspersonen in das Viertel am M. vnd R. gehörig / je vnd ahwegen von niemand andern / dann von Wollöblicher Ritterschafft beimester Orten / für sich vnd ihre arme Leut beschriben vnd belegt worden seyen. Dabey es dann selbigen mahls / soviel man Nachrichtung hat / verbliben. Vnd ist dieses / wie auff Nachsuchen anderst nicht zu finden / die erste Anforderung solcher Schazung gewesen.

Nachgehendes vnd in Anno 60. hat auß Befelch Ihrer Fürst. Gn. Herrn B. v. Grafen zu A. der damalen geweste Keller zu O. von den armen Leuten zu V. die selbiger zeit von den v. Gräffischen Vnderthonen bewilligte fünffzehen jährige Hülff / von jeder Maß Wein einem Pfennig / vnd von hundert fl. 3. s. 6. pf. einzuziehen sich angemast: welches doch auff vnderthenig ansuchen vñ bitten / ihrer mit dergleichen Neuerung / Schazungen vnd Beschwerden / gnädig zuverschonen / nochmalen in vnderthenigkeit abgewendet worden.

In Anno 68. vnd 69. hat ebenmefig Hochgedacht Ihre Fürst. Gn. Herr v. Graff B. zu A. von dero eygenthums Angehörigen zu V. (als welche in Krafft dessen in der K. Lehenbrieff begriffnen vorbehalt / immediate vnder der v. Gräffischen Landtsfürstlichen Obrigkeit gelegen: vnd darumb nicht allein die Reichshülffen / sonder auch alle Landtsbeschwerden mit andern Vnderthonen zutragen schuldig seyn solten) die Türckenschazung einfordern lassen.

Vngeacht aber / weylundt O. H. K. von D. seligen nachgelassner Kinder / Adelige Vormünder vnd Wittib / hierviderumb das alte Hertkommen starck urgirt, vñnd mit etlich vnderchiedlichen Quittungen bewisen / daß die Türckenschazung / so offte dero eine von der Adeltichen Ritterschafft bewilligt / nirgends hin dann in die gemeine Ritter-Truch des Viertels im R. geliefert worden: so ist man jedoch hieran gang nicht ersettigt gewest / sonder hat solch geforderte Türckenhülff bey den Vnderthonen zu V. eingenommen.

Folgendes / vnd wül die Lehen Inhabere / diser Schazung sich bald widerumb angemast / ist solche in Anno 84. nochmalen von den v. Gräffischen Vormundschafft der zeit verordneten Herrn Statthalter vnd Rächen strittig gemacht / vnd von den Vnderthonen zu V. mit angelegten Arresten / auch wider etlich deroselben fürgenommene Gefängnuß eingezogen worden.

t

Hierauff /

Hierauff / als Ihre Fürstl. Gn. & Graff D. E. miltfeligier Gedächtnuß / in die Regierung getretten / vnd dem damals gewesnen Obervogt zu O. gnädig anbefohlen / oftangeregte Vische Schazung / biß zu Ihrer Fürstl. Gn. fermerer verordnung verbleiben zulassen / ist es dabey also biß noch bewendet: vnd haben die Junckhern K. von D. solche allzeit eingezogen / auch in die Rittertrucken / wie von alter gelieffert.

Wann vnd aber jetzt Regirenden Herrn & Grafen Fürstl. Gn. ohnelangsten den Adelichen Lehens Inhabern dieser Güter / gnädig anfüegen lassen / daß Ihre Fürstl. Gn. alles dasjenige zu V. einzuziehen / was dero Landsfürstlichen hohen Obzikeit / von Recht vnd Billigkeit wegen nachfolge / einmal gestimmet seye. Insonderheit auch / in Krafft angezeigter hoher Obzikeit / die Schazung / beydes von der Vnderthonen vnd der Vasallorum Güter / sovil sie deren in districtu des Lehens besitzen (welches man doch zuvor niemaln begehret) Zu dem nicht allein ins künfftig / sondern so lang hero sie aufstendig / oder anderst wohin geliefert worden / anjago haben wölle. Vnd derowegen hierauff / damit man sich so wol in diesem / als andern in künfftig ereyngenden Fällen / darnach zurichten wisse / von vns ein rechtlich Bedencken begehrt wirdt: als erachten wir / nach vmbständen aller vns vberschaffter Acten vnd Schreiben / nachfolgende Quaestiones zuerörtern seyn.

Erstlich / Ob Ihre Fürstl. Gn. die Herrn & Grafen zu A. Ihnen in gemein alles / was der hohen Landsfürstlichen Obzikeit nachfolge: oder aber allein das Blait / Wiltpänn / Hohegericht / Appellation, vnd was erst specificirten azibus anhangt / vorbehalten.

2. Vnd Zum fall Hohermelt Ihre Fürstliche Gnaden / Ihnen alle hohe Fürstliche Obzikeit reserviret, was vigore derselben sie bey diesem Lehen zusuchen haben.

3. Ob in Krafft dero; vor hochernant Ihre Fürstl. Gn. die Reichssteuer von den Vnderthonen zu V. einzufordern.

4. Ob Ihre Fürstl. Gn. von selbigen die Landsstewren zubegehren.

5. Ob Ihre Fürstl. Gn. auch der Vasallorum Güter / mit solchen Reichs- vnd Landsstewren zubelegen bemaächtigt.

6. Ob man selbiges / so diß orts die Herrn & Grafen / biß anhero bey den Vnderthonen oder Vasallis ohn eingezogen anstehn lassen / noch fordern möge.

7. Was offgedachten Adelichen Vasallis, vermög des Lehenbrieffs / für Stewren / vnd andere gerechtsame gebühren.

8. Was

8. Was für ein vnderſchied / dieſer in dem Lehenbrieff geſetzter Wort: Dienſten / Frondienſten. Wie auch daſelbs ſtehende Wort: Zubefigen / vnd Zuentſehen / zuverſehen.

WAs nuhn die erſte ſetzt proponirter Quaëſtionum be-
langen thut / möchte gleichwol bey ſelbiger nicht vna-
ſcheinlich geſagt werden: In betrachtung die Herrn
Grafen zu A. in conceſſione feudali, etlich ſonderbahre
Fall ſpecificiret, darinnen ſie / ihren Fürſt. Gn. die Fürſtlis-
che hohe Obrigkeit vorbehalten: Nemblich / Galt / Wildes-
bann / Hohegericht / Appellation, vnd was angezeigt der
ſelben (hoc eſt ſuprà ſpeciatiſim nominatis actibus) zugehöret:
daß darumben erſt Hohermelt Ihre Fürſt. Gn. aller ande-
rer / auß der hohen Landſfürſtlichen Obrigkeit herſtießender
Gerechtigkeiten / & quæ ſuperioritati ſeu territoriali juridi-
ctioni propriè annexa cenſentur, ſich allerdings begeben haben.
Cum quippe unius incluſio, ſit excluſio omnium cæterorum.
*l. eum prator. ff. de judiciis. & ibi notata. Schraderus conſil. 1.
num. 314. & conſ. 14. n. 19.*

Zu dem / vnd daß in dieſer clauſula reſervatoria, gleich
zu anfangs / der Fürſtlichen hohen Obrigkeit / daß nemblich
ſelbige dem Lehenherin vorbehalten ſeyn ſolle / gedacht wirdt
Hierauff geantwort werden möchte / daß ſolche Generalität,
durch gleich folgende ſpecification etlicher actuum, ad ſubli-
me territorii juſ ſpectantium, limitirt vnd reſtringirt werde.
Eò quòd clauſula generalis præcedens, reſtringatur ad ſpecifi-
cata, *ut ex l. 3. C. de tranſact. noſtri deducunt Doctores.* Ge-
ſtaſtſame / Weylunde Herr Doctor R. G. ſeliger / auß jeh an-
gezognen verſachen / in ſeinem vns mit vberſchaffttem Conſi-
lio, daß den Herrn Grafen / allein in hiſce ſpecificè determi-
natis caſibus, die hohe Landſfürſtliche Obrigkeit reſervirt,
ſchließen thut.

Deſſen jedoch / vnd anderer mehr verſachen / die wir da-
bey mit gehörigem fleiß erwogen / vnverhindert: halten wir

unzweifellich dafür/ daß in gemein/ vñ ohn vnderscheid/ die hohe Fürstliche Obrigkeit in allen Fällen/ da ein Landtefürst/ von Recht vnd Billigkeit wegen sich selbiger zugebrauchen/ sambelichen erst hochgedachtem Lehenherin vorbehalten/ vnd Ihrer Fürst. Gn. selbige (doch ohne nachtheil deren in hoc nostro casu, den Adelichen Vasallis, vigore investituræ insonderheit gegebner Gerechtigkeiten) zu exerciren in allwegen frey vnd bevohr siehe.

Dann erslichen/ die Herrn Grafen ihnen mit außgetruckten Worten/ & generaliter, die Fürstliche hohe Obrigkeit außgedingt. Quæ verborum generalitas, generaliter sanè intelligenda venit. Etenim posito genere, quælibet eius species ultrò etiam sequitur, positaq; censetur. *Fridericus Pruckman. ad rubr. quæ sint regalia. c. 5. n. 23.* Et de natura generalis sermonis est, quòd omnes casus includat. l. 1. §. quòd autem. de aleatoribus. l. in fraudem. in fin. de testam. milit. l. 1. §. & generaliter. de legat. prastand. *Tiraquell. ad L. si unquam. in prafat. num. 118. C. de revocand. donat.*

Idque potissimum procedit eo in casu, quando nulla adest ratio vel causa generalia illa verba restringendi. *Cravetta conf. 84. num. 14. & conf. 133. num. 6. lib. 1.* In welchem Fall daß wir an jeso versiren. Weil kein scheinbare ratio angezeigt wirdt/ warumb die Herrn Grafen/ ihnen allein das Glatz/ Wildtpann/ Hochgericht vnd Appellation vorbehalten/ aber anderer/ der Fürstlichen Lands Obrigkeit immediatè nachfolgender vielfältiger consequentien (de quibus in secunda agitur quaestione) sich solten begeben haben.

Fürs ander/ ist dannenhero/ vnd weil die Herrn Grafen/ erstlich die Fürstliche hohe Obrigkeit/ vnd gleich folgendes nominatim das Glatz/ Wildtpann/ Hochgericht vnd Appellation reservirt, nichts anders zuschliessen: dann daß Ihre Fürst. Gn. auch alle dergleichen/ summæ territorialis jurisdictionis species, Ihro wollen vorbehalten haben. Clausula
namque.

namque generalis aliquibus speciebus apposita, ad eas quæ specificatis similes sunt, porrigitur & extenditur. *Post Pruckmannum Reigerus in thesaur. Jur. tit. d. genere. num. 19.* Idque maximè locum habebit in iurisdictione; ideo quòd ea universalitatem respiciat, quæ in se una est, licet multis modis exerceatur. *Menoch. lib. 2. d. arbitrar. cas. 160. Vantius de nullitat. cap. ult. nu. 40. Mynsing. conf. 26. nu. 3. Modestin. Pistor. conf. 40. num. 37.*

Et in specie, quòd aliquibus Regalibus expressis, etiam alia similia reservata intelligantur; si præsertim nulla verba taxativa adsint, tralatitium est. *Ludovicus Romanus. conf. 271. num. 4. & conf. 262. nu. 1. vol. 2.* quia omissa, multis excausis interpretatione suppleri possunt. *Dd. in l. commodissimè. & l. Gallus. §. quid si. ff. de lib. & posthum. ac tradit. Alciat. in l. 3. d. V. S. præsertim ubi qualitas omissorum hoc suadet.*

Quin imò, non potest dici hîc aliquid omisisse Principem investientem; cùm verba ad finem illius reservatorix clausulæ posita (*vnd was vns/auß angezeigter derselben hohen Obrigkeit/von Rechts vnd Billigkeit wegen gebührt*) omnia omnino superioritati connexa implicet, & ad omnia immediatè præcedentia; tam scil. ad species, quàm ipsum genus, debeant referri. Relativa namque Redditiva (ei, eorum, illorum, aut dictorum &c.) referenda sunt ad omnia superiora, nisi sententix contrariæ præcessissent: *quod Glossa docet, & ibidem Dd. ad fin. l. si idem. ff. de iurisdic. omnium iudicium.* Idque hîc loci obtinet eo magis; ubi in redditione, non species aliqua Jurisdictionis territorialis, sed ipsum genus (*auß angezeigter derselben hohen Obrigkeit*) repetitur. Quæ certè verba, nullum alium sanum intellectum admittunt; quàm si omnia & singula territorialem iurisdictionem consequentia jura, Domino feudi reservata esse dicamus.

Tertiò, ist hieben insonderheit zu mercken/das die Herrn Grafen/ Ihrer Fürst. Gn. die hohe Fürstliche Obrigkeit/

als Landefürsten/vnd demnach das Schloß/ Stuck/vnd Gü-
ter / in dero Fürstenthumb gelegen / vorbehalten thun. Weil
derowegen ein vnstrittige Rechtslehre ist: quòd quicunq; pro-
baverit legitimè territorium universale, fundatam habeat in-
tentionem; quòd universali & ordinario jure Superioritas (die
Landesfürstliche Obrigkeit) ipsum quoque pariter concernat.
Petr. de Ancharano consil. 142. nu. 1. Kirchovius consil. 1. nu. 18.
tom. 5. var. Ger. Iureconsultorum. Et cui competit territorium
propriè sumptum, eidem competat etiam jurisdictio, siue jus
territorio inherens. *Camillus Borellus consil. 70. num. 34. &*
consil. 86. n. 11. Ac sanè per confessionem, loca esse sub territo-
rio sita (quo scil. in casu versamur, da man namblich gestehet/
vnd die Litteræ investituræ selbst mit sich bringen; daß diese
Lehenstück in der Grafschafft gelegen) jurisditionem ita
probari, ut quascunque alias probationes infringat: auctor est
Parisi. consil. 121. num. 31. part. 1. Decian. resp. 40. num. 44. vol. 1.
Principis siquidem jurisdictio generalis in suo territorio vel
Provincia, est notoria juris & de jure. *Wesenbecius consil. 62.*
num. 3. & 28. Knichen de territorij jure. cap. 5. num. 96. ac seqq.
Et intuitu universalis territorij, Princeps ipso jure fundatam
habet intentionem in omni causarum genere. Nec enim ju-
risdictio illa, ad certum genus causarum est alligata: sed ad o-
mnes in territorio exortas controversias generaliter pertinet,
omnemque jurisditionis & Imperij speciem (nisi exemptio
suffICIENTER probata fuerit) complecti putatur. Indeque de o-
mnigena jurisditione dubietas per hanc territorij probatio-
nem, removetur omnis. *Knichen. dict. tract. cap. 4. num. 356.*
& seqq. Matth. Stephani. lib. 2. de jurisdict. part. 2. c. 7. n. 109.
& seqq. Als thut hierauf wol schließlich folgen / daß die
Herren Grafen/ ihnen nit allein das Glait/ Appellation, &c.
sonder ohn vnderscheid vnd generaliter, alle Lands Obriga-
keit / die ihnen als Landefürsten / in ihrem territorio, eiusq;
partibus singulis, von Rechts vnd Billigkeit wegen zustehet /
reservirt

reservirt vnd bewohr enthalten haben. Effectus enim ex causa regulatur: & sequitur causatum naturam suæ causæ. l. 6. §. *quamvis*. ff. de iure patronat. l. 12. C. de iudiciis. Gloss. in l. *nul-*
lus, ad verbum *immunis*. Cod. de Decurionib. lib. 10. Cacheran.
decis. 16. num. 27. Ac quicquid ex causa conceditur vel refer-
 vatur, illud secundum causam & rationem regulari & decla-
 rari debet. l. *cum pater*. §. *dulcissimè*. ff. de legatis. 2. Bart. in l.
pater. §. *feudum*. ff. de legatis. 3. Socin. ad l. *si à te*. col. 1. ff. de ex-
 cept. rei jud. Nevizan. lib. 1. Sylva nupt. num. 205. Et in ter-
 minis; quòd reservatio in literis diplomaticis & gratiofis, quo-
 ad consensum in alienationibus feudalibus ac similibus (*vors*
behältlich der Landsfürstlichen Obrigkeit / etc.) Jus superiori-
 tatis ita manifestò doceat, ut ullo modo in dubietatem vocari
 nequeat, multis probat auctoritatibus Andr. Knichen. d. jur.
superiorit. cap. 3. num. 304. & seqq.

Zum vierdten / folgt eben auch solches unwiderstreblich
 hierauf: weil die / In offtentwehnter reservatoria clausula, nicht
 speciatim begriffne territorialia iura (quorum in mox subse-
 quenti secundâ quæstione, singulatim mentio fiet) eintweder
 bey dem Domino Feudi, oder bey dem Vasallo seyn müssen:
 non enim hîc datur tertium. Nuhn kan selbige der Vasallus
 ihme in keinen weg zumessen / weil sie nicht expresse in der
 Investitur mit gegeben worden. Imprimis enim ob Principis
 generalem intencionem, tituli probatione, ne dum in petito-
 rio, sed & in possessorio opus habet, qui jus sibi territoriale as-
 serere conatur. arg. l. 3. §. *Hoc autem*. vers. *itaque*. ff. de itin.
actûs. privat. Aretin. l. 1. §. *fin*. ff. de Aq. quot & est. Menoch.
Rem. ret. 3. num. 590. & *Recup. rem.* 15. n. 469. Mascard. *con-*
clus. 1371. num. 76. Et quæ jus superioritatis, supremamvé ju-
 risdictionem concernunt, specialem expressionem requirunt;
 aliàs nunquam tributa intelliguntur. arg. cap. 1. ibi: *nisi quæ*
specialiter. tit quæ sint regalia, in usib. feudor. Mynsing. *cons.* 39.
 num. 6. & 7. Vultei. de feud. lib. 1. cap. 5. num. 7. ubi hanc
 comm.

communem ait. Idq; locum tuetur, siue castrum à Principe simpliciter, siue cum iurisdictione, etiam omnimodâ fuerit concessum. *Covarr. pract. quest. cap. 4. num. 6. Molin. in consuet. Par. tit. 1. §. 1. gl. 5. num. 50. & seqq. Roll. à Valle consil. 78. n. 15. vol. 3. Thom. Michael. disp. d. juris d. th. 68. & 69. Sixtinus lib. 1. de Regal. cap. 5. num. 76. & multis seqq. latissimè.* Derentwegen / vnd weil dise Jura superioritatis dem Vasallo nie zustehn: als müssen solche non solum vigore clausulæ reservatoriæ, sed & ipso jure bey dem Domino feudi, utpote ad quem territorium adhuc spectat, & ad quem illa ante infeudationem indubitatè pertinebant, noch zur zeit in alleweg residiren vnd verbleiben.

Vnd deme zuwider soll mit nichten jren / was hieoben in contrarium movirt vnd angezogen worden. Nam quod dicebatur, unius inclusionem alterius exclusionem importare. Hette solches wol statt / wann in der clausula reservatoria etliche connexa territorii juris, cum taxativâ weren vorbehalten worden.

Et præterea modò citata regula, non habet locum, quoad ea, in quibus vel eadem, vel major ratio includendi militat. *gl. ad l. cum prator. in pr. verb. videtur. ff. de judic. Felin. c. nonne. num. 5. extr. de præsumpt. Dec. c. secundo requiris. n. 7. extr. de appellat. 1. §. 1. §. adipiscimur. num. 4. de acquirend. possess.*

Porro quoque ista regula vim suam perdit, quando conjecturæ aliquæ contrarium suadent. *Schrader. conf. 14. nu. 298.* Quales conjecturas in hoc nostro casu adesse, à nobis supra adductæ decidendi rationes, satis superq; evincunt. In gleichem mag nicht gesagt werden: quod clausula præcedens ad specificata tantum restringi debeat. Weil bald nachgehendes abermals generaliter der hohen Fürstlichen Obrigkeit / vnd was selbiger anhangt / gedacht wirdt: davon oben in secunda decidendi ratione, mit mehrern gehandelt.

Also daß wir schließlich bey dieser Quæstion darfür halten / es haben die Herrn & Grafen auff diesem Lehen / Ihnen alle

alle Landesfürstliche Obrigkeit / vnd was selbiger von Rechts wegen nachfolgt / ohne vnderschied vorbehalten.

QVÆSTIO II.

Die Fürstliche hohe Obrigkeit / so von den Herrn Grafen zu A. Ihrer Fürst. Gn. auff gegenwertigen Lehenstücken / nominatim vnd in gemein / wie bey der ersten Quæstion außgeführt / reserviret: wirdt sonst von vnsern Rechtslehrern Jus Superioritatis vel summa politica potestas, jus item territorij, jus Principum aut summa jurisdictio, item die Landesfürstliche oder Landes Obrigkeit genantet. *Thom. Michaël. disput. de jurisdict. thes. 44. Paurmeister. tract. d. jurisdict. lib. 1. cap. 6. num. 5.*

Jus hoc, Status Imperij, eo ipso, quod in numerum Statuum, cooptati inveniuntur; in territorijs suis, immediatè Imperatori & Imperio subjectis, perpetuò sibi concessum assentunt. Et aliud nihil est, quàm omnis potestas, omneque jus, in territorio aliquo particulari, simile & æquale illi Imperio, quod Imperator sive supremus Rex, in suo Regno sive Imperio habet universim. quo nomine Imperatorem ipsum, in territorijs suis repræsentare dicuntur Imperij Status. *Ioan. Ferrar. Mont. in collectan. Feudal. lib. 1. cap. 6. divis. 3. Modestinus Pistor. consil. 24. num. 1. vol. 1. Wesenbec. consil. 27. num. 29. Dauth. d. testam. num. 36. Borcholt. d. Regalib. num. 7. Thom. Michaëlis, dict. disp. thes. 44. & 45. Dn. D. Bidenbach. quæst. nobil. prim. Exceptis tamen ijs, quæ Imperio ac Imperatori, in signum supremæ potestatis sunt reservata. Schrad. in com. feud. part. 1. cap. 3. num. 5. Michaël. dict. thes. 45.*

Dise hohe/oder Lands Obrigkeit/competirt vnd gebühret den Fürsten vnd vngemittelten Ständen / tam in personas, quàm res, in ditionibus seu territorijs ipsorum sitas. Dann wer ein Landsfürst ist / vnd Landesfürstliche Obrigkeit hat / dem müssen die Landsassen / das ist / selbige so nicht allein in

W
eines

eines Fürsten Landt/ sonder vnder eines Fürsten Lands Ob-
rigkeit seßhafft / oder mit begriffen (seu ut loquuntur nostri
Doctores, qui non solum in: sed & de territorio sunt) sie seyen
gleich sonst vom Adel oder nicht / die Erb: oder Landeshul-
digung erstatten. *Natta consil. 628. Gail. de arrest. cap. 6. & 7.*
Math. Stephani de jurisdict. lib. 2. cap. 7. num. 209. & c. Quod
Juramentum vulgò Homagium vel Hominium dicunt: Ho-
mo enim, Manne/ Leüt/ Leodes, Leudes, pro Subditis sume-
bant olim. *Hotom. in Lex. Feud.*

Es können auch solche Adelige Landsassen / sie seyen
gleich Vassalli oder nicht / à Principe ad Comitata Provincialia,
zu den Landtagen (als der ander Standt nach den Geistli-
chen) vocirt werden. *Gail. d. arrest. cap. 7. nu. 10. & 14.*

So müssen zugleich die Landsassen / bey ihren Landes-
Fürsten Recht nehmen / vnd Recht geben / tam in personali-
bus quàm realibus, activè & passivè: sive immediatè in Aula,
sive in Curia provinciali causa ventilatur; ut appellatio ad
Principem postea devolvatur. *Acta Ortenburg. contra Beyer-
n. fol. 472. in fin. Gail. d. cap. 7. n. 14. Menoch. consil. 75. num. 22.*
& cons. 21. num. 10.

In summa/ ein Landsass ist für nichts anders quàm pro sub-
dito, sive homine jurisdictionali zuhalten: cui in omnibus præ-
cipi, ac mandari potest à Domino territorij: qui Ducem ag-
noscit ac nominat, seinen Erbherren vnd Landesfürsten / &
ei omnem obedientiam promittit, omniq̃ue modo jurisdi-
ctioni Domini se subijcit. *post Meichsnerum & Schwanmann.*
aliosq̃ ibi adductos. Paul. Matthias Wehnerus in pract. observ.
de verbor. & rer. signif. in verbo, Landsässerey vnd Landsassen.
novissime Iohan. Rudinger, singular. observ. cent. 3. obs. 27. n. 3.

Weil vnd aber die Junckherin K. von D. ratione Ihrer
Person / vnzweiffentlich Freye / der R. Reichs Ritterschafft /
von alter hero incorporirte Adelpersonen seynd / vnd bene-
ben die Landsässerey / allein auff selbige zuziehen / so vnder
eines

eines Fürsten Obrigkeit gessen/behaust vnd behoffet. Siquidem eo quod is, qui in aliquo loco fundum vel feudum aliquod possidet, incola illius loci dici, vel in isto loco domicilium habere reputari nequeat. *l. libertus. 17. §. sola. 5. ff. ad municip. l. cum neque. Cod. de incol. lib. 10. ac ratione solius bonorum possessionis*, Subditus quis dici jure non possit. *per l. rescripto. 6. §. ult. ff. de muner. & honor. Castrenf. lib. 2. cons. 89. Matth. de afflict. inc. 1. Qual. vas. jur. deb. Roland. à Vall. consil. 1. vol. 3. num. 30. bene Gail. in tract. de Arrest. cap. 61. nu. 8.* Et Vasallus, quatenus Vasallus, quamvis res feudales in territorio Principis sitas, domicilium autem ibidem non habeat, ordinariæ Principis Jurisdictioni non subjiatur: ut multis ostendit Paurmeist. *de jurisdict. lib. 2. cap. 8. num. 42. Rosenth. d. feud. cap. 5. concl. 78. num. 5. & 6.* Idq; ex processu inter Ducem Bavariz, & Comitem Ortemburgicum in Camera Imperiali habitum, pluribus evincit Wehnerus. *supra dict. loc.*

Zu dem die gewonheit/dar namblich in Bayern vnd andern Orten herkommen / daß keiner kein Adelich Gut sine onerosâ qualitate subjectionis (der Landsfesserey) besitzen vnd in haben möß: *Knichen. 3. d. jure Super. num. 342. &c. in dem Landt zu R. ganz vnbekandt. Quod & conferunt trad. à M. Stephan. 2. d. jurisd. p. 1. cap. 7. membr. 2. num. 128.*

Dem allem nach / halten wir gänglich darfür; daß zwar wolgedachte K. von D. für keine Landsassen der E Grafschafft zuachten / oder den Herrn E Grafen / sie K. ihrer Person halben / anderst / dann als Vasall. obligirt: vnd oberzehltet personalium subjectionis onerum, als daß sie namblich für ein Landstandt der E Grafschafft zuachten / daselbst Rechte nemmen vnd geben / Erbz vnd Landshuldigung erstatten / vnd dergleichen thun müsten / allerdings befreyet.

Etenim Vasallus & Subditus, toto genere differunt. *Rosenthal. cap. 5. concl. 75. Decian. respons. 18. num. 34. vol. 1. Wesenbec. consil. 1. num. 57. Gail. de pignor. observ. 15. num. 3. Nec*

M 2

fide.

fidelitatis iuramentum, quod feudi nomine, ipse, vel per procuratorem præstat Vassallus, subjectionem arguit. *Gail. de arrest. cap. 7. num. 10. &c.* Et magna est inter homagium & fidelitatis iuramentum; seu inter illud, quod Subiectus & Vassallus præstat iusiurandum discrepantia. *ut ostendit Dn. Collega noster Henricus Bocerius. tractat. de Investitur. feudi cap. 4. num. 7. & seqq.*

Nichts desto weniger doch / seynd offte Wolgedachte K. von D. ratione der Kischen vnd Vmischen Lehengütern / in Krafft auß selbigen von den Lehenherren außgedingten reservats, sonst den Freyen Reichs vom Adel gebührender Freyheiten ganz nicht fähig: sondern bleiben solche Lehengüter der Herrn Grafen Landsfürstlichen Obrigkeit allerdinge verhafftet. *Argument. tradit. à Ioann. Ruding. singul. observ. cent. 4. observat. 80. & Schwanman. decis. 2. & 3.*

Quamvis autem propter res, etiam ipsa persona aliquatenus obligetur, ut ex modò allegatorum Doctorum traditionibus patescit; attamen eiusmodi obligatio, quæ fit propter rem, & occasione rei, magis realis, quàm personalis est. *Ioannes de Imola ad Clement. Pastoralis. num. 47. de sent. & re iudicat. & rem principaliter; personam autem nequaquam vi Jurisdictionis, sed duntaxat ratione bonorum & onerum, quæ personis pro rebus quandoq; imponuntur, afficit. Thom. Michael. th. 58. lit. b.* Domicilium enim potissima causa Jurisdictionis dicitur, & ubi persona est inconsideratione, incolatus inspicitur. *Riminald. jun. cons. 353. num. 51. & 57. lib. 4.*

Demnach / was Ihrer Fürst. Gn. den Herrn Grafen zu A. vigore auß diesen Lehengütern vorbehaltenen hoher Landesfürstlicher Obrigkeit / für gerechtfame gebühren / quibusque actibus superioritas explicetur (soviel für dñmal von nöthen / vnd dem consulierenden Junckhern zu etwas Nachrichtung in künfftigen Fällen vnseres vermeinens dienlich) inspecie außzuführen; Berühren selbige einweders die Religion / oder das gemeine Politische Wesen.

Namblic

Nämlichen vnd fürs erst / da in der Graffschafft / welches Gott der Allmächtig immer gnädiglich verhüten woll / die Römische Catholische Religion eingeführt / müste auch deren Enden / als zu V. das publicum Exercitium geändert / vnd der Graffschafft nachgerichtet werden. *Constitut. Pacis Religiois, de Anno 55. vers.* Vnd damit solcher Fried/ric. & seq. & vers. Nach dem aber.

Firma etenim ac perpetua censetur regula: Reformationem Religionis, Superioritatis esse sequelam. Herman. Esaias Rosenkorb. in pract. forensi. cap. 29. num. final.

Hingegen / ob wol die Freyen vnd vngemittelte vom Adel / nicht allein für sich selbst / welcher vnder den approbirten Religionen sie wollen / für ihr Person beypflichtig seyn / sondern selbige auch in ihren Kirchen vnd Schulen anstellen mögen: Ist doch selbiges allein respectu bonorum Imperio immediatè subjectorum, vnd gar nicht von selbigen örtern zuverstehn / darauff einem andern Standt / die hohe Lands Obrigkeit gehörig. *uti ex Gylmanno deducit Ioann. Bidenbach. quest. 4.*

Dannhero auch diß Orts denen Edlen K. vnd ihren Nachkommen / ein andere Religion / dann in der Graffschafft jez oder in künfftig üblich seyn möcht / auff diesen Leihengütern anzustellen / ex Constitutione illa pacis Religiois benommen.

Am andern / demnach durch ebenmäßigen Religionsfried / die Jurisdictio Ecclesiastica, in Augustanæ Confessionis Religionem, allerdings suspendiret / §. 20. Damit aber. *dict. Constit. Pacis Religiois. Compiler. decis. seu prejudic. Cameral. §. Religionsfried. vers. Augustana Confessio.*

Et propterea omnis causarum spiritualium cognitio, aliarumque, quæ aliàs ad forum Ecclesiasticum spectabant, nunc temporis, Augustanæ Confessionis adherentibus Statibus competere censeatur: *Iustus Springer tract. d. pac. relig.*

pag. 65. & exinde ad Principes territoriorum & Status Imperij, Imperatori immediatè subjectos, omnes Ecclesiasticorum actuum cognitiones devolutæ sint, & cum primis Episcopalia jura: ut ita hodiè apud nostrates verissimum sit, cujus est Ducatus, Principatus, territorium, seu territorii jus, eius etiam esse omne jus Episcopale seu Jurisdictionem spirituale. *Math. Steph. 2. d. jurisd. cap. 7. num. 471. Et idem lib. 3. d. jurisd. c. 1. num. pen. & ult.*

Also hat der Herz & Graf/ auff diesen Lehen / vnd darin wohnenden Lehenbaren Vnderthonen / in gleichem vigore generalis sæpius jam dictæ reservationis, die cognitionem der matrimonial: oder Ehesachen. Ist auch solche / durch das & Gräfflich Geistliche Consistorium gebührendt erörtern zu lassen: In verbottnen gradibus, deren so sich verehelichen wollen zu dispensiren: Item die Ministros Ecclesiæ oder Kirchendiener zu confirmiren, die Kirchen zu visitiren, vnd dergleichen actus Ecclesiasticæ Jurisdictionis, ex fidei analogiâ zu exerciren berechtigt.

Jura quippe Episcopalia, tum ea quæ sunt Ordinis, quàm quæ sunt Jurisdictionis & legis Diocesianæ, quæ Ordinariis seu Episcopis olim competeabant, hodie ad Status Imperij, ex decreto sive transactione Passaviensi pertinent: eaquæ expediri curant, tum per Consistoria Ecclesiastica, tum per Superintendentes. *Matthias Steph. lib. 3. de jurisd. part. 1. cap. 15. à pr. Et in specie, quòd constitutio Ecclesiasticorum Consistoriorum, cognitio in causis matrimonialibus, & dispensatio graduum in conjunctione matrimoniali, superioritatem concernant, multis probat Knichen, de superioritat. jur. cap. 3. n. 232. & seqq. Pruckmann. de Regal. §. soluta potestas. fol. 231. Ioach. Steph. Instit. jur. Canon. lib. 2. cap. 1. num. 131. & seqq. Ut & ad Principes Augustanæ Confessionis, per pacis Religiosæ sanctionem, devolutas esse Ministrorum verbi Divini ordinationes, confirmationes, inspectiones, visitationes, depositiones, &c.*

nes, &c. attestatur supra dict. loco Knichen. idque experientia, & haftenus adductæ rationes evincunt.

Fürs dritt/ gehören auch zu der Landesfürstlichen Obrigkeit/ die Administratio, Dispositio, vnd Defensio der Geistlichen Güter: Vnd steht allein einem Landesfürsten zu/ die in seiner Lands Obrigkeit oder territorio sich befindende/ vnd zu Abergläubischen Gottesdiensten gewidmete Güter/ ad alios verè pios usus zu transferiren. *Constitutio pacis Religion. de Anno 55. §. 21.* Als auch dann. Item gebüret die Decimas novallium, die Zehenden von Newbrüchen einzuziehen/regulariter dem Landesfürsten: vnd nicht selbigem/ so sonst den grossen oder kleinen Zehenden/ganz oder zum theil innen hat. *Thom. Michael. disput. de Iurisdic. thes. 49. litt. A. & B. Valascus de Iur. emphyt. quest. 8. num. 37. & 40. Hart, Hartman. 2. pract. observ. t. 53. obs. 10. num. 12.*

Die Actus merè politicos seu civiles betreffent/ welche der Landesfürstlichen Obrigkeit immediate nachfolgen/ seynd einetweders zum Krieg oder zum Frieden dienlich. Zum Krieg gehöret/ daß ein Landesfürst/ vigore der vorbehaltenen hohen Fürstlichen Obrigkeit/ die in seinem territorio wohnende Underthone (ob schon sie einem andern mit Lehensschafft zugesthan) mustern/mit Wassen belegen/vnd zum Kriegswesen abrichten kan. *Bidemb. quest. nobili. 7. vers. cum portatio. Omnes enim Subditi, Principem, bello, seditionibus & aliis molitionibus tritum, præstò sequi tenentur. Knichen in comment. de Saxonie. non provocand. jur. ad verba Ducum Saxonie. c. 5. fol. 152. & fol. 169. Wehnerus in pract. obs. in verbo Folge. Item gehöret allhero/ daß ein Landesfürst die Vestungen in seinem Land gelegen/ mit Soldaten besetzen darff. *Petra. d. jur. Princip. quest. 12. num. 402. Raudensis respons. 28. nu. 30. lib. 1.**

Wie nicht weniger die Deffnung/ daß nämbllich solche Stätt vnd Vestungen/ einem Fürsten wider jedermeyniglich zu seinen Kriegen vnd Nöthen offen seyn/ vnd darinnen niemand

mand wider seinen willen auffgehalten werden mag. *Post Wesenbecium & alios Ioann. Rudinger cent. 3. observ. 95. Quam* supremæ Jurisdictionis speciem, in literis investituræ, Dominus feudi, hoc nostro in casu, amplissimis verbis & quæ superioritatem necessariò implicant, sibi reservavit.

Hierher ist auch zurechnen / Viarum publicarum securitas, specialiter ad Principem pertinens. *Alciatus. in l. quantum. 157. post num. 9. de verb. signif.*

Item lebendig vnd schriftliches Glait auff den Landstrassen / seu salvi conductus præstatio: quæ pars Jurisdictionis seu territorij est; & Domino territorij, jure ordinariò competit. *Gail. 2. obs. 64. num. 3. Ex Alexand. & Schurpf. Wesenbecius. conf. 33. num. 3. & 10. hocque in casu, nominatim quoque feudi Domino est reservata.*

Anlangend die Actus, quibus jus superioritatis seu territorij, in pace explicatur: vel legum & politicarum ordinationum sanctionem; vel fructuum huius supremæ Jurisdictionis perceptionem concernunt.

Also müssen die Ort / so vnter eines Fürsten Lande Obbrigkeit gelegen / die gemeine Landrecht vnd Lande Ordnung gen desselbigen territorij observiren. *ex Gailio Knichen de jur. superiorit. cap. 3. num. 276.*

Etenim jus statuendi & ordinandi, seu Legum concedendarum potestatem, ad merum, vel ut Bartolus *in l. 3. num. 8. d. jurisd.* vocat, maximum Imperium pertinere, nostri volunt Doctores. *Menoch. remed. retin. poss. 3. nu. 585. Roland. à Vall. consil. 42. incip. visa donatione. num. 12. vol. 2. Cephalus consil. 458. serenissimus. num. 44. & 48. Natta. conf. 672. incip. vertente. nu. 7. Gylman. in Symphorem. part. 1. tit. 2. d. reconvent. vol. 1. in causa. Mainz. contra die Statt Erdisfurt n. 129. Bidemb. in nob. quest. 7. vers. ad merum.*

So kan ein Landsfürst / alle vnder seiner Obbrigkeit gesetzte dahin halten / daß sie einerley Maß vnd Gewicht gebrauchen.

brauchen. Quia nemo constituere potest normam & gnomonem, nisi Jurisdictione munitus: qui si est inferior, formam & pondus ex archetypo Principis desumere obstringitur. *arg. l. modios. C. d. susceptorib. & Arch. lib. 10. Georg. Lopez. part. 7. tit. 7. l. 7. verb. Medidas, o varas, o pesos. fol. 27. b.* Et pondera, mensuras, hisque similia, ad merum Imperium seu Superioritatem recte referri, volunt *Guid. Papa. decis. 490. Bidemb. quest. nobil. 7. Carol. Tapia. in rep. l. ult. ff. d. constit. Princip. part. 1. cap. 2. num. 50.*

Ferner haben die Herrn & Grafen / ihnen auff vill vnd offternanten Lehenstucken / nominatim die Wiltpann aufgedingt. Vnd ob wol in gemein darsür gehalten wird / daß die Forstliche Obrigkeit / tanquàm totum integrale, beydes das Forstrecht vnd Wiltpann / mit begreiffe / & quòd hæc duo conjunctim, non verò separatim Jurisdictionem Forestalem constituent: ut ex Meichsnero, Frid. Mindano, aliisque probat Wehnerus, *verbo Forstrecht / Forst / Wiltbann / & ad stipulatur Thom. Michaël. disput. d. Jurisdict. thes. 51. & consentit Bidemb. quest. 15. Ruding. cent. 2. observ. 42.*

Also daß die Herrn & Grafen allein die Wiltbann / Bannum ferinum, vnd nit das Forstrecht vñ ganze Forstliche Obrigkeit / ihnen vorbehalten zu haben erachtet werden möchten.

Jedoch will in alleweg scheinen / es haben die Herrn & Grafen auff diesen Gütern die völlige Forstliche Obrigkeit zusuchen. Non enim hæc observatur differentia inter Wiltbann vnd Forstrecht / oder Forstliche Obrigkeit / ubi ordinario jure omnigena Jurisdictio Domino territorij competit. *Knichen 2. d. pact. invest. cap. 2. num. 53. & c.*

Davon wir anjeko nichts engentlichs schliessen können / dieweil diß orts mehr was jeder orter von altem üblich vnd herkommen; dann was von den Rechtsbelehrern hie von disputirt wirdt / anzusehen / adeoque Consuetudo in eiusmodi servitutibus dominari soleat: ut in terminis tradiderunt,

N

Schurff.

Schurff. *consil.* 1. *cum venationes.* num. 40. & 41. *cent.* 3. Gail. *lib.* 2. *observat.* 68. num. 1. & 2.

Weitter/ob wol vermög geschribner Keyserlichen Rechten/es ein sonderbare beschaffenheit mit dem mero vnd mixto Imperio, ac simplici Jurisdictione haben thut: quam rem nemo qui de Jurisdictione scripsit non explicat. Jedoch ist es nunmehr notissimâ omnium ferè locorum consuetudine, nostrisq; moribus dahin kommen; ut tam merum, quàm mixtum Imperium, vocabulo altæ Jurisdictionis contineri existimetur: ita ut is, qui habet maximam Jurisdictionem, hoc est, die hohe Obrigkeit/oder hohe Gericht/simul habeat merum & mixtum Imperium. Sic & nostris pariter moribus inferior Jurisdiction, hoc est, die niedere Obrigkeit/oder niedere Gericht/non solum complectitur, quæ vulgò ad simplicem Jurisdictionem referuntur; sed & nonnulla ex ijs continet, quæ sunt Imperij mixti. Speckhan. 1. *centur.* *quest.* 90. Coler. *in process.* *part.* 2. *cap.* 1. num. 105. Mod. Pistor. *in quest.* *illust.* 61. num. 3. Schneiden. *d. feud.* *in 2. part.* num. 85. Matth. Steph. *lib.* 1. *d. iurisdic.* *cap.* 3. n. 70. & seqq. Andr. Knich. *de privil. Duc. Sax.* pag. 124. Dan. Moller l. 4. *semestr.* *cap.* 45. num. 1. Wehner. v. *Gericht/Obergericht.* Ut proinde differentia Imperij meri & mixti, hodie in Republica nostra penè abolita esse videatur.

Wann nun die Herrn Grafen/ihnen auch insonderheit die hohe Gericht / seu merum Imperium vorbehalten / vnd den Adelichen Vasallis allein die niedere Gerichte / Wie in 7. *quest.* angezeigt (retentâ tamen de appellationibus cognitione) in feudum concedirt oder gelihen.

Dannenhhero haben sie auff diesen Lehenstücken / alle Mißhandlung vnd Ubelthaten zu rechtfertigen/die da Haut vnd Haar/ Leib vnd Lebensstraff betreffen. Qui enim habet Jurisdictionem superiorem, das Ober: vnd Halsgericht / is habet potestatem gladij, & sic jus animadvertendi in facinerosos homines: ita ut de omnibus criminibus, publicis & pri-
vatis

vatis cognoscere & judicare possit; ut est crimen Homicidij, Adulterij, Falsi, incestus, stupri, incendij, furti, &c. *Coler. in process. exec. part. 2. cap. 1. n. 124. Schneid. in Epit. feud. part. 2. num. 85. Rudinger. cent. 2. obs. 70. num. 2.* Qualia multa alia crimina & delicta, quæ à mero Imperio vindicantur, sigillatim enumerat Chassan. *in consuet. Burg. rubr. 1. vers. Et droicts d' icelles, &c.* ut & Matth. Wehnerus. v. Zent / Fraiß.

Unde fit, quod etiam ad eum so die hohe Gericht hat / spectet cognitio injuriæ realis atrocis. Wann man nämlich den injurianten deshalb von Obrigkeit wegen mit einer straff anzusehen begehret.

So heist man auch darfür / daß wem die nidere Gerichte zuständig / selbiger niemand ein Statt od Dorff verbieten / oder darein confiniren möge. *l. nulli. junct. gl. in verb. facultatem. Cod. de sent. & interloc. omn. jud. Alex. de Imol. in l. magistratibus. ff. de Jurisdic. Schneid. de Feud. cap. 2. num. 89. Gylman. Symphorem. tom. 2. part. 3. tit. 10. voto 2. f. 235.*

Similis etiam est conditionis damnatio in metalla: privatio libertatis &c. *Bolog. ad l. Imperium. ff. de Jurisd. n. 39. & 71. Ibidem Cagnol. num. 204. & seqq.*

Condemnatio pariter ad perpetuos carceres. *Bolog. n. 72. Cagnol. num. 218. 220. 221.*

Quin imò carceratio itidem ad tempus, ad effectum puniendi crimen aliquod, est Imperij meri. *Bologn. num. 73. Caccialup. num. 29. Valasc. num. 167.*

Solus item is, cui merum competit Imperium, poterit fustigare, seu virgis aut flagellis castigare, mit Ruthen außshawen: auriculas abscindere. *Iacob. d. S. Georg. in sua invest. gl. cum mero mixto. num. 4. Andr Knichen in tractat. de sublim. & reg. territor. jur. cap. 3. num. 391. Emer. à Rosb. in pract. civil. cap. 2. num. 9.*

Dahin auch Halskensen / Lastersstein vnd andere dergleichen Gerichtszwang zu referiren. *Mynsing. respons. 16.*

num. 29. Zasius num. 23. ad l. Imperium. ff. de iurisdic. Bologn. ibid. notab. 4. num. 43. Gylman. tom. 2. part. 3. tit. 10. voto 2. fol. 236.

Item die Gefängnuß / seu carcer custodia in criminalibus, vel ob delictum aliquod grave, meri quoque Imperij est. Prosp. Farinac. in sua prax. crim. lib. 1. tit. 4. quest. 27. num. 6. & seq. Emer. à Rosb. in process. iudic. tit. 2. n. 13. Hartm. pract. observat. tit. 50. observ. 4.

Item die Nacht / peinliche Frag oder Folterung anzulegen. Emeric. à Rosb. tit. 2. nu. 14. in pract. civil. Gail. lib. 2. de pac. publ. cap. 2. num. 16. Bidem. quest. 7. fol. 46.

Non nisi mero gaudentes Imperio, Orphets v. r. schreibungen / obligationes juratas & elogia de non vindicando carcere, à delinquentibus (qui scilicet ex admisso facinore, vel in corpore aut vitâ puniri potuissent) sumere potest. Bidem b. qu. 7. fol. 48.

Vnd können die Adelichen Vasalli, die custodiam & inquisitionem, exbannitiones hominum facinerosorum, &c. cognitionem de criminibus, &c. Ihnen onfers vermeinens nit zumessen / es were dann anders hergebracht. Dann wiewol es an eilichen Orten im Reich / mit der hohen Obrigkeit also beschaffen ist / daß der einen Herrschafft cognitio causarum criminalium, der andern aber die bloße Execution des Schwerdis zuständig ist. Jedoch begreift das Wort (Hochgericht) nach gemeinen Rechten / bevorab in diesen Landen / secundum morem Regionis, vnd in Teutscher Sprach totum merum, & magna etiam ex parte mixtum Imperium. Ut docet & testatur Schneidwein. part. 2. quest. 6. num. 85. in Epit. feudal. Recteque Bologn. post Doctores, in l. Imperium. ff. de iurisdic. num. 14. & seq. scribit: Quando Iustitia administratur super persecutionibus criminalibus, quod tunc Iurisdic. sit merum Imperium. Id quod confirmatur & hoc Argumento: Eò quod merum Imperium sit quid totum & integrale.

grale, cuius pars est criminalis Jurisdictio. Unde propter partem istam, totum ipsum eiusdem naturæ cum parte censetur. *l. 3. §. incertum. ff. de acquir. poss. & l. locus. cum ibi not. ff. eod.* Id quod in feudis quoque observandum esse ostendit *Bl. in c. 1. §. cum enim. col. 2. de content. int. Dom. & fid. n. 2.* Cum & JC. ipse, merum Imperium non aliter definiat, quàm quòd sit jus gladij, & potestas animadvertendi in facinerosos. Quod jus de jure non capitalem tantum animadversionem, sed omnem omninò graviorem coërcitionem, & omnes à Bart. designatos meri Imperij gradus comprehendere vulgò putatur. *l. si quid erit. de offic. procons.*

Quibus subscribit Zaf. in *sep. d. l. Imperium. interpretatione. num. 2. & 3. & num. 7. & 8.* ubi docet: merum Imperium esse potestatem sanguinis & vindictæ publicæ, vel jurisdictionem gladio instructam; quâ ad publicam utilitatem in facinerosos animadvertitur. ut sub gladij potestate, potestas pœnæ corporalis intelligatur, quæ potestas in pœnis corporalibus consistit: puta in pœnis mortis naturalis vel civilis infligendis, in exilium aliquem agendo, in damnando in metalla, deportando, igni & aquâ interdicendo: & ut pœnæ etiam pecuniariæ includantur, quæ propter crimina imponuntur, ubi publicæ utilitatis interest ut puniantur. Idemque tenet Casp. Valasc. *ibid. num. 157. & 2. seqq.* ut & Seb. Sapia, docet, omnem causam criminalem meri Imperij esse. *n. 17.*

Et cum eiusdem sit absolvere, cuius est condemnare: idcirco absolutio quoque eorum, qui propter crimina accusantur aut capti sunt: Item die Begnadigung / ad neminem alium pertinent, quam ad Dominum Imperij meri. *Ita sentit Bologn. num. 143. Caccialup. num. 30. Valasc. num. 64. & Longoval. n. 13. Bidemb. supr. dict. quest. 7. f. 10.* quia contrariorum est eadem ratio. *per vulg.*

Ad eum porrò qui habet merum Imperium pertinent etiam Confiscationes bonorum, pœnæ, mulctæ, & omnes

reditus causarum criminalium: cum sint fructus Jurisdictionis, Bart. & alij Dd. com. in l. ult. ff. sol. matr. Jacob. de S. Georg. in verb. cum mero mixto. num. 8.

Qui enim Jurisdictionem aliquam justè quæsitam habet, reditus itidem fructusque inde provenientes suos facit: ita ut Jurisdictionem sequi dicantur. Arg. l. 5. C. de mod. mulct. Hieronym. à Mont. tract. de finib. regund. cap. 52. num. 5. Menoch. remed. retinend. 3. num. 582. Dahingegen sie die Bußkosten der peinlichen Rechtsfertigung / vnd anders was auff die hohe Gericht gehet / selbs zutragen schuldig. Surd. conf. 83. num. 9. & 10. lib. 1.

Ad merum quoque Imperium quod territorij Jure competit Principi, etiam bona veniunt morientium sine herede. Bertrand. conf. 276. n. 17. lib. 3. Jacobin. supr. d. loc. Boerius. decis. 50. num. 14. Knichen. 2. de vestit. pact. cap. 1. n. 145. &c. Dan. Mollerus. 4. cap. 45. num. 10.

Dem allem nach erscheint / daß die Herrn & Grafen in Krafft außgedingten Reservats, Gewalt / Recht vnd Macht haben / alle maleficiſche Personen zufahen / einzuziehen / zubeſſahren / berechten / torquieren, condemniren vnd absolviren zulassen. Auch zu straffen am Leben / am Leib / an Ehren oder an Gut / wie es die Recht vnd die Umstände eines jeden criminis erfordern oder erleyden. Ihrer Fürst. Gn. seynd darzu von derselben Obrigkeit wegen / alle confiscationes zuständig: vnd in gemein alle vnd jede zu der hohen Obrigkeit per omnes gradus gehörige Lura, Nuzungen / Recht vnd Gerechtigkeiten. Welchem zugleich / der Gewalt die peinliche Leibsstraff in ein Geldstraff zuverwenden / oder die Straff nach gelegenheit eines jeden maleficij zuschörpfen oder zumiltern / wie dan zu Gnaden gar nachlassen vnd zuschenten / ohne mittel anhangt vnd nachfolget. per ea que docent Bart. & Dd. in l. etsi severior. Cod. de infam. Mynsing. cent. 4. observat. 81.

Vnd

Vnd halten wir de actibus, quæ ex Superioritatis jure
meroque Imperio profluunt, weitteuffiger zuhandlen / wie
sonsten wol geschehen möcht / derentwegen vnnoth seyn: weil
mit einem Wort / alles was einer Obrigkeit zustehet / vnd sel-
bige zugebieten / verbieten / oder sonsten als ein Obrigkeit
zuhandlen / bemächtigt / auch auff diesen Lehenstücken vorzu-
nehmen vnd ins Werck zusehen der Herr & Graf berechtigt.
da es allein selbigen juribus, welche den Edlen K. nominatim
mit dem Lehen gelihen / vnd davon in septimâ quæstione auß-
führlich gehandelt werden soll / keinen Abbruch gebühren
thut.

Cum Altum seu summum Imperium, ac omnimoda &
suprema Jurisdictio, latissimè sese extendat: ita ut non tam cri-
minalium, quàm & civilium causarum cognitionem habere
dicatur. *per textum expressum in tit. d. pace Constantia. in usib.*
feudor. §. nos Romanorum. ibi in Jurisdictione tam in causis cri-
iminalibus, quàm causis pecuniariis. Atque ex sententia Vul-
tei *in tract. d. Jurisprud. Roman.* Suprema Jurisdictio, rectè ius
statuendi aliquid de negotio vel criminali vel civili: aut ut
Goeddaus vult, *disp. d. Jurisd. th. 1. disp. vol. 1. de quacunque*
re cognoscendi & judicandi potestas dicatur: sicut & Wesem-
becius in paratit. eo intuitu, Jurisdictionem genericè sum-
ptam, publicam de causis cognoscendi potestatem definit.

Inde non solum Regalia tam majora, quàm minora, nec
solum ea, quæ in c. unico. quæ sint regal. in usib. feudor. sunt
expressa: sed & Jurisdictionalia, merum & mixtum Imperium
(quæ hodie ex usu recepto pro Regalibus habentur) Superiori-
tatis jure Principes in suis territoriis sibi vendicant. *post multos*
à se allegatos Thomas Michael. disput. d. Jurisd. thes. 46. Nisi
per disertam & specialem concessionem, generali derogetur
Superioritatis juri. *Knichen. cap. 5. d. Jur. territ. num. 133. &*
multis seqq.

Q V Æ.

Die Reichstewer/darvon in gegenwertiger Quæstion zuhandlen / wird selbige geneit / welche à Casare, ex placitis Imperij & Statuum voluntate atque consensu, zu Befürderung / Handhabung vnd Rettung des allgemeinen Nutzens / necessitate postulante, & ob publicam utilitatem, pacem & tranquillitatem, in Imperio conservandam, den gemeinen Ständen mit dieser Bescheidenheit indicirt oder aufserlegt wird; daß sie solche Stewer von ihren Vnderthonen colligiren oder einfordern / folgens an gewisse Ort oder Orte verschaffen: doch vber die in matricula Imperij jedem defingirte Summ / nichts nit exigiren; oder in ihren eignen Nutzen verwenden sollen. Reichs Abschied. d. Anno 1547. Spira, An. 48. Augusta. 57. Ratispon. 66. Augusta. Gail. 2. obs. 53. à pr. Matth. Wehner. in pract. observ. verb. Schatzung. §. Et est collecta generalis, &c. Ita ut indictio huiusmodi generalis Collectæ, non à Statibus vigore Regalium, Subditis suis jure proprio imponatur; sed subcollectio illa, magis in modum executionis veniat. Ioh. Ruding. cent. 4. obs. 29. Post Sixtin. de Regalib. lib. 2. cap. 14. num. 31. Sicq; inter hanc & provincialem Collectam, de qua in subsequenti agitur quæstionis resolutione, non modò quoad auctoritatem, sed etiam quoad effectum, discrepantia sit haud exigua. Caspar Klocke. diss. de contrib. Basileens. disput. inserta, thes. 9.

Daß nun solche Reichstewer / die Herren & Grafen zu A. von diesen Lehenbahren Vnderthonen in keinen weg (wie von andern der & Graffschafft A. Hinderlassen) einzufordern haben; möcht auß folgenden rationibus erachtet vnd geschlossen werden.

Dann ersichtlich ist notori vnd meniglich im Reich be-
kandt / daß die Freye Adelige Ritterschafft im Landt zu R.
von vvorverdencklichen Jahren / durch wolhergebrachte Pri-
vilegien

vilegien oder Freyheiten/so wol für sich als ihre Vnderthonen aller Schatzung vnd dergleichen beschwerden / sonderlichen aber von denen Collectis, welche à Statibus Imperij Cæsareæ Majestati zugeben verwilligt werden / allerdings eximirt vnd befreyt seyen. quod Bidemb. ex Recess. Imp. quam plurimis approbat, *quest. 12. num. 1. & ult.* Vnd wirdt die Freye Ritterschafft im Schwäbischen / als auch Fränckischen vnd Rheintländischen Kraiß / nicht in partem Imperij onerum voeirt, dann sie eben verursachen / & ex singulari privilegio, nicht vnder die Status Imperij dieser zeit gezogen / damit gedachte Adeliche Ritterschafft der gemeinen Reichsbeschwerden geüberiget seyn möge. *Acta Brunswicens. in fol. part. 2. pag. 36.* Darumb es mit der Ritterschafft / welche nicht zu den Reichstagen erfordert / vnd in solche Reichstewr bewilligt / viel ein andere Beschaffenheit / dann mit andern des H. Röm. Reichs Ständen haben thut / welchen ihr gewisser Anschlag auffgelegt. Der ursach auch bis anhero von Kay. May. in obliegenden Reichsnöthen / sie die Ritterschafft omb ein mittlendentliche Hülff / ohn eintgen gewissen Anschlag / fast allwegen ersucht worden. Id quod Imperij passim inculcant Reccessus, *presertim verò der Reichsabschied de Anno 1500. §. Wir oder der / 10.*

Nun gebührt vermög der Rechten / allen löblichen Landtsfürsten vnd Obrigkeitten / daß sie die gefreyten Personen / insonderheit die vom Adel / bey ihren Freyheiten unversruckt vnd ungejrrt schützen vnd verbleiben lassen. *prout tradit Capol. in tract. d. Imper. mil. delig. §. Nobilitatis etiam causa. n. 39.* Omnes boni, inquit Cicero, *pro Sestio*, semper Nobilitati favemus: & quia utile est Reipublicæ Nobiles esse homines dignos majoribus suis; & quia valere debet apud nos, clarorum hominum senex, de Rep. meritorum, memoria etiam mortuorum.

So scheinet zum andern/ daß dieses alles in gegenwertigem casu desto mehr statt hab / weil von vielen Jahren / vnd wie wir berichtet werden ante Annum 1550. von den Herrn Grafen dieser Reichssteuer halb niemals kein Anforderung geschehen: sondern selbige zuvor jederzeit / vnd so offtlöbliche Ritterschafft vorangedeuter massen ein mitleydende Hülff bewilligt / solche allweg von den Vnderthonen zu U. durch die Adelige Vasallos eingezoget / vnd neben ihrer Angebür in die gemeine Ritterdruch des Viertels am N Walde eingeschüttet / auch darumb quittiert worden.

Certi verò juris est, quod solutiones Collectarum inducant quasi possessionem, & prescriptionem *text. in c. querelam. extr. de elect. Natta conf. 204. per totum. vol. 1. incip. vertitur controversia, &c.* Et in materia Collectarum esse consuetudinem maximi momēti, respondit inter modernos, post alios Peregr. *conf. 102. num. 11. vol. 1. Bertazz. consil. civil. 27. num. 10. Flam. de Rub. conf. 1. num. 16. part. 1. Ioan. Pet. Surd. consil. 289. num. 13. Nicol. Reusner. conf. 2. nu. 47. & 52. lib. 1.* Et eam uti Regiam attendendam laudat Pet. Anton. de Petr. *tract. de potest. Princip. capit. 4. part. 1. per tot.* tam in indicendis, quam non exigendis. *Bursat. conf. 186. n. 11. vers. quodq. graviter. Mynsing. resp. 1. num. 44. & inde aliquot sequent. decad. 14.*

Dannenhhero durch dieses lange Herkommen die löbliche Ritterschafft / ob gleich das Dorff U. nicht immediatè vnder das Reich gehörig / ein solche Gerechtigkeit erlangt zu haben erachtet werden möcht / vigore deren / die Uische Reichssteuer in die Ritterdruchen gehörig / vnd dem Grafischen territorio zu seiner Angebür in keinen weg zu gutem kömen sollet: Potest enim quis in alterius territorio speciatim acquirere jus collectandi, in prædio, villâ, pago. Bonaq; illa si posuerit in æstimum vel catastrum, tunc ex speciali conventionione, privilegio, aut præscriptione, non territorij jure, ad ipsum spectare cen-

consentur Collectæ. *Knichen de jur. superiorit. cap. 3. n. 350. & seq.*

Vnd ob wol ein Actus etlich fûrgangen/oder bengebracht werden möcht/das die Herin & Grafen ein mal zwey/solche Reichstewren zu U. von den Vnderthonen daselbst eingezo- gen: so ist doch solches berichtet massen/mit gewaltdhätigem Ernst vnd Benfahung der Vnderthonen/auch zu der zeit geschehen/da die damals lebende Adeliche Vasalli noch minder jârig/vnd sub Tutelâ gewesen. Inmassen die Acten bey der dritten & Grâfischen Anforderung/mehrers Inhalts mit sich bringen. Per actus autem meticulous & violentos, subjectio quaritur minimè. *Petr. de fideicommiss. quest. 12. num. 242. & 251. & c. & num. 436.*

Drittens wirdt dieses auch darmit besterckt/weil noch andere viel vom Adel/so in der & Grâfische seßhafft/als von F. Q. U. vnd Q. die zum theil auch in & Grâfischer hoher Obrigkeit Flecken ligen haben: nichts desto weniger ihr Anlag in die Ritterdruchen des Xwaldischen Viertels vberantworten sollen/wir solches zu zeit der andern & Grâfischen Anforderung eingewendt worden.

Vnd weil fürs vierdt auß oberzehltẽm zubeforgen/das die Ritterschafft diese Anlag/wie von alter vnd fast bißhero/noch ferner von den Uischen Vnderthonen/einzufordern sich anmassen möchte:würde hierauß/vnd zum Fall die Herin & Grafen ebenmẽßig auff ihrer Anforderung beharren solten/diese höchste vnbilligkeit erfolgen/das die arme Leut zu U. doppelte Schakung zugeben getrungen würden. Cum tamen non possit ab aliquo sæpius, quàm semel exigi Collecta. *Ioan. de Plat. in l. Indictiones C. de annon. & tribut. lib. 10. Bald. in l. etiam. num. 15. Cod. de execut. rei judic. Petr. de Ubal. de Collect. num. 35. Cravett. de antiquit. temp. part. 4. S. Materia singularitatis. num. 33 & con. 24. num. 7. Roland. à Vall. consil. 1. num. 21. vol. 2. Gail. obs. 53. num. 3. 9. & 10. lib. 2.*

qui vehementer iniquum, contra bonam fidem, & Subditis longè gravissimum esse addit, si quis duobus locis collectaretur. Ac eiusdem rei collectas, diversis à Dominis bis exigi non oportere: adducens interim ita constituentes Recessus Imperij de Anno 30. & 41. ac probat Bernh. Græv. *conclus. 53. considerat. 1. num. ult.*

Darzu dann fürs fünffte kompt / daß die Adelige Vassalli mit dem Schloß K. vnd Dorff U. mit Leuten / Gütern / Weihen / Stewren / Zinsen / etc. belehnet seyn: auß welchem weylundt Herr D. R. G. seelig / in primâ decidendi ratione seines vns mit vberschafften Consilij schliessen thut / daß dem Lehenherrn / das Jus collectandi nit / sondern nunmehr dem Vassallo solches gebühren thue. eò quod Dominus directus jus collectandi, quod ante investituram habuit, à se abdicaverit, & Vassallo concesserit.

Vnd ob wol die Herrn I Gräfsche Räch / das Wort (Stewr) in dem Lehenbrieff begriffen / nicht auff die Reichs- schakung / sondern auff andere Zins ziehen wollen: läßt man sich doch à parte der Juncckhern K. beduncken / daß solche Interpretatio darumb nit statt finden mög / weil einmal genugsam darzuthun / daß sie jederzeit keine andere Zins / als die so samtelich im Lehenbrieff / biß an die Stewr specificirt, empfangen.

RATIONES DECIDENDI.

Aber dessen alles vnangesehen / können wir einmal anderst nit erachten / dann daß die Herrn I Grafen von dero Egenthumbs Vnderthonen zu U. vnd welche zumal noch heutiges Tags / in krafft des Reservats, vnder der I Gräfschen hohen Landts Obrigkeit gessen / die Reichsstewren in gebührender Proportio einzuziehen wol berechtigt. also selbige mit nichten in die Ritterdruch gehörig / sonder vnder die Quotam, damit die I Grafschafft in der Reichsmatricul angelegt / gerechnet werden / vnd deren zu gut kommen solle.

Dann

Dann erstlich von der Reichssteuer (utpote quæ est de Reservatis Imperatoris) nemo cuiuscunque sit Status, immunitas esse censetur: eamque non obstante ullâ præscriptione, pacto vel privilegio, à Subditis exigere possunt Principes, aliique Imperij Status. wie zusehen auß dem Reichsabschied zu Regensburg Anno 94. Et hoc idem arguit Recessus Imperii Augustanus, de Anno 1548. pag. 16. fac. 2. His verbis: Daß dero wegen ein jede Obrigkeit Macht haben solle / ihre Underthonen / Geistlich und Weltlich / sie seyn exempt oder nicht exempt, gestreyt oder nicht gestreyet / mit Steuer zubelegen: doch höher oder weiter nicht / dann so fern einer jeden Obrigkeit gebührende Anlag erstrecket.

Wann nun die Underthonen zu U. ratione der Regalien, Jurisq; territorij respectu, mit Kumbische / sondern & Gräfsche Underthonen allerdings seynd und verbliben / wie mehrers in mox subsequenti quæstione, angezeigt werden soll / und einmal kein Privilegium, Exception oder Freyheit wider die Türckenschazung oder andere Reichsbeschwerten fürzuschützen haben: oder da sie schon dergleichen was hätten / in solchen Fällen / selbiges sie nicht fristen möchte. Als folgt hierauf unwidertreiblich / daß solcher Reichssteuer zu ihrem gebührenden Antheil / vielgedachte von U. sich so wenig / als andere & Gräfsche Underthonen zuentschütten haben: Sondern das Jus die Reichssteuer zu indiciren, zu imperiren und einzubringen / niemandt dann den Herrn & Grafen / von der Kay. May. und des H. Reichs wegen zuständig. Als welcher Fürstliche G. daselbst ben des das territorij Jus, und gladij potestatem, & ita omne Imperium haben. Quippe quæ expediuntur nobili officio, ad publicam tantum utilitatem, præsertim si coërcitionem personalem vel realem desiderent, pertinent tantum ad eum, cui merum & mixtum Imperium competit. Quodque Collectæ, quæ in Imperio successerunt in locum extraordinariæ collationis, ad Regalis nominis.

minis felicissimam expeditionem, hodie Regalium & meri Imperij vigore imponantur, tradit idem Gail. *præd. observ. & obs.* 52. num. 22. & *obs. seq. Decian. consil.* 41. nu. 41. & n. 128. vol. 2. Wessenbec. *consil.* 45. num. 2. 3. 8. & 20. Bald. in tit. *quæ sint Regalia.* num. 6.

Fürs ander / können die Vnderthonen zu U. in keinen weg behaupten / daß sie der Reichssteuer / welche nämlich die gemeine Stände bewilligt / befreyt: vnd allein wann die Ritterschafft ebenmässig zu einer Reichshülff bewegt wird / sie von U. mit contribuiren, vnd solche contribution in die Ritterdruch liefern mögen. Angesehen erst alsdann solche Contributiones in die Ritterdruchen gehörig / wann sie von freyen Adelichen vnd niemand andern vnderworffnen Gütern oder Vnderthonen gesamblet werden. Etenim Suevicæ Nobilitatis privilegia, tantum ad nobilia & libera prædia; nequaquam verò ad ea, quæ mediatè Imperio, & alterius Status territoriali Jurisdictioni immediatè subjecta sunt, extendi debent vel possunt. *Argument. tradit. à Dn. Bidemb. quæst.* 1. n. 7.

Et inde consequenter, tantummodò de liberis & immediatè Imperio subjectis prædiis, in arcam Circuli equestris inferri debet contributio. *Gylman. in Symphorem. supplic. tom.* 1. tit. 4. fol. 299. hæcq; referri possunt omnia, quæ disputat Dn. D. Bidemb. *quæst.* 18. & 19.

Quemadmodum generaliter ohne mittel dem Reich vnderworffen seyn / non alio intellectu accipi posse dicitur; quàm si bona quoque, quorum nomine principaliter litigatur, itidem immediatè Imperio subsint, eorumque nomine Imperij Statum impetrans extra controversiam repræsentet & referat: quod asserit Autor decis. *Camer. quæ iuncta sunt observationib. Swanman. decis.* 2. nu. 4. & 31. *Ruding. cent.* 4. *observat.* 80. & 81.

Wann dann allein von selbigen Adelichen Gütern / welche von aller subjection frey / vnd dem H. Röm. Reich ohne mittel

mittel vnderworffen / daß man darvon in die gemeine Ritterdruch contribuiren soll / gesagt werden mag. Hoc ipsum etenim specifica differentia & proprium quod ajunt propriissimum est, ijs solummodo bonis conveniens, quæ immediate Imperio subiecta sunt, eaquæ qualitate & affectione peculiari, ab aliis mediate Imperio subjacentibus bonis differre putantur. Vnd aber die gegenwertige Lehenstück nit vngemittelte bona seynd / *per ea quæ tradit Ruding. cent. 2. observ. 65.* Als folgt wol schließlich hirauf / daß auff offte angedeuteten diesen Gütern wohnende Vnderthonen / mit der Ritterschafft Anlagen nichts zuthun / noch von selbiger belegt oder in die Ritterdruch etwas einzuschütten / angehalten werden mögen.

Tertio ist allhie sonderlich wol in acht zunehmen / daß diese Lehenstück / ehe vnd dan damit das Adeliche Geschlecht der K. investirt oder belehnet worden; in vnd de territorio der Grafschafft A. gehalten worden: Also die daselbst wohnende Vnderthonen / zugleich mit andern Grafschafft Hinderfassen / die jetzt derzeit aufgelegte Angebür der Reichssteuer zu tragē schuldig gewesen; vñ die der ganzen Grafschafft obliegende competent / dan noch von jnen vmb etwas vbertragen vnd geringert worden. Nuhn wird von den Rechtsgelehrten communiter dahin geschlossen / daß ein Fürst / einen theil seines Landts / in keinen weg der gestalt auß Handen lassen / oder demembriren könne / daß daerdurch die Beschwerden auff die übrige Vnderthonen allein erwachsen vnd gehäufft werden.

Ac quamvis Princeps verbis usus fuerit amplissimis, nunquam tamen à se eam potestatem, eaquæ Jura abdicasse, in aliumvé transtulisse censetur, quibus vel Principali Dignitati, Superioritati, aliquid vel decedit, vel onera communia adgravantur. *Arg. tradit. à Molina. ad consuet. Paris. tit. 1. §. 1. gl. 5. in verbo le fief. n. 49. consentit. Surd. cons. 275. per tot. vol. 2. Peregrin. de jur. Fisc. l. c. de ijs, qui jura fiscal. hab. n. 98. Colles. Flores.*

Etiores. Symphorematis supplic. Cameral. tom 1. part. 1. tit. 2. de reconvent. voto 1. n. 176. &c. fol. 125. col. 1. &c.

Maximè enim propterea Principi licitum permissumq; non censetur, Civitates aut Subditos suos alienare, quòd tali scjun-
ctione, reliquorum qui sub Principe alienante manent, onera
adgravantur, & in totius Reipub. detrimentum, tum ob Col-
lectas, tum ob incommoda alia hoc vergat. *Pruckman. tract.
de Regalib. §. soluta potestas. effect. 6. fol. 457. num. 23. & 76.*

Et hinc investitura Feudi, à Principe Nobili facta, non
gaudet immunitate in præjudicium Universitatis, tanquàm
tertij: & Nobilis contra jus publicum, nec per privilegium
Principis, nec sibi nec suis acquirere potest munus immuni-
tatem. *Aegidius Thomatus tract. d. Collectis. fol. 321. num. 19.
25. & seqq. & fol. 632. per discurs.*

RESPONSIO AD CONTRARIA.

Nad diesem soll zu wider nicht irren / wae bey der ersten ra-
tione dubitandi, von deren vom Adel / so wol auch ihrer
Underthonen Freyheiten / vnd daß sie vor den gemeinen
Reichsanlagen der Stände besrent / außgeführt. Dann sol-
che Freyheiten vigore decidendi rationis secundæ, allein von
denen dem H. Reich vnmittelbar vnderworfenen Gütern zu-
verstehen: vnd gar nicht auff selbige zuziehen seyn / die vnder
eines Standts oder Fürstens hoher Landes Obrikeit geles-
gen seynd.

Als mag auch die ander dubitandi ratio wenig fristen /
dann ob schon von Anno 1499. zu der zeit die erst Investitur
ertheilt / biß auff 1550. allwegen von denen zu U. in die gemei-
ne Ritterdruch contribuit worden seyn solt / welches doch
von den L. Gräffischen in vns vberschafften Actis widerspro-
chen wirdt / auch daß es Conscio Domino Feudi beschehen /
noch nit bewisen ist / jedoch werden solche Actus alle damit e-
nervirt, weil man gestehen muß / vnd an ihm selbs kundbar

ist /

Ist/daß diese Lehenstück in der *Gräffschafft*/vnd vnder selbster Fürstlichen Obrigkeit gelegen. Quæ intentio fundata, eius censetur esse efficacæ, ut absorbeat actus: etiam si adversus illam plures & antiquiores quis deduxerit. Cum enim ostensum fuerit, sine causâ possideri; etiam effectus, ipsa nimirum possessio, hoc in casu nullius erit momenti: quia Domino territorij, & ad quem illud concessionibus Imperatoriis spectare edocetur, Jus commune favet; alii verò, actum aliquem Superioritati connexum exercenti, Jus ipsum resistit. *Knichen. de jur. Superiorit. cap. 5. num. 104. & multis seqq.*

So hätte auch die Ritterschafft / non nisi interstitio cuius initium memoriæ expers censetur, dergleichen particulare Jus (collectandi nimirum die Subditos zu U) in dem *Gräffischen* Territorio, erlangen können. Oder/da sie je sich einer ringern zeit behelffen wolten / müste ein titulus huius possessionis beygebracht werden: alioquin in specie non edocto titulo, ne quidem remedium attentati, etiam pendente lite contra territorij Dominum, locum sibi vendicat. *Knich. d. loco. num. 137. & seq.*

Zu dem seynd die Junckhern K. oder die Ritterschafft / wenig zeit / vnd seither Anno 50. niemalen in quietâ possessione die Anlagen von den Uischen Vnderthonen einzufordern/gewesen. So haben auch seithero etlich vnderschiedliche mahl/ die *Gräffische* solche Stewr eingezogen. Vnd können die mittel/so zu Einbringung mehrentwenter Stewr von den *Gräffischen* gebraucht / vnd zwar etwas hartes scheinen / gar nicht pro violentia angezogen werden. Quippe si prætendentes immunitatem aliquam, non modò illam non probarent, sed & pertinaciter Collectas solvere recusarent; contra illos Domini territoriorum executivè procedere, & contumaces tam in rebus quàm personis constringere, fruges vel alia in prædiis nata auferre: quin & ipsa prædia vendere possunt. *Coler. de process. execut. part. 3. cap. 2. num. 34. & seq.*

P

Cravet.

Cravet. conf. 111. Spectabilis. nu. 1. Roland. consil. 79. Et si. n. 1. cum 3. seqq. vol. 2. Paris. conf. 25. primo aspectu. num. 118. & seq. 119. volum. 1. Iohann. Ferrar. Montan. de feud. lib. 6. c. 5. in fin. §. Quod si munus. Gail. de pignorat. cap. 15. num. 12. & seq. 13. & melius de Arrest. cap. 10. num. 6. vers. An verò imponatur.

Der versachen / was de consuetudine oder altem Herkommen / in hac secundâ dubitandi ratione, eingeführt / zugleich durch diß / daß die Herrn Grafen nachgehends in possessionem huius subcollectionis kommen / widertrieben wirdt. Hoc enim in casu, vel ex unico actu quasi possessionem quæri, in terminis probârunt Mascard. de probat. conclus. 1180. num. 12. Rosenthal. cap. 5. concl. 82. num. 2. Quin & immunis à Collectis vel datiis, si is semel sciat se descriptum in communi æstimo, & infra decem dies non appellet; intelligitur renunciassse suo privilegio, & Collectis se subjecisse. Angel. in l. 1. §. si quis tutor. in pr. ff. quand. appell. sit. subjungens, hoc esse menti tenendum, quia pauci sciunt praticare. Cravett. consil. 293. num. 12. Cothmann. conf. 11. num. 178. Cacheran. decis. 91. num. 5. & 9. Vasqu. 1. de success. resol. §. 5. num. 23. & seq. Lancelot. de Attentat. part. 2. cap. 4. limit. 25. num. 4. Coler. d. process. execut. part. 1. cap. 2. num. 8.

Vnd daß endlich / zu Eingang ihrer Fürst. Gn. Herrn Graf D. Regierung / die Junckhern K. widerumb zu dieser Steuer gelange: ist solches / wie in der sechsten Quæstion außgeführt werden soll / gleichsam precario geschehen. Precario autem possidens, adversus concedentem non præscribit. l. 17. ff. communia prædior. l. 1. Cod. de servitut. & aqu. Ideoq; etiam aliàs possidere non dicitur. l. 6. §. 2. & 3. l. 15. §. 4. ff. de precario.

Was fürs dritte / ex vicinorum locorum consuetudine inferire / kan derentwegen nicht statt haben / weil sonderlich noch nit dargethon / daß auff denen / bey dieser dubitandi ratione

tionem angemelten Adelichen Gütern/ die Herrn & Grafen/
wie auff diesem Lehen/ die Landsfürstliche Obrigkeit haben.
So erfordert auch talis consuetudinis probatio, viel schwere
stück. 1. quod sit generalis. 2. quod immemoralis. 3. quod
sit uniformis. 4. quod probetur in specie & cum qualitate re-
quisitâ ad intentionem actoris, etiam si esset notoria. *Ita docet*
Wesemb. conf. 50. num. 54.

Die vierde dubitandi ratio, schließt wider die consulirnde
de Juncthern selbst: daß weil die Ulische Underthonen/ ex
hactenus deductis, mit sampt den Gräffischen Hinderßas-
sen/ die der Gräffschafft gebührende Anlag pro rato mittra-
gen müssen/ als könden sie ex æquitatis hac urgentissimâ ra-
tione, in keinen weg von der Ritterschafft zugleich belegt
werden.

Leßelichen irret nicht/ daß die Adenliche Vasalli auch mit
der Stewr belohnet/ dann solches gar nicht von den Reichs
oder Landtsstewren/ quæ Imperii vi imponuntur, & Regali-
bus accensentur: sonder allein von den gewissen/ jederzeit von
alters schuldigen tributis, zuverstehen: gestaltsame in der sie-
benden Quæstion deducirt. Vnd der Lehenbrieff selbst/ den
Vasallis der extraordinariarum Collectarum sich zumehigen
injungirt oder auferlegt/ Ibi: doch sollen sie die arme Leut bey
ihren gewöhnlichen Bethen/ Stewren/ vnd Diensten bleiben
lassen/ vnd sie darüber nicht tringen/ &c. Publicum enim col-
lectandi Jus, nemini nisi vigore Regalium competere potest:
Regalia autem non in generali concessione veniunt, nec ubi a-
lia interpretio haberi potest, translata censentur. *per jura vul-
gata.*

Q V Æ S T I O I V.

Erne Landstewr werden selbige Collectagenent/
so omnibus Subditis Ducatus, die durch das ganze
Landt in gemein auff jederman/ vigore Regalium
geschlagen/ jureque proprio à Principibus seu territoriorum

Dominis indiciri werden. *Mynsing, decad. 7. consil. 64. nu. 24.*
Ruding. cent. 4. observ. 29. Wehner. in pract. obs. verbo, Geo-
mein/gemeinlich. fol. 161.

Hæ pensitationes, ut ob publicam utilitatem & occurrentem necessitatem, potissimum comparatæ & permissæ sunt: ita earum usus nunquam intervertendus & ad quæstum transferendus; sed opera magè danda est, ut si qua necessitas huius muneris alicui Reipub. obvenerit; omnes intelligant, si salvi esse velint, necessitati esse parendum. *Gail. lib. 2. observat. 52. à princ.*

Inde sanè boni Consiliarij & Subditi, primi & antecedentis gradus, debent apud Principes lacrimas & gemitus Subditorum parvipendentes, in tributo non necessario ignominiam, & in censu conficiendo paupertatis publicæ & privatæ confessionem deprecari. quæ notanter scribit Buchanan, 16. *Hist. Scot. fol. 578.*

Et qui non liberam, sed civilem Principi potestatem concedunt, eos neque Belli indicendi, neque Tributi imperandi potestatem Principi facere videmus, nisi ex Populi consensu & publicâ necessitate urgente: post multos quos allegat Petr. Heigius *part. 1. quest. 13. num. 6.* Unde in conventibus provincialibus, *auff den Landtâgen*/blandè benignequè tractatur cum Statibus & Subditis, ut Collectas certo interstitio pendant. *Gail. de Arrest. Imper. cap. 10. num. 17.*

Ergò Collecta provincialis, *Landstewer* vocitatur, quæ non nudè in signum subjectionis & vi absolutæ Superioritatis; sed pro fructibus & emolumentis jurisdictionis: Item pro curis & laboribus, nec non ob recompensationem Expensarû, quas Domini facere & pati debent, pro pace & quiete tenendâ inter Subditos, pro suâ Dignitate servandâ, pro Salaris Officialium ad justitiam administrandam, exigitur; prout ferè loquitur Simon de Prætis *lib. 3. consil. 100. n. 1. Nicol. Everh. junior lib. 1. consil. 10. num. 28.*

Das

Daß nuhn die Vnderthonen zu U. an denen Stewren vnd extraordinariis contributionibus, welche von den Erbsfischen Landtsständen / in gemeinen Landtsnöthen bewilligt werden / einwebers frey / oder doch solche Bestewrung allein von den Nobilibus Vasallis & hujus feudi particularibus necessitatibus hoc exigentibus, fürgenommen werden möge: kan nit allein durch etliche bey nechstvorgehender Quaestion motivte / vnd auch allbereit widerlegte dubitandi rationes, sondern zugleich dannenhero geschlossen werden / Quia Subditi Vasallorum, non sunt Subditi Domini superioris: juxta regulam, homo hominis mei, non est meus homo. *gl. in l. Modestinus. ff. de verb. signif. Bart. in l. si quis à liberis. §. pen. d. lib. agnosc. Feudiste in cap. 1. §. illud. de prohib. feud. al. per Fred.* Sicut nec Vasallus Vasalli mei, meus Vasallus, item nec Baronis Regis homines, Regis homines esse dicuntur. *secundum Cagnol. & Dec. in l. consilij. §. socij mei. ff. de Reg. Jur.*

Wann dan allein die Subditi, Collectis gravirt werden können: *Cassp. Klocke disp. de Collect. th. 15. & post multos quos recenset Surdus conf. 525. n. 13.* So auch sie Uische Inwohnere dem Lehenherren & Grafen zu A. nit vnderthon: Als muß nuhn folgen / daß ihre Fürst. Gn. sie auch mit dieser Landtstewer nit beschweren mögen. Si enim personæ non sunt subditæ Censitori, Collectarum sanè impositio locum habere nequit. *secundum Andr. Gail. 2. observ. 52. num. 13. & seqq.*

Etenim, quia Collectarum impositionis causa subjectio est, eà sanè cessante, etiam effectus, hoc est Collectarum impositio cessabit, locumque tueri poterit nullatenus.

Inmassen dann fürs ander / vnd zu mehrer Bestettlung dessen / zu Recht versehen / daß die Lehenherren ihrer Lehenleut Vnderthonen / in keinen weg mit Stewer oder Schagung beladen vnd beschweren sollen. *secundum Jacobin. in tract. homagiorum. nu. 36. & in specie, nostrisq; ut videtur in terminis Chassanæus. in consuet. Burgund. rub. 1. §. 4.*

versic. en haulte Justice, per tot. decidit, in hæc verba: Domini & Barones de Vchono, terram de Marney, in feudum concesserunt nobili Domino Bart. de Hedua; reservatâ tamen sibi altâ justitiâ, & Superioritate. Et petunt Domini de Vchono talliare homines, dictæ terræ de Marney, qui sunt sibi Subjecti in alta Justitia. Et hoc pro novâ militiâ Domini. Quæritur an possint? & mihi dicendum videtur, quòd non. Non enim (inquit Chassanæus) sufficit quòd sint Subjecti in alta justitia, sed requiritur quòd sint eorum homines. Quia ex quo requiritur actus cum qualitatē, scilicet quòd sint eorum homines, & Subjecti in alta justitia: non sufficit ergo qualitatem esse in esse, nisi & actus adsit. At homines Vasalli, Dominorum homines non dicuntur, sed sunt homines Vasalli; & Vasallus ratione feudi tenetur præstare Domino servitia. Hactenus Chassanæus.

RATIONES DECIDENDI.

S Essen jedoch alles vnangesehen / halten wir darsûr / daß in denen casibus, vnd mit der maß / wie die Herin & Graffen von ihnen plenissimo jure gehörigen Vnderthonen / die Landsteuer zuerfordern bemächtigt / in solchen Fällen allen / auch den Uischen Hinderlassen ihr Angebûr auffgelegt werden möge. Weil einmal wahr / quòd jus collectandi secundum veriore[m] Doctorum opinionem, de Regalibus sit. quam sententiam multis textibus Doctorumque quàm plurimorum autoritatibus firmat Sixtinus 2. de Regal. cap. 14. n. 17. Sæpius etiam in Camerâ Imperiali, votando ac decidendo hanc sententiam esse comprobata[m], apparet ex iis, quæ habentur apud Meichsner. *decis. Camer. Imp. tom. 2. lib. 1. decis. 6. num. 129. §. Quamvis enim. & num. 40. & tom. 3. decis. 1. num. 13. Gylman. rer. judicat. Cameral. Imper. lib. 2. decis. 14. n. 27. & in Symphor. supplic. tom. 1. part. 2. tit. 6. vot. 1. num. 33. & vol. 4. num. 20. 35. 42. & vot. 6. num. 4. & 5. & apud*

pud Rulant. 2. d. commiss. cap. 6. num. 1. ubi dicit ita observa-
 tum esse in causa Augspurg contra Pfals Newburg. Ingels-
 heim contra Pfals & des Stäutseins Wangens / contra alle
 Bawren zu Labes. Quibus omnibus pro majori confirma-
 tione accedit; quòd Collectæ earumque perceptio, censean-
 tur esse vera symbola ac notæ Superioritatis seu sublimioris e-
 minentiæ. l. nulli. Cod. de Episc. & Cleric. cap. 2. de censib. Petr.
 Gregor. de Repub. lib. 9. cap. 1. num. 11. vers. Non negatur. & Su-
 perioritatem importare territorio radicatam: indeq; confer-
 ri à Subjectis ratione bonorum tam allodialium quàm feuda-
 lium, in recognitionem Superioritatis, ait Knichen de terri-
 tor. jur. cap. 3. num. 310. & c. & multis seqq. item num. 330. & c.
 Sylvan. consil. 9. num. 15. Mandell. cons. 62. num. 3. Pruckman.
 cons. 27. nu. 35. & id nuncupatim etiam scribit Hier. de Monte
 de finib. cap. 64. num. 4. Christ. Wintzler, in Synops. de Collect.
 obs. 3. ad reservataque Principi referri, notat Rosenth. 5. con-
 clus. 74. Ac fructibus annumerati Principalis Jurisdictionis
 perceptionem Collectarum, quibus Principi ratione onerum
 subvenitur, scribit Cœphal. cons. 150. num. 23. in fin. lib. 1. Un-
 de Thomat. de collect. cap. 4. nu. 19. definit Collectam, quòd
 nihil aliud sit, quàm fructus Jurisdictionis. fol. 239. Modest. Pi-
 stor. quest. 91. pag. 2.

Quo sensu quoque dicit Sixtinus, d. cap. n. 32. Colle-
 ctam quæ non est Imperij, sed specialis, seu provincialis, Sta-
 tibus Imperij jure Regalium competere: habere enim & exer-
 cere eos illud collectandi jus, vigore Regalium, & jure quo-
 dam proprio. Consentit Wehnerus in pract. obs. verb. Land-
 sässer. fol. 231. & seq. Qui idem in verb. Schagung. ex
 Gravett. approbat. Jus collectandi non tam Jurisdictionis es-
 se, quàm Imperij & Regalium. adde Waremundum ab Eren-
 berg. d. subsid. fol. 72. & c. Maullium de Homag. cap. 9. num. 14.
 & 18. Wesemb. cons. 198. Quomodo etiam ex Collectarum
 exactione, locum vel villam solventem Collectas, esse de ter-
 ritorio

ritorio seu Jurisdictione Civitatis, cui solvit; respondit Alexand. tom. 4. conf. 35. n. 4. Thomat. tract. de Collect. in princ. num. 6. Guttierrez. 3. quest. civil. 15. num. 2.

Ac Collectas non imponi nec exigere posse, nisi à Principe, vigore Superioritatis; præstationemque der Landstewer/ indicare Superioritatem, nihilque aliud esse, quàm fructus supremæ Jurisdictionis, evincit pariter Matth. Steph. lib. 2. de Jurisdic. part. 1. cap. 7. num. 453. & quamplurim. seqq.

Wann dann die Superioritas, unà cum mero & omni Imperio, den Lehenherren auff diesen Gütern vorbehalten/ vnd den Vasallis außtruckentlich angedigt worden/ daß sie keine neue Beschwerde den Underthonen zu U. auflegen solten. Als könden wir ex hactenus deductis, wie zugleich auch außserelichen/ bey vorgehender Quæstion eingsführten decidendirationibus, nit anderst schliessen; daß daß allein der Herz & Graff/ solche seine eygenthumbliche Underthonen/ vnd darauff ihr Fürst. Gn. jek oft angebenter massen/ alle hohe Fürstliche Obrigkeit außgedingt/ mit solchen extraordinariis Collectis vnd Landsteweren/ vnd gar nicht die Adenliche Vasalli. belegen können.

Etenim quia impositio Collectarum, secundum communem Doctorum opinionem de Regalibus est, ideo soli Principi competere dicitur. adeo ut nec Vasalli, quando habent merum mixtumque Imperium, & omnimodam Jurisdictionem in loco, suis hominibus & Subditis Collectam imponere queant. cap. 1. que sint Regal. lib. 2. F. & ibi Bald. in verb. extraordinaria. Iacob. de S. Georg. in sua invest. glos. cum mero mixtoq. Imperio. num. 16. & in gl. qui quidem investiti. num. 75. Schurpff. centur. 1. conf. 59. num. 26. Schneid. d. Feud. part. 5. num. 119. Idque longo stylo exornat Rudingerus controvers. feudal. lib. 2. cap. 28. per totum. Quantò magis ergò Vasallis hisce, qui non omnimodam sed bassam saltem, ut loquuntur, Jurisdictionem habent; Collectarum exactionem ademptam esse, censendum est.

Daben

Daben dann auch für die Herrn & Grafen starck militiret, daß/ wie die Acta mit sich bringen/ selbige vor langem vnd zu vnderchiedlichen mahlen / die Landsteuer von den Uischen Vnderthonen begehrt: auch solch & Gräffliche Jus bey allen renovationibus investiturarum, sub generali illa reservatione der hohen Fürstlichen Obrigkeit/ renovirt vnd radicirt worden.

Welchem dann entgegen die eingeführte dubitandirationes nichts versangen mögen. Dañ ob wol Subditus & Vassalli Vassallus, pro Subdito & Vassallo Domini nit gehalten wird. So hat doch solches alleinig statt/ intuitu & quò ad ea jura. quæ Vassallo à Domino concessa sunt: respectu verò jurium & jurisdictionis à Domino sibi reservatorum, Subditi Vassalli, sunt sanè & manent etiam feudi Domino subjecti. Nec absolum est, ut quis duorum Dominorum, diverso tamen respectu, sit, & esse possit Subditus. *Everhard. in Topic. sua legal. loco de tanquam seu respectivis, n. 24. Gail. d. arrest. Imp. c. 6.*

Et quod dicitur Vassallum Vassalli mei, meum non esse Vassallum; verum non est, si Vassallus mei Vassalli, aut Subditus mei Subditi, eius Vassallus aut Subditus fuerit, ratione feudi vel territorij, cuius respectu, is meus Vassallus, aut mihi Subditus est. Ita in specie declaratur per Guidon. Papæ. *decis. 551. nu. 7. Dec. in l. Consilij. §. socius, num. 1. ff. d. reg. jur. Br. ad leg. de accessionibus. in princ. ff. de divers. & tempor. præscription. & idem in l. Claudius. n. 2. ff. qui pot. in pignor. hab. Bl. in l. 1. nu. 9. Cod. commun. de legat. & fid. arg. cap. 1. §. illud. de prob. feud. alienat. per Frideric.*

Fürs ander soll nit jren / was ex Iacobin. de S. Georg. vnd Chassanxohseoben in contrarium aufgeführt. Dañ so viel den Iacobinum betrifft / enarrirt selbiger zwar etlicher Doctorem autoritates, so wollen / quòd Princeps hominibus Vassallorum suorum imponere nequeat Collectam, sed mox addit: ego in quæstione facti defensori hoc debere limitari.

Q

nisi

nisi ageretur de necessaria defensione patriæ ipsius Principis, &c. Præterea ratio, propter quam Dominis seu Principibus, Subditorum Vasalli collectatio adimitur, talis recensetur à Iacobino: Qui ait, quòd licet Imperator Subditis suis possit imponere superindictum, subsistente publicâ necessitate. *l. 1. Cod. de superindict. lib. 10.* tamen Subditi Dominis suis tenentur præstare Indictum in simili causa; certè Imperator à Subditis illorum Dominorum non poterit exigere superindictum, ne ipsi homines duplici onere graventur. Ergò hæc ratio, in proposito nostro casu, ubi Vasalli ex pacto investiturae addito, superindictum exigere nequeunt, omnino cessat. Quibus omnibus addi possunt ea, quæ contra hanc ipsam Iacobini opinionem affert Thomatus. *fol. 398. num. 8.*

Anlangend den Chassanæum, redet selbiger de Consuetudinibus Burgundiæ: *gestaltsame er sein Meynung* non legū seu Doctorū, sed auctoritate ex jure Burgundico desumptâ, roboriret. Et tandem addit; cogitandū esse, eò quod ratione jurisdictionis possit dicere quis, terram aliquam esse suam. *Felin. in cap. examinata. extra de jurejur. faciunt quæ dicis Pan. in c. pro illorum. extra de prabend. & Aret. in consil. suo 30. Felin. in cap. 2. de jurejur.* Sic ergò potest dici, aliquem esse hominem alicuius, vel quis potest dicere quòd talis homo est suus, ex quo in eo habet Jurisdictionem. Ex prædictis ergò possunt dicere Domini & Vchono, quòd ex quo habent jurisdictionem altam in homines Dominij de Marney, quòd sunt sui homines. Et sic ex quo sunt subjecti in alta justitia, quod possunt talliari & imponi. Quæ Chassanæus verbatim,

QVÆSTIO V.

In dieser fünfften Quæstion, da nämlich gefragt wirdt/ ob die Herrn & Grafen der Adeltichen Vasallorum Güter bestewren mögen. Ist vorderst zumercken/ daß in allweg zwischen denen Gütern so feudalia seynd / vnd selbigen/

selbigen / welche nicht in das Lehen gehörig / doch in dem Utschen oder Kischen Lehen districtu gelegen / vnd auff gemelte Vasallos von privatis quocunque titulo gelangt oder kommen seyn möchten / ein vnderchied zumachē. Dañ was solche Güter anbetrifft / werden selbige anderst nit gehalten / als wann sie noch von ihren alten Possessoribus besessen weren. Per ea quæ multis illustrat Johan. Bidemb. *quæst.* 18. & 19.

Ac si Nobiles emunt bona rusticorum, ea servitiis & oneribus manere obnoxia, affirmat Natta *conf.* 460. *num.* 16. Gravett. *conf.* 642. *num.* 4. cum & Ecclesia emptrix hoc facere teneatur. *cap. si tributum.* 11. *quæst.* 1. *cap. tributa.* 23. *qu.* 8. *Surd. decis.* 262. *num.* 4. Menoch. *conf.* 444. *num.* 22. *lib.* 5. Non enim in præjudicium & perniciem aliorum, eiusmodi bona paganica (Bawrengütern) Nobiles emere & recognoscere possunt. *Gravet. d. conf.* 642. *num.* 4. Non enim respicitur hoc in casu, ut Dominus loci, vel Nobilis, sed ut possessor & emptor bonorum rusticorum: ut ergo vult antecedens, sic non fugiat consequens. *Gravett. d. conf. num.* 21. *vers. tertium. late Knichen* 1. *d. pact. vestit. cap.* 3. *num.* 91. ubi decidit, quod Nobiles comparentes ære bona paganica seu rusticorum, eo oneribus & servitiis sint obnoxia.

Ob aber diese Lehen / vnd in dem Lehenbrieff specificirte Güter / von den Herrn & Grafen / mit Reichs oder Landtsstewren belegt werden mögen / ist propter Interpretum nostrorum circa hanc quæstionem variantes opiniones, multi-jugasq; distinctionum & limitationum Dedalæos anfractus, ganz schwer zu discerniren.

Vnd seynd einmal hochansehnliche Argumenta, rationumque momenta bezubringen / welche gänzlich dahin zu propendiren scheinen / daß die Vasalli beydes ihr Angebür / so wol an Reichs / als Landtsstewren / geben vnd mit zutragen schuldig seyen.

Dann erstlich niemandt von der Türckensteuer befrehet / cuiuscunque Status fiet. idque vigore Recessus Imperij Augustani, de Anno 1548. pag. 16. *S. Wiewol nuhn. his verbis: Sie seyen exempt oder nicht exempt, gefreyt oder nie gefreyt/ mit Steuer zubelegen/2c.*

Ita qui de Comitatu quodam, frey gerühwigtlich ohne Steuer investitus: licet à Landsteuer liber sit, id tamen nullo modo eum ab Imperij oneribus eximit. ut respondit Modestini. Pistor. in princ. cons. 4. num. 5. & seqq. vol. 1. Et ita novissimè scribit Gilhausen in arb. jud. civ. part. 1. de iurisdic. cap. 1. num. 4.

So ist fürs ander/ vñhler vornehmer Rechtsgelerhten einhelligtger Schluß / quòd Princeps, à suo quoque Vasallo extraordinariam Collationem, ab Imperatore & Imperii Statibus publicè decretam, exigere possit. Hartmann. Pistor. lib. 1. quest. jur. quest. 46. n. 33. & seq. vers. proinde & Vasallus: Id quod sentit etiam Modestinus Pistor. d. consil. 5. n. 5. & seqq.

Quæ sententia maximè hoc Argumento roboratur: eò quòd Vasallus. Usufructuario similis sit, per text. in tit. 23. *S. ult. ibi. Ususfructus verò illius ad accipientem transeat. lib. 2. Feud.* Usufructuarius autem indictionis, & superindictionis onus sustinere cogitur. per text. in l. si pendentes. 27. *S. si quid. 3. ff. de usufruct. l. Quæro. 28. ff. de usu & usufr. leg. l. Neg. stipendium. 13. ff. de impensis in res dotales factis. Cujac. lib. 7. observat. cap. 4.*

Tertiò, wirdt nicht weniger von vielen vornehmen Rechtslehrern geschlossen: quòd in causa necessitatis publicæ, ein Vasallus collectirt oder mit Landsteuern belegt werden möge. Iacob. de S. Georg. in tract. de Homagiis. gl. 1. n. 36. Ac quoque Weseembec. cap. 10. de feudis: num. 18. quatuor casus consuetudine receptos esse dicit, in quibus hâc in parte, Vasallus ad subsidium teneatur. Vñd fürnemblich wirdt à Domino Petr. Heigio lib. 1. quest. 18. num. 23. & mult. seqq. mit

mit vilen ansehnlichen/ex Juris & æquitatis rationibus petitis argumentis *erstritten*: ob imminentem & haud provisam extremam necessitatem, Vasallos cum aliis quoque gravari debere: putã si pro defensione provinciæ suæ, Dominus opus habeat, non tantum auxiliario, sed & stipendiario milite, & non tantum Cives ipsi, sed & Vasalli in aciem prodire cogantur. ubi onus afficit generaliter totam provinciam, & concurrat eadem ratio, communis utilitatis Subditorum. Adeo ut ne quidem consuetudine aut præscriptione Nobiles, in hac causa se tueri possint, quò minus etiã pro prædio feudali teneantur ad munera patrimonij, urgente publicâ necessitate; belli scilicet, redemptionis personæ Principis, ac Status eiusdem periclitatione.

Zum vierdten wirdt diese Meynung / daß benamlich in casu necessitatis ein Lehensherr seinen Vasallum mit Landtsstewren belegen möz / Auch dannenhero besterckt: weil diese nothgetrangte Aufslag / der gestalt in Rechtẽ favorisiret, ut immunitas concessa alicui ab oneribus & collectis ordinariis, solitis & insolitis; non extendatur ad onera, quæ imponuntur, ratione belli vel alterius publicæ utilitatis, de qua ab initio verisimiliter non fuit cogitatum. per notata Gail. lib. 2. obs. 52. num. 26. Roland. lib. 3. conf. 80. num. 21. & seq. & lib. 4. conf. 2. num. 12. Heigius quæst. 18. num. 26. Et Mynsing. cent. 4. observ. 70. qui hanc sententiam Cameralis judicii usu approbatam, & consuetudine totius Germaniæ receptam esse testatur.

Quintò, weil ihre Fürst. Gn. der Herr L Graff / ihme zuvor vielmal angedeutet massen / alle Landtsfürstliche Obrigkeit auff disen Gütern vorbehalten: vnd aber ein Fürst (per superius ad proximè præcedentẽ quæstionem adducta) vigore der Landtsfürstliche Obrigkeit zu zeit d gemeinen Landsnöthen / die Personen vnd Güter seines territorij mit Landtsstewren zubelegen mächtig. Also köndt hierauß ganz scheinlich geschlossen werden / daß auch diese Lehengüter / angesehen

sehen sie in dem Gräffischen territorio gelegen / mit Landstewren belegt werden mögen.

RATIONES DECIDENDI

Nichts desto weniger seynd wir mehrers dahin inclinirt, vnd halten der rechtlichen Billigkeit in allem weg ähnlich seyn / daß diese Lehengüter / so wol der Reichs als Landstewren / gegen dem Herrn Grafen omni in casu ganz vnverhafft grachtet werden sollen. Dann es viel ein andere Beschaffenheit hat / vnd ein grosser Unterschied / zwischen deren Vnderthonen / so in districtu feudali wohnen / auch daselbs Güter haben / vnd denen Güter ist / so gleichwol in districtu feudali gelegen / doch ihrer Fürst. Gn. dem Herrn Grafen eygenthumblich gehörig / vnd den Vasallis verltichen. Dann solche auß folgenden rationibus, mit keinen Stewren belegt werden mögen; weil versehens Rechtens / quod munera mixta sive extraordinaria solis incolis & municipibus imponi possint, *per multa iura allegata à Gail. observat. 52. lib. 2.*

Wann nuhndie Collectæ Imperij, pro muneribus extraordinarijs communiter gehalten werden / quæ principaliter personis, contemplatione rerum indicuntur. quâ de quaestione in utramque partem disputat prudenter, & pro hac nostra opinione magis propugnare videtur Bernhard. Grevæ. *lib. 2. conclus. 53.*

Als muß darauff folgen / daß die forenses, & per consequens die Vasalli, qui toto genere à Subditis differunt, de bonis in alieno territorio sitis, nicht collectirt werden können.

Quamobrem lege Imperij. Anno 1500. & 1542. disponitur, Subditos ratione Domicilij esse collectandos, de omnibus eorum bonis ubicunque sitis, etiam extra territorium collectantium: daß ein jeder nicht mehr / dann an dem Ort vnd Ende / da er geseffen ist / von allem dem seinen / es lige wo es wölle /

wölle / zugeben schuldig seye: vnd das kein Standt den andern / oder desselben Vnderthonen darwider tringe / etc.

Et quoque à Dd. communiter traditur, extraordinariam collationem, quæ ab Imperatore & Statibus Imperij universo Orbi Romano indicitur, **die gemein Türckensteuer zum Römer vnd Türkenzug** / forenses non in territorio, ubi prædia possident, sed ubi domicilium habent, præstare teneri. cum non possessionum duntaxat immobilium, sed universi patrimonii onus sit: quam in rem multos Auctores refert & sequitur Adolph. Knoblauch. *conf. 44. num. 11. tom. 4. consil. Germanor. Et Clariss. Dn. D. Henr. Bocerus cap. 3. de Regalib. num. 233.* Pariter in Recessibus Imperij de Anno 1542. Noribergæ. §. **Diweil aber etliche.** Et de An. 1544. Spiræ. §. **Damit aber solche Ordnung.** constitutum est, ut Contributiones quæ de Turcico fiunt bello, quisque in loco domicilij, non in quo possessiones essent, solvat. *Hæc conferunt quæ tradit Gæddæus ad l. munus. 18. num. 26. ff. de verbor. signif.*

Derowegen vnd weil die Junckhern K. so oft die Ritterschafft Rans. Manestat ein **Gelthülff** bewilligt / als freye Reichsvom Adel / & immediatè Imperio Subditi, der Ritterschafft / tanquàm in loco domicilij, etiam de bonis in alieno territorio sitis, per supra deducta, mit contribuiren müssen. Demnach ist ganz billich / das sie von den Herrn I Grafen dieser Lehengüter respectu, fernerer Reichshülff halb vnbelehligt bleiben: ne idem in duobus locis bis exigatur, quam rationem ponderat Gail, 2. *observ. 53. num. 9. & 10.*

Et licet hæc Collecta generalis (**Reichssteuer**) inter munera ordinaria, à nonnullis referatur. *Tileman. de Benign. apopleasm. prodrom. Syntag. 2. decis. 1. vol. 5. num. 11. fol. 183.* Eaq; ratione, vix Forenses onus illas præstandi à se posse excutere, videatur Casparo Klocke, *disput. de contribut. th. 18.* Cui opinioni propius itidem accedere videtur Gail. 2. *observ. 30.* Atamen hanc litem, quæ ut testatur Mynsinger. *cent. 5. obs. 22. num. 4.*

num. 4. sæpius in Camerâ mota fuit, sed semper indecisa remansit, nos in præsentiarum nostram non faciemus. Interim Nobiles hosce Vasallos juvare potest, quod à Gail. *d. loco n. 7.* Et à Casparo Klocke *ad fin. super ad. thes.* pronunciatur: nempe in dijudicatione ambiguae hujus controversiæ, quid ab uno vel altero possessum præscriptumque sit, si quis expenderit, non facile à scopo abetraturum. Quid autem in præsentî nostro casu, longævâ consuetudine introductû, immemorialivè præscriptione à Vasallis acquisitum sit, suo mox loco docebitur infra.

Secundò, *ist auch hiebey in acht zunehmen* / quod hodie ex recessibus Imperij, onus prædictas Collectas ex suis Cameris & proventibus solvendi, ipsis Principibus & aliis Statibus Imperij est remissum: & singulariter indultum, ut eas à suis Subditis exigere, & solis subjectorum facultatibus imponere possint. Atque inde Collegium Lipsense *inter Consilia Modestini Pistor. conf. 9. num. 8. lib. 2.* infert; quod nisi hoc peculiariter ita constitutum esset, Principes & alij Imperij Status, ad earum solutionem ex suis Cameris & redditibus tenerentur. Et sanè quod olim non soli Subditi Principum & aliorum Statuum Imperij, ex suis bonis; sed ipsimet Principes aliique Status, ex suis Cameris & proventibus ad Collectas Imperij tenebantur, apparet imprimis ex Constitutione de Anno 1542. *S. Nachdem der Churfürsten/te* (ubi nominatim & in specie etiam ex ipsorum Principatuum & Comitatum redditibus, Collecta solvenda esse dicitur) & *S. Es sollen auch alle.*

Was derowegen selbige bona betrifft / so die Vasalli nit von den Privatis erlange oder bekommen / sonder welche ihnen von dem Lehenherren / als territorij Domino concedirt seynd / vnd darfür sie ihme feudalia servitia leisten müssen: weil solche Güter / da sie der Lehenherr noch selbst besitzen thet / à Collectis omnibus, libera & exempta weren. Etenim quod Principes non teneantur ad ejusmodi onera sustinenda, juri communi

muni etiam consentaneum est. *l. privata. & l. pen. Cod. de excusat. mun. lib. 10. l. 1. Cod. de fund. patrim. lib. 11. l. 1. & l. ult. Cod. de privileg. dom. August. lib. eod. ex quibus locis apparet, Imperatorum prædia privata, ob necessitates etiam publicas, extraordinariis muneribus non esse subjecta.*

Als folgt hierauf / daß solche der Vasallorum Güter noch ebnermassen / als wann sie der Landtsfürst selbs innhät / aller Steuer frey seyen: weil fürnemlich sie nit allein gehörter massen servitia feudalia leisten müssen / sondern zumal dieses Lehen / anfänglich oneroso emptionis contractu, von dem Herrn & Grafen erlanget. *Argument. tradit. à Sixtin. lib. 2. de Regal. cap. 14. num. 136.*

Tertiò, ist sonderlich zu Recht versehen / daß / so viel die Landtsteuer belangt / die Nobiles Vasalli (quatenus nempè tales) ihre Lehengüter / die sie mit ihrem Leib zuverdienen pflichtig / zuversteuern / oder Steuer davon zugeben nicht schuldig. Et ita indistinctè, nisi consuetudine aliud receptum sit, sentit Clarus in *§. feud. quest. 29. num. 2. vers. sed quicquid. Knichen de invest. pact. part. 2. cap. 5. nu. 26. Schrader. de feud. part. 10. sect. 5. num. 115. & seqq. Rosenthal. d. feud. cap. 5. conclus. 78. num. 2. 3. 11. & 15. & Cothman. consil. 11. num. 32. Ac communem esse opinionem, quòd scilicet ultra nominata & consuetata servitia, nullum extraordinarium onus Vasallis imponi debeat, aut possit; fatetur ipse Heigius. *dict. quest. 18. nu. 18. & multis probat Casp. Klokhe. th. 37. Hæcque opinio confirmatur evidenti ratione: nam cum Vasallus ratione feudi, ad servitia personalia Domino præstanda obligatus sit, ipse ulterius Collectis vel aliis oneribus gravari nequit; ne ipse duplici onere gravetur: quod legibus prohibitum est. l. navis, §. quid ergo. ff. ad l. Rhod. de jactu. l. Titia. §. qui invita. ff. de leg. 2. l. fin. Cod. de fund. limitroph. cum simil.**

Et id usque adeò verum esse dicit Mynsing, *decad. 15. respons. 1. num. 6. & mult. seqq.* ut nec propter maximam qui-

R

dem

dem vel inopinatam & insolitam necessitatem, Vafallus ratione sive respectu feudi Collectas solvere teneatur: eam ob causam, quia illa immunitas est concessa Vafallo non gratuito; sed propter incommodum sive in remunerationem onerosorum servitiorum personalium, quæ Vafallus Domino ratione feudi præstare tenetur. quam opinionem ibidem Mynfinger. communem, æquam & in judicando sequendam esse, multis rationibus illustrat: eamque non tam latè quàm eleganter defendit Modestini. Pistor. *consil.* 9. *incip.* Solche Brazen. *num.* 43. & multis seqq. *vol.* 2.

Accedit quartò, quòd imponatur Collecta Subditis tantum, hoc est Civibus & incolis, ratione bonorum quæ in territorio Domini possident. *l.* 1. *Cod. de muner. patrimon. ibi: pro modo fortunarum. l. rescripto. 6, §. fin. ff. de muner. & honor.* Hier. Schurpff. *centur.* 1. *consil.* 44. *num.* 11. Gail. *observat.* 2. *num.* 13. Mynsing. *cent.* 5. *observ.* 22. Thessaur. *decis.* Pedem. 57. *num.* 6. & 9. Eichard. *vol.* 2. *consil.* 134. *num.* 4.

Subditis autem, cum propriè & verè quis dicatur ratione domicilij: *l.* 20. *ff. ad municip. cum simil.* Natta *consil.* 4. *n.* 1. Menoch. *consil.* 692. *num.* 3. Cacheran. *consil.* 9. *num.* 18. Surd. *consil.* 515. *nu.* 66. Petr. Iohan. Ancharan. 1. *quest. fam.* 11. *n.* 16. Gail. 2. *observat.* 35. *num.* 2. Coler. *tract. execut. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 22. & ita quotidie observari in Camera, testatur Rosenthal. *cap.* 6. *concl.* 85. *sub lit. m.*

Als ist hierauß zu inferiren, daß die Vafalli, quatenus tales, vnd welche nicht zu nah! Subditi seynd/ von den Landtsstewren befreyt seyen.

Sunt enim eiusmodi Collectæ (die Landtsstewren) partim personalia, & partim realia, & sic mixta munera: quæ personis principaliter propter res & possessiones indicuntur, & quæ non habent certam seu determinatā præstationem, sed ex voluntate superioris; ob necessitatem supervenientem variantur: & ideo munera extraordinaria vulgò appellantur.

Gail.

Gail. lib. 2. observ. 52. num. 9. & 10. Proindeque Vasallis, tanquam forensibus & non Subditis, imponi nequeunt. *Gail. d. loco. num. 13.* Et si possideant mobilia vel immobilia in loco ubi Collecta imponitur. *l. rescripto. §. fin. l. praterea. §. patrimoniorum. ff. de munerib. l. libertis. 17. §. sola. 13. ff. ad Municip. l. cum nec. C. de incol.* Tùm, quia Collecta imponitur ratione jurisdictionis in personam, quæ principaliter ratione rerum obligata est, competentis: Actus verò jurisdictionis, non potest in forensem & non Subditum exerceri. *Cravett. consil. 195. num. 1. Pacian. consil. 5. num. 8.* Tùm quia forenses nec honores nec commodum loci percipiunt. Ergò nec Collectis onerari debent: quæ naturalis ratio unicè placet *Nattæ consil. 160. num. 7. & 8.* Et de hac questione prolixè disputat *Bernhard. Grevæ. lib. 2. conclus. 52. num. 13. & seqq. Rosenth. cap. 5. conclus. 30.*

Quin & libertum non esse territorij Domino, quam velit imponere Collectam, soli nempe aut possessionis, ut eam etiam forenses præstare teneantur, negat *Paul. Castrenf. ad l. si ex toto. 8. in princ. num. 5. ff. de legat. 1. & eum sequutus Mynsinger. Resp. 64. num. 50. decad. 7. per l. ne in potestate. ff. de arbitr. & l. 2. §. sed si agnat. ff. de judic.*

Et quamvis nonnulli velint, quibusdam in casibus forenses pro bonis in territorio sitis ibidem collectari posse; puta pro refectione pontium, pro custodia & securitate loci, &c. si nempe talis custodia & refectione, concerneret quoque utilitatem ipsarum possessionum: *Gail. d. loco. num. 15. Rosenth. d. c. conclus. 81. Græve. num. 15.* Jedoch seynd solche Landsteweren/davon der Stritt ist/ sub hâc limitatione in keinem Weg begriffen.

Zudem es mit einem forensi, der zumahl ein Vasallus ist/ vnd eo nomine bonorumque feudalium intuitu, ohne das seine feudalia servitia leisten muß/ weit vnd viel ein andere Beschaffenheit hat: dann selbiger/da er ullo in casu collectirt

N 2

werden

werden möcht/ duplici nere gravirt würde: nec ullo modo ab eo qui Subditus est differret, imò in multis deterioris conditionis esset.

Jüro fünfft / ad decidendas controversias in materia pensitationum, sive collectandi, omnium maxumè consideranda & observanda est antiqua consuetudo Regionis & loci, ubi imponuntur huiusmodi Collectæ: & siquidem ex præscriptâ consuetudine etiam Forenses ratione possessionum collectari consueverunt, ea servanda est. Ab eaque recedi non debet: vera enim interpretatio à Practica sumitur, & ab antiqua Practica declinandum est minimè. *Gail. d. observ. 12. num. 18. & seq. Casp. Klokhe disp. de contribut. th. 8. Græva. lib. 2. concl. 52. num. 16. & seqq.*

Wann man dann in diesem Fall/ wie in allweg geschehen soll/ auff das alte unverdencklich Herkommen / vnd was bey disen Lehenstücken je vñ allzeit bräuchig gewest/ sehen will: wird sich berichter massen nichts anders finden/ dann daß der Lehenherr niemahlen einige/ weder Reichs noch Landts Contribution, von diesen Nobilibus Vasallis erfordert/ oder sich jemahl zusordern angemacht. dardurch diese Vasalli, da sie gleich nit ipso jure immunes, doch immunitatem à Collectis legitimâ præscriptione acquirirt hetten.

Abque omni namque dubio est, immunitatem à Collectis per præscriptionem illius temporis, cujus in contrarium memoria non exstat, acquiri posse. *prout hoc tradit Ang. consil. 337. col. penult. in fin. Socin. consil. 277. col. 4. vers. præterea advertendum. lib. 2. Abb. consil. 72. col. 1. lib. 1. Laur. Sylv. consil. 57. num. 15. consil. 59. num. 9. Natta consil. 446. nu. 11. & 12. Cephal. consil. 129. num. 4. Et confirmatur id ex eo: Namq; lapsus illius temporis, cujus in contrarium memoria non exstat, habet vim constituti. l. hoc jure. §. ductus aqua. ff. de aqua. quodid. & estiv. Cardin. consil. 57. col. 1. Paris. consil. 101. n. 84. consil. 104. num. 15. consil. 112. num. 21. lib. 1. consil. 25. num. 22. lib. 2.*

lib. 2. consil. 13. nu. 15. lib. 4. Jaf. conf. 208. col. 3. lib. 2. Gozad. consil. 8. num. 37. Ruin. conf. 118. num. 8. lib. 4. vique pollet privilegij, & specialissimæ concessionis.

Nec etiam ad præscribendam hanc libertatem, necessaria reputatur interpellatio: per not. Menoch. conf. 784. num. 37. & conf. 887. num. 54. Cravet. conf. 111. & de antiq. temp. 4. p. §. Circa præmissa. num. 36. & seq. Natta conf. 406. num. 21. & consil. 446. num. 15. & consil. 649. num. 3. Roland. 1. consil. 5. num. 6. Cephal. conf. 177. num. 45. Surd. conf. 234. n. 34.

Et licet aliqui Dd. ad hoc, ut immunitas à Collectis præscribi possit, requirant; ut is qui hanc immunitatem præscribere vult, fuerit requisitus ad solvendas Collectas, illasque solvere recusaverit; & ab istâ requisitione & recusatione factâ, per tempus legitimum à solutione Collectarum cessarum fuerit. Attamen hæc opinio communiter reprobata est, & Dd. ferè omnes concludunt: ad hoc, ut immunitas à Collectis præscribi possit, sufficere casum, quo Collecta imponi potuit, sive aliis imposita fuit, evenisse; & ab isto tempore 40. annos elapsos. etiam si nulla neque interpellatio, neque recusatio illius, qui per tempus 40. annorum Collectas non solverit, intervenerit: prout hanc sententiâ expressè tenent, contrariam reprobantes, Ruin. consil. 217. num. 13. lib. 1. Aym. Cravet. in tract. d. antiq. temp. part. 4. §. circa præmissa. num. 36. & 38. Cravett. consil. 111. Laur. Sylv. conf. 57. nu. 16. consil. 59. n. 11. & 12. Natt. conf. 446. nu. 15. Covar. in rep. c. possessor. part. 2. §. 2. num. 8. de Reg. iur. lib. 6. Et idem etiam vult Bart. consil. 59. num. 7. lib. 1. Bald. conf. 457. lib. 7. Alex. conf. 30. n. 12. lib. 5. Jaf. consil. 25. col. 2. lib. 3. consil. 101. col. fin. lib. 4.

Quæ opinio adhuc alijs multis argumentis probatur, & contra adversantium insultus, omni ex parte præmunitur à Mynsing decad. 14. respons. 1. quæst. 2. per tot.

Carzudann lehtlich fomp / quod in dubio contra Collectarum onera judicari debeat, Corn. lib. 4. consil. 194. n. 8.

Beccius consil. 73. in fin. Surd. conf. 234. num. 20. Fab. de Anna. consil. 59. num. 83. Cacheran. decis. 4. num. 5. & 6. Cum & libertas in primis favorabilis existimetur, cui plus esse favendum quàm pupillo vel Reipublicæ, ut dixit Nevizan, conf. 12. n. 184. inter conf. Alb. Bruni.

RESPONSIO AD CONTRARIA.

Nad deme soll zu wider nicht irren/ daß in prima dubitandi ratione eingeführt/ es seye Niemande nit von den Reichs- und Türckenswren befreit. Dañ hierauff erstlich ex secunda decidendi ratione beständig geantwort wirdt: daß der Fürsten Cammergüter / ipsis Imperij Recessibus hoc idem expressè lancientibus, vnd also consequenter auch diese Güter / der Reichs Anlagen befreit seyen / welche die Fürsten von ihrem Cammerguet / andern / gegen Leistung der Lehenschuldigkeit concediren, oder verleihen.

Secundò, ist in den Reichs Abschieden nirgends zu finden / vnd wirdt in denselben nicht vermeldet / daß die vom Adel / von ihren Lehengütern / die sie mit ihrem Leib zu verdien verbunden / zu den Türckenswren / oder andern Reichs- und Kraißanlagen / oder auch den Landesstewren etwas contribuiren sollen: derentwegen daß solches auß den Reichs Abschieden keines wegs kan oder mag geschlossen / colligirt oder inferirt werden. Cum sit clari & indubitati juris, quòd nulla dispositio, nullavé constitutio extra verba ipsius extendatur. *l. quod constitutum. & ibi Bart. d. testament. mil.*

Zu dem / reden die Reichs Abschiede allein von den gefreyten Personen / nicht aber von den gefreyten Gütern: vnd wirdt in keinem Abschiede vermeldt / daß der Obrigkeit frey stehen oder zugelassen seyn soll / die gefreyten Güter mit Stewren zubelegen.

Derentwegen daß dasselbe / daß nämlich die Obrigkeit befügt / auch in den Fällen / davon in gedachten Abschieden Meldung

ding geschieht/die gefreyten Güter mit Stewren zubeschwe-
ren; auß denselben Reichs Abschieden nit kan noch mag colli-
girt werden. Sondern es folget viel mehr darauß/das keine
Obrikeit bemächtigt/die gefreyten Güter in einigem Fall
mit Stewren zubelegē. Welches dan à Domino Mynling in se-
pius jam allegat. cons. 1. decad. 15. quest. 1. ferè per totam, multis
alijs argumentis firmirt wirdt.

Fast mit gleicher responsion, kan die secunda dubitandi
ratio (ubi ab usufructuario ad Vasallum argumentum dedu-
citur) abgefertigt werden. Et non valet argumentum ab usu-
fructuario ad Vasallum quod sumitur: nisi si eadem utrinque
ad sit ratio. Rosenth. cap. 1. conclus. 11. num. 3. Hoc autem
nostro in casu diversa omnino ratio subest: nam usufructua-
rius fundo gratis utitur, nec proprietario, ut Vasallus suo Do-
mino, servitium aliquod præstare tenetur.

Und ferner ist der Vasallus solche Reichssteuer derenes-
wegen zuerlegen nicht verbunden/dieweil er ipsius Principis
bona, so für sich selbst dieser Beschwerden befreit/niehllich
innen hat: auch seiner Person halb/der Landtsfürstlichen
Obrikeit nicht vnderworffen/& ita in loco rei sitæ nicht
collectirt werden mag. wie dieses bey den decidendi rationi-
bus mehrers außgeführt worden.

Tertiò, irret nicht/das à Petro Heigio gesetzt vnd bestrit-
ten wirdt/es habe ein Ehenher: macht certis in casibus seinen
Vasallum mit Landtsstewren zubelegen. Hæc namq; opinio,
ut in tertia decidendi ratione indicatum, communiter repro-
bata est, eamq; ob causam minimè est tenenda vel sequenda.
Cum Judex in judicando communem & receptam Dd. opi-
nionem sequi teneatur. Usque adèd, ut is qui contra commu-
nem opinionem judicat, & imperitus præsumatur, & faciat li-
tem suam, atque parti læsæ ad id quod interest, condemnatur.
per jura vulgò vulgata.

Und

Vnd ferner / da schon gedachtes Heigij opinion stare haben vnd pasterlich seyn solt: ist sie doch einmahl nicht anderst / dann von solchen Vafallis, so in dem territorio vnd vnter der Landts Obrigkeit geseffen / also zu mahl Subditi & Vafalli seyn / zuuernemen. Ein andere Beschaffenheit aber soll es in alle weg mit diesen Vafallis haben / welche ihrer Person halb befreyet / & nec Domino nec Jurisdictioni territoriali personæ suæ ratione subjiert seynd. Nam Subditos Dominus, arctius obligatos habet omnino, quàm solos Vafallos. Dahingegen / wann die Vafalli non Subditi, beedes mit dem Leib für diese Güter dienen / so dann horum eorundem bonorum feudalium respectu contribuiren müssen; weren sie unius rei intuitu duplici onere graviert, vnd einweders den gemeinen Vnderthonen allerdinge gleich / oder in quibusdam casibus peioris etiam conditionis: id quod dictu est absonum.

Hanc quoq; sententiã expressè firmat Rosenth. c. 5. concl. 78. per tot. ubi notanter scribit: Vafallos prædictis sex casibus quoque Domino ad Collectas teneri multi autumant, præsertim quò ad filiam dotandam. Sed certè si non sint Subditi, nullo modo, & minus quàm Subditi ad huiusmodi Collectas obligantur, sed solum ad solita feudorum servitia; vel nisi, ut dixi, consuetudine, conventionem aut præscriptionem, aliud obtinuerit. Cum quippè jus Vafallagij non reddat aliquem Subditum, verum subjectio propriè ex eo metienda sit, an quis in territorio Domini domicilium habeat; uti sup. h. c. qu. 5. & q. 69. in glos. fin. & c. 6. quæst. 85. & cap. 11. quæst. 14. vel inde originem ducat: Hactenus ille.

Die vierdt dubitandi ratio; ubi dictum fuit: immunitatem à Collectis non extendi ad necessitatis casum insolitum, &c. ist allbereit hieoben in tertiã decidendi ratione ex Mynsing. widerlegt / vnd darbey außgeführt worden / quòd illa communis Doctorum Theorica minimè locū haberi possit, ubi immunitas ex onerosâ causâ procedit. Neque hîc an Vafalli

Vasalli immunes sint; sed potius an ne duplici onere servitorum feudaliū, & extraordinariæ collationis prægravari debeant, disceptatur.

Endtlich soll auch nicht hindern die beschene reservatio der hohen Obrigkeit/ vnd kan selbige diß orts wenig operiren; siquidem reservatio conservet tantum jus reservantis. Weiln aber diß Fahls (uti dictum) kein Jus collatandi vorhanden/ so hat auch nichts können con: noch reservirt werden. Etenim non entis nullæ sunt qualitates.

So ist auch an jeso nicht die Frag/ An Dominus Feudi, Jus Superioritatis sibi in hisce bonis reservârit, sed id tantummodo dicitur: Superioritatem, ut & supremam illam & legibus solutam potestatem non eò usque extendi; ut contra naturalis æquitatis rationem, duplici quis onere aggravari possit. Non enim iniqua potest Princeps, & nulla est potestas, quæ contra rectam rationem, legemque contractus & honestatis aliquid licitè attentare possit.

Q V Æ S T I O V I.

Weil vermög vorgehender Decision, die Vasalli respectu ihrer Lehengüter von Rechts wegen nicht besteuert/ oder mit Reichs vnd andern Anlagen belegt werden mögen: Als ist ihre F. Gn. der Herr & Graff/ bey ihnen keinen Aufstandt zusuchen befugt. Wann vnd aber bey der dritten vnd vierdten Quæstion außgeführt/ daß die in diesem Lehen district sitzende Underthonen / mit Reichs vnd Landtstewren gar nicht von der Ritterschafft/ oder diesen Adentlichen Vasallis: sondern allein von ihrer Fürst. Gn. dem Herrn & Grafen / als Landtsfürsten / vnd de cujus territorio sie seynd/ mit Landtstewren onerirt: auch die Reichs Anlagen/ so von diesen Underthonen auffgehoben/ der Competentz, so jederzeit der & Graffschafft auffgelegt/ zu gutem kommen soll. Demnach köndt nicht ohne sonderer grosse ursach gesagt werden/

werden / daß eintweders / bey den Vnderthonen solche noch aufzuheben / oder was die Vasalli hievon in ihren Ruhen verwenDET / oder Löblicher Ritterschafft vngewürlich liefern lassen / sie widerumb heraußerzugeben von Recht vnd Billigkeit wegen schuldig seyen.

Etenim in terminis hanc quæstionem movet, & de ea in utramque partem latè ac eleganter disputat Aegid. Thomat. tract. de Collect. cap. fin. num. 11. ubi ita scribit: Finge Ecclesiasticos Proceres, Nobilesvé, aut alios quosvis, afferentes se habere privilegium, & ob eam causam, certo tempore, de facto, suffragio, precibus, favore, aut alio quæsito modo, vel forte per imprudentiam Universitatis liberos evasisse à præstatione munerum; cæteris de Universitate bonâ fide indicta munera pro ipsis solventibus, deinde explorato jure communi, compertum fuerit, ipsos alligari præstationi dictorum munerum: Utrum pro summâ munerum patrimonialium indebitè solutâ, ipsis de Universitate, aut Reipublicæ, conditio indebiti peræquationis remedio comperat? Et tandem concludit: Universitati competere jus peræquandi onera præterita ex causa indebiti, etiam soluta vel solvenda ex causa debiti, prout Fiscus reliquorum nomine tributa præterita exigit, dummodò extrinsecus non veniant, nec etiam conventio super ipsis admittitur, ea ratione, ne unus pro alio gravetur.

Dessen jedoch (so der Billigkeit in suis terminis gemess ist) vngachtet / halten wir dafür / daß nach Vmbstandt gegenwertigen facti, der Herr Graf der verschinen Anlagen halb / nichts nit fleglich prætendiren oder fordern möge. Vnd ziehen hiebey in considerationem, was weylund Herr B. Graf zu A. 11. hochlöblicher Gedächtnuß / den 10. Januarij Anno 68. an die Kumische Vormünder in Gnaden rescribirt / vnd hifce formalibus sehet: Daß aber von euch angezogen wirdt / ob wol unsere Löbliche Voreltern / denen von U. vor Jahren auch Schakungen gefordert / so seyen sie doch
ders

derselben gnädiglich erlassen worden / *ic.* das ist auff vnder-
 thenig Bitt der K. auß keiner Gerechtigkeit / sondern auß
 Gnaden beschehen. Wie wir dan auch auff gleichformig vnder-
 thenig Bitt / ihrer deren zu U. verschiener Jahren mit der
 Landschazung vnd Maspfenning verschonet / *ic.* Et pauld
 post. Vnd wiewol wir befugt weren / sie dahin zuhalten / die
 vrrundig Schazung auch zuerlegen: so wollen wir doch vnsern
 Rechten vnd Gerechtigkeiten / in allweg vnnachtheilig / in
 anschung das sie euch dieselbig erlegt / vnd auff ewer vnder-
 thenig Bitt solches dñmal nachgeben / *ic.*

Nun befindet sich auß den Actis, das hierauff solche Uts-
 sche Schazung / etlich mahl in die Grafschafft erlegt / so
 dann wider von den Vasallis angemast / vnd der Ritterschafft
 vberantwortet / auch circa Annum 84. von den Fürst. Gra-
 fschen Vormundschafft verordneten Statthalter / Cansler
 vnd Rāthen / widerumb einmahl von den Bawren erhebt
 doch nachgehente vnd als ihre Fürst. Gn. Herr Graf D. E.
 in die Regierung kommen / wie ex casus figuratione zusehen /
 auff vnderthenig Anhalten dieser Nobilium Vasallorum, von
 der Grafschafft feriner diese Schazung nicht angemast /
 sondern also biß an jeko dabey verbliben.

Auß welcher narratione facti nicht allein zuerlernen /
 das ante Annum 68. die damahl außständige Schazung als
 lerdings nachgelassen: sondern es ist auch feriner wol vnd ges-
 nugsam abzunehmen / das ihrer Fürst. Gn. Herr Graf D. E.
 mit vnderlassung solcher Schazung (als welche auff vnder-
 thenig Ansuchen der Junckern K. erfolgt) so wol sie K. als de-
 ren Lehenbare Vnderthonen / omnino Principali aliquo be-
 neficio afficiren, vnd gar nicht der gestalt graviren wollen:
 das sie mit der Zeit zu ihrer höchsten Beschweruß / zu mahl /
 mit vieljährigen retro verfallner Anlage behelligt / oder sie
 Junckhern K. selbiges / was in die Ritterdruchen (Et quidem
 non nescio Domino Marchione) geliefert / außser ihrem eygnem

Patrimonio quæ zuthungerungen werden solten. Beneficia quippè Principum quàm plenissimè interpretari debemus. l. 3. de constitut. Principum. nec quæ in alicujus favorem concessa, ita ut eius odium vel gravamen operentur, unquàm interpretanda sunt. In quibus gratiofis & precariis indulgentiis, id meritò locum habere debet, quòd dicitur; tum demum omnem causam, omnesque fructus ab eo, qui precariò rem possidet præstari debere, ubi moram fecerit, vel ex die interdicti, id est post litem contestatam. l. quasitum est. 8. §. Et hoc interdicto. 4. & §. 6. ff. de precario. Ac ibidem Wesemb. in paratir. num. 6.

Secundò hat es mit diesen extraordinariis Collectis viel ein andere Beschaffenheit / dann mit den ordinariis tributis, oder sonst jährlichen Zinsen vnd gewissen Gefällen, quæ certam & perpetuam causam habent: Vnd welche wann sie etlich Jahr nicht geraicht / nachgehends von Billigkeit wegen zu mahl erstatter werden sollen. Sondern es werden solche Collecte propter supervenientem necessitatem angelegt / vnd ist auch von nöthen / daß die Universitates so damit onerirt, zu der Anlag citirt, oder sonst jederzeit gebührend mit ihnen gehandelt werde, prout ex Mynsing. observat Wehner. in verb. Schakung. fol. 293. & 294. Welches / weil es diß Orts nicht geschehen / vnd diese Underthonen seihero ihrer Fürst. Gn. Herrn Graf D. suspensiv indults, nicht citirt, belegt oder etliche Schakung von ihnen gefordert worden. Als folgt hierauf / daß solcher Schakung wegen / an sie zu Recht nichts nie gefordert werden mög: weil nicht allein das Jus collectandi, sonder zu mahl die gebührende Belegung ein contributionem verursacht. ut & aliàs & pari ex ratione dicitur: operas non esse in rerum natura, nisi quando sunt indictæ.

Welchem zu wider nicht iren soll / was ex Thomato in contrarium eingeführt worden: dann die rationes ipsius opinionis suffultæ, vil von einem andern Fahl zu verstehen. Darnamblich ein ganze Universitas mit einer gewissen Landtssteuer.

Stewer belegt / selbige hernach vnter die Stätt vnd Dörffer distribuirr, vnd hievon sich einer oder der ander aufziehen wolt; auch darumben die deficiens portio, von den vberigen getragen vnd gleichsamb dargeliehen würde. In welchem Fall es billich ist / daß / wann dessen / so exempt s. yn wil / vnfüeg an Tag kompt; selbiger nicht allein forthin bestewert / sondern auch pro restitutione dessen / so die andern für ihn aufgelegt / angehalten werde. Quo in casu non versamur: weil alhie ex gratiosa Principis iussione die Belegung bis anhero vnderlassen worden / vnd nicht die Graffische Landtschafft / sondern der Herr Graff selbst / diesen Aufstandt erfordert.

Andere mehrgedachtes Thonrati Argumenta, seynd auff die tributa ordinaria, quæ perpetuam causam habent, zuversetzen. Vnd hiehero nicht gehörig.

QVÆSTIO VII.

Serauff ruhñ die fürnembste Berechtigketten / welche diesen Adelichen Valallis gelihen worden / außzuführen. Befindt sich erstlich in dem Lehenbrieff / daß sie von dem Herrn Graffen mit dem Schloß Kegg vnd dem Dorff U. sampt den Leuten investirt. Dieses Wort num (Leute) ob wol es vorzeiten in gemein pro Subditis Principis gebraucht / vnd darunder die jentigen verstanden worden / welche einem mit aller Ober: vnd Herilikeit zuerthon: *Hottoman. in Lexic. Feudal. in verb. Leodes, sive Leudes.* Dannenhero Homo, pro plenarie Subdito, Homagium & Hominium pro eo iuramento valgd gebraucht wirdt / damit die Landtsassen oder Vnderthonen / sich ihrem Landtsfürsten verpflichten. Jedoch wirdt heutiges Tags / fürnemblich in concessionibus feudalibus, diß Wort (Leute) pro Propriis hominibus, die wir gemeinlich Leibeigne Leut nennen / gebraucht. *Knichen. lib. 2. de vestiturar. paction. cap. 3. num. 13. & 14. Nec eiusmodi servi habentur pro Subditis, quia pos-*

sunt servi alterius esse, & sub alterius vivere Jurisdictione. quod ex Mynsingero multisq; prejudiciis Cameral. probat Rnding. cent. 3. obs. 45. & assentit Gail. de pignor. c. 8. n. 5. & seq. Darumben in Krafft dieser Wort (mit den Leutten) beydes diejenige Leibengne so zu U. seßhafft/ vnd von alters Leibe-eygen seyn / oder welche von selbigen entsprungen / ob sie schon anderer Orten geseßsen / mit allem rechtemeßigen Eintrag / vnd was von Recht vnd billicher Gewonheit / einem Herrn von seinen Leibeengnen Leutten zu gutem kommen mag/ begriffen ist.

Was vñder dem Wort (Beche) in diesem Lehenbrieff verstanden werde/ ist diß orts nicht viel zu disputieren von nöthen; weil solches in dem Lehenbrieff selbstten explicirt, vnd daß die von U. jährlich fünff Pfunde zur Beche geben/ determinirt wirdt. Inmassen fast allenthalben Tributa & ordinariae indictiones, quæ possessoribus sive possessionibus imponi solent, Beche genent werden. *Symphorem. tom. 1. part. 2. num. 7. fol. 44.*

Belangende die Stewer / damit die Vasalli auch belehnet/ ist solches Wort generale, & omne id quod confertur, comprehendit. *Symphor. tom. 2. part. 2. vot. 15. n. 38. fol. 53.* Imò adeò generale est hoc vocabulum, ut quemcunque censum & redditum denotet. Wehner. in verb. Schakung. §. sic & Stewer. fol. 291. *Knichen cap. 3. de Iur. Superiorit. num. 316.* Quandoque Stewren pro oneribus merè realibus, quæ principaliter rei coherent, & possessionibus sive rebus imponuntur, sumi solet. quorum impositio certâ & generali lege provisâ est: ita ut quotannis recurrant, certamque præstationem habeant. unde ordinaria munera dicuntur; ut sunt indictiones, sive tributa. *Gail. 2. observat. 52. num. 9.* Quandoque etiam pro superindicto, seu collecta extraordinaria accipitur.

Diese extraordinari Stewer / wirdt eintweders von Kayf. Majest. vnd dem Reich / oder dem Landtsfürsten jure Rega-

Regalium & Superioritatis erfordert. Dannenhero sie Reichs- und Landesstewren genennet werden / von welchen hieoben außführlich gehandelt. Aber vber solche beide species der extraordinari Stewren / befindet sich in Rechten auch fermer ein andere Stewer / welche von einer Statt oder Dorff / ad sustinenda onera particularis alicujus Universitatis, auffgelegt werden. *Schenk Baro, in virid. conclus. 106. n. 4. Thesaur. decis. 254. num. 1. & seqq. quas Rurales ex Bertrand, conf. 141. num. 8. lib. 1. appellat Wefemb. conf. 27. nu. 26. & vigore patrum Civilium, non jure Regaliū exiguntur. Henning. Gæd. consil. 2. num. 9. Borch. in cap. un. qua sint regal. n. 53. & seq.*

Et has Collectas illi etiam, qui non habent Regalia, sed tantum jurisdictionem, urgente necessitate, à suæ Jurisdictionis subjectis exigere possunt: si modò unanimi decreto communitalis, ac conventione cum eâ habitâ imponantur. *Sixtin. de regal. 2. c. 14. n. 22. Caspar Klockhe, disp. de contrib. th. 12. Cùm eo casu non consentientes, neutiquam obligentur, etsi major pars consensisset. l. ambitiosa. ff. de decret. ab ord. faciend. Natta conf. 115. num. 4. Purpurat. consil. 438. num. 84. subdens, quòd in istis actionibus voluntariis, una faba nigra impediat actum. P. Gregor. lib. 3. Syntagm. cap. 7. num. 10. Ant. Fabr. in Cod. decis. forens. lib. 9. tit. 29. definit. 18. num. 1.*

Daß nun diese Adenliche Vasalli, sich der Reichsstewren nit anmassen / viel weniger ein Landsstewer begehren können / wirdt hieoben außgeführt: vnd ist (weil sie nämlich omnimodâ jurisdictione destituirt, auch keine Regalia haben) an ihme selbst offenbar. Derowegen wir in allweg darfür halten / daß in diesem Lehenbrieff / die Wort Stewer vnd Beth / pro Synonymis gebraucht: vnd ob schon singulari loci consuetudine hierunder ein vnderchied seyn möchte / doch dardurch nichts anders dann jährliche gewöhnliche tributa, gemeine von altem hergebrachte Beschwerden / so nicht geändert werden / & perpetuam causam habere putantur, begriffen seyen. Welches

ches wir auß diesen Worten des Lehenbrieffs / (doch sollen sie die armen Leut bey ihren gewöhnlichen Bethen / Stewren vnd Diensten bleiben lassen / vnd sie darüber nit tringen / zc.) abnehmen müssen.

Vnd da gleich das Wort Stewer / nicht von diesen jährlichen / gewöhnlichen / lang hergebrachten Stewren / & quæ nec augeri possunt, nec unquam cessant vel deminuuntur, zu verstehen: köndt es doch mit nichten de publico collectandi Jure, von Reichs oder Landestewren / sondern nuhñ de privatis Collectis genommen werden. Welche sogar auch einer jeden schlechten Commun, die sonst kein Obrigkeit hat / von Nichts wegen / pro necessitate & administratione rerum suarum vergundt seynd. per ea, quæ Wesenb. tradit conf. 27. n. 26. & idem conf. 45. per tot. Idque etiam sentit Stephan Bertrand, consil. 141. num. 11. vol. 1. Regalia enim non intelliguntur concessa, per quæcunque verba generalia, Iacobin. de S. Georg. in verb. & cum mero, &c. num. 16. Claud. Seyfell. in rubr. qui feud. dar. poss. particul. 1. Ubi inquit: Regalia, & Principi reservata in signum supremæ potestatis, non intelliguntur concessa per quæcunque verba generalia.

Ferner seynd auch die Junckhern K. mit Gerichten belehnet / welches doch allein von den nidern Gerichten vernommen werden soll. Rectè enim inferunt Doctores, in dubio inferiorem seu bassam jurisdictionem concessam putari. Chassan. in consuet. Burg. rub. prima. tit. des justices & droicts d' icelles. verb. justices. n. 19. per gloss. Clem. 1. verb. omnimodam, de for. compet. sequitur Jason. in l. Imperium. 3. nu. 11. de Jurisdic. qui merum Imperium concessum, nisi specificâ designatione non existimat. d. l. 1. de offic. ejus. Tum etiam prælibatas vestiturarum pactiones districtissimæ indolis esse, usus antiquioris notæ comprobavit: nam omnes vestituræ, ubi dicitur mit Gerichten / non nisi inferiorem Jurisdictionem (die Erbgericht) conferunt: quod exsequitur Knich, lib. 2. de vestitur. paction. cap. 1. Et

Et hoc est, quod ajunt nostri Dd. communiter; in feudatum de Castro cum Jurisdictione, non intelligi infeudatum de mero Imperio. *Chassana. f. d. loco. post Iasonem Bologn. qui hanc questionem per aliquot columnas fusissimè tractat. in l. Imperium. notab. 11. num. 42. ff. de jurisdic. Et Covar. pr. quest. cap. 6. num. 10. qui testatur hanc opinionem communem esse. §. qua ratione, vers. huc accedit. usque ad finem.* Id quod hoc nostro in casu, omni carere videtur controversiâ; ubi Princeps concessio Castro cum Jurisdictione, merum Imperium (das hohe Gericht) sibi reservavit.

Is autem cui simplex tantum Jurisdictio competit (die vnder vnd Erbgericht) habet tantum cognitionem causarum civilium & pecuniariarum: was Gültten/Schuldē/ligende Güter/ stehend/ fahrend/ beweglich vnd unbewegliche seynd. etiamsi excedant summam trecentorum aureorum. *Schneid. part. 2. num. 88. Coler. part. 2. cap. 1. num. 105. usque ad fin. c. & part. 4. cap. 1. num. 68.*

Item talis Judex potest cognoscere de criminibus levioribus: ut injuriis verbalibus, item realibus, quando non sunt atroces. Als wann einer den andern raufft/ stößet/ schlägt braun vnd blau/ Messer zucket. Item Blutrüftig machet. Welche kleine Bruch/ so allein mit den Freveln gebüßt/ vnd nit ernstlicher von Rechts wegen zu straffen/ diesen Gerichten zuständig seynd. *Schneid. & Coler. dd. locis.*

Vnd ob wol die Herrschafft/ welcher die Hohengerichte zustehen/ einen Vbelthäter ohnverhindert des nidern Gerichts Herrn/ beyfangen darff: so ist doch solches zu Nothsfallen auch deme so allein die nidere Gericht hat/ nicht verboten. Potest enim capere malefactores; modo eos Judici superiori, habenti merum Imperium præsentaret. *Coler. part. 2. cap. 1. num. 13. Schneid. v. d. l. num. 89.*

Præterea ut Custodia, meri est Imperij in criminalibus; quod supra probavimus: ita in causis pecuniariis mixti, vel etiam

T

um-

simplicis Jurisdictionis statuitur. Zasius in l. Imperium. nu. 47. ff. de jurisdic. omni. jud. Iacobin. d. S. Georg. in sua invest. gloss. cum mero mixtoq. Imperio. num. 3. Bidemb. in nobil. quest. 7. vers. capturam.

Ac quamvis Magistratus constituere, sit de Regalibus. cap. unico. qua sint Regal. Nichts desto weniger kan derjenige / so die nidern Gericht hat / einen Schultheissen / vñ andere Beampften / durch welche dergleichen nidere Gerichts handlungen expedirt werden / verordnen. Vestitus quippe. potest constituere Magistratum, cui exercitium Jurisdictionis recte committit. Knich. 2. de vestit. pact. cap. 1. num. 108. &c.

Es erfordert auch Wehner. in pract. observ. verb. Bogten / Bogtenliche Obrigkeit. fol. 336. zu der Nidergerichtlichen Obrigkeit (quæ Superioritate & Imperio semper salvo competit) die Herrlichkeit zuhelffen vber Gült / Schuld vnd Schaden / vnd allemögliche Gebott vnd Verbott / Duesen vber freyenliche Sachen: die Vndersassen Pfänden / mit Gehorsam vnd Gefängnuß zustraffen / bevorab Gefängnuß die Gefälle vnd Zins / oder sonst Gült vnd Schuld betreffende / Stewern von den Vndersassen erheben / vnd angehörende örter zukiefern. Vigore ejus traditionis den Zunsckern K. obgelegen / die Reichs vnd Landis Stewern / so jederzeit von den Herrn Grafen den Ulischen Vndersassen aufgelegt werden / einzuziehen / doch selbige ganz vñ ohne schmälserung von hochermelt ihrer Fürst. Gn. oder von der Landtschafft Deputierten einliefern zulassen.

Item wirdt à Wehnero *supr. d. loco* allhero gezogen / Erb: oder Lehenapflicht zunehmen. Quod tamen juramentum aliud est ab eo, quod superiori & Principi, intuitu universalis territorij & subjectionis exhibetur: Erb vnd Landtschuldigungs Pflicht (quod parum discernere norunt die vndere Bogten Herrn) Item Vormünder zubestättigen vnd Rechnungen abzuheören.

Vnd

Vnd obwol sonsten der Vogteyllichen Obrigkeit / viel mehr vnd höhere Zahl ascribirt vnd zugeeignet / auch hiervon gang strittig vnd irrig disputirt wirdt. Jedoch entspringen mehrertheils disputationes vnd disceptationes, allein ex territorij incertitudine & varietate: da man nämlich / wem das territorium Jusque Superioritatis zugehört / sich nicht vergleichen kan. In nostro autem casu, ubi de territoriali Jurisdictione, Domino feudi competente, propter expressam reservationem nulla est controversia, res omnino plana, & ex hactenus dictis expedita videtur.

Ceterum quæ hucusque ex spinosâ jurisdictionis materiâ disputata sunt, aptissimè concludi posse videntur, ijs verbis, quæ habet Petr. Gregorius Tholosan. *lib. 32. Syntagm. jur. univers. cap. 10. in fin.* ubi ait: Tota jurisdictionem criminalium & civilium causarum distinctio, & magistratuum; ab ordine & distributione, quam Principes constituerunt, & à receptis consuetudinibus pendet: ut ad horum probationes recurrendum censeam. & quo jure utantur Municipales. Unde pro regula observandum, usum & consuetudinem, das Herkommen / was nämlich jeder für Actus exercirt, circa Jurisdictionalia inprimis spectandam, adeoque juris scripto omnino perferendam esse. *Bidem. quest. 7. num. 5.*

QVÆSTIO VIII. ET ULTIMA.

Enlich wirdt auch gefragt / was dieser Wort (Dienst / Frondienst) für ein vnderschied sey. Et quidem Valent. Forsterus *de Jurisdic. part. 2. fol. 467.* ita scribit; Observandum verò has operas generaliter dici Frondienste / à veteri dictione Saxonica Fron: welches nach Sachsen Rechte wirdt heylig genennet. *gl. Landtr. lib. 1. art. 53.* Inde Fronfess / Fronbotte. *de quo Landtr. lib. 1. art. 8. welcher für zweene bezeugt / lib. 1. art. 15.* Verum Wehner. *in verb. Dingnotull / Dienst / c. fol. 86.* item Gail. *d. arrest. 10. num. 4.*

Ut & Knichen 2. de vestitur. paction. cap. 3. num. 29. &c. hæc duo vocabula pro Synonymis habere videtur.

Weil aber das Wort Fron nicht heylig / sondern gemein heist: ut exempli gratia Fronf. sten communis carcer, Fronleichnamb / qui pro multis traditur, &c. Als seyend propriè Frondienst selbige operæ, quæ publicam utilitatem aliqujus territorij, aut Civitatis, aut pagi concernunt, & ab omnibus ejusdem territorij, aut Civitatis, aut pagi Subditis præstari debent. Hujus generis sunt, quæ fiunt ad refectionem pontium, viarum publicarum, aggerum, ut aquarum irruptio impediatur, ac similium rerum. Dienst autem, ita speciatim dictæ, operæ sunt à singulis Subditis debitæ, quas suis Dominis exhibere debent, pro ut vel conventum, vel de antiquo observatum fuit.

Cum autem cavere debeant Domini, ne plus solito à Subditis exigant, studioque novitatis eos gravent: ut multis & graviter monet Sixtin. 2. d. Regal. cap. 13. num. 48. &c. Vnd auch der Lehenbrieff außdrucklich mit sich bringet / daß die Vnderthonen bey ihren gewonlichen Diensten gelassen werden sollen. Als muß das vralte Herkommen angesehen / vnd auß selbigem / was diese Vnderthonen zu der Zeit sie noch Erbsich gewest / geleistet / gar nicht aber ex scrupulosa verborum captione, offigesagter Vnderthonen schuldigkeit erläutet werden.

Die Wort (zubesszen vnd zuentszen) können wir nicht anderst verstehen / dann daß hierdurch den Vasallis Macht gegeben werdt / nicht allein diese Lehenstück zubesszen: sondern auch in Recht zu defendiren, oder selbige so dieser Stück eines inn hetten / davon rechtlich außzutreiber. Dann das Wort (entszen) mehrer theils für depossessioniren / zu Zeiten auch pro defensione genommen wirdt. Non solum enim Vasallus possessionem & quasi Dominum quoddam habet Feudi: sed & ideo tanquam Dominus, potest rem feudalem de.

dequâ ritè investitus est, sibi quasi vindicare à quolibet possidente; idque per utilem rei vindicationem. *S. rei autem. & ibi gl. in verb. vindicare. lib. 2. Feud. t. 8. & t. 43.*

Ex eodem quasi dominio, etiam illud est, quod possit Vassallus ab alio conventus, per exceptionem se tueri & defensionem opponere. *d. t. 8. & d. t. 43.* Quia cui damus actionem, eidem & exceptionem multò magis competere Regula est juris utriusque. Et possessionis nomine Interdicta quoque eidem Vassallo accommodantur. *Menoch. remed. 4. adipisc. num. 375. & remed. 1. retinend. num. 81. & c.*

Zum Fahl aber das original der investituræ nicht lauten solt (zubestehen vnd zuentsetzen) sondern zubesehen vnd zuentsetzen; hetten diese Wort solchen Verstand / daß die Vassalli erwähnte Lehensstück lociren, jus percipiendi fructus in vitâ suâ alteri concedere: Davon etwas subinfeudiren, vnd solches alles zu seiner Zeit / vnd mit seiner Was widerumb an sich ziehen mögen.

C A P. V I.

Sunt porro præter supra enarrata media (de quibus itidem videri potest *Ioh. à Chokier, Thesaur. Polit. aphorism. 2. cap. 10.*) & aliæ rationes, quibus pecuniæ inopiam cohercet Princeps; nec Subditorum subsidium (ipsis damnum aliquod inferens) implorat. Ex Numorum nempè mutatione, magnam interdum Principes capiunt utilitatem. Sicq; Hippas Numum, qui tunc Athenis usurpabatur, improbum esse iussit, & pretio constituto ad se pecuniam omnem deferri imperavit. Cumq; convenirent qui alio Signo cudere

T 3

vellent,

vellent, idem illud argentum elocavit. *Aristot. 2. Oeconom.* Leucon pecuniis indigens; Hippiam in pecuniâ mutandâ est imitatus, sed cautiùs. Nam promulgavit (ut ait Polyænus, 6. *stratagem.*) se aliam monetam percussurum, & ita adferret quilibet suos Numos, ut aliâ formâ excusi valerent. Quibus omne quicquid haberent ferentibus; aliud Signum impressit, duplici pretio esse unumquemque Numum iussit. quare dimidiam partem eorum quæ collegerat, lucratus est, & neminem Civium damno affecit. Romani Punico Bello, cum impensis Respublica non sufficeret, libræ Æris pondere imminuto, quinque partes lucri fecerunt, usque alienum solverent. *Plin. lib. 33. c. 3. v. Bor-nit. b. lib. 6. cap. 6. & seq.*

Sed hoc vix fit sine incommodo & injuriâ Subditorum. Unde apud Navarrenos, Rex cùm inauguratur, inter alia jurat; se non nisi unâ vice Numum mutaturum. *Histoir. de Navarre. à princ.* Et judicant sic prudentissimi quique Viri, magnarum mutationum in Rebus publicis præfagia esse, insolitam istam Monetæ mutationem, & augmentationem, quæ hodiè animadvertitur. *Keckerm. 1. Polit. cap. 21. fol. 330.* Nicolaus Oresmius, & Gabriel etiam Biel, de origine & potestate, nec non de mutatione Monetarum, singulares scripserunt tractatus; à Marq. Frehero, suo de re Monetaria discursui ad-nexos: ubi illud dubium proponitur; An Princeps possit habere lucrum ex Monetâ, constituendo majorem ejus valorem, quàm reverâ materia valet? Et respondent; quòd in uno tantum casu Princeps possit quærere lucrum ex Monetâ: nempe quando subsidio pro defensione Reipublicæ eget. Hâcque etiam de re, graviter & operosè disputat Joh. Mariana, 3. *de Regis*

gis inst. cap. 8. Turpius esse videtur, quod alicubi Jus Numi-
cudendi transfertur etiam ad Privatos, titulo emptionis; **Das
man die Stempffel verkauffet.** Nihil sanè in Republicâ ma-
gis perniciosum esse puto; quàm quod Subditis incommo-
dum adfert, nec magno aliquo emolumento Rempublicam
beat.

II. Hûc sub Vsurâ & Fœnore pecunia mutuò
sumpta referri debet: quæ subidis periculis præsidio
esse potest. Bodinus sanè, commodiùs esse ait, 6. *de*
Rep. 2. num. 654. mutuas à Subditis accipere pecunias,
quàm illos tributis onerare. Sic & Scotiæ proceres,
fugato Bothuellio, cum exinaniti essent Regij The-
sauri; impendium ad reliquias Belli conficiendas, po-
tiùs mutuò sumpserunt, quàm indicerent Tributum.
Buchanan. rer. Scotic. lib. 29. Quod & Romanos Bel-
lo Punico fecisse, Livius narrat: ne Tributis oneratì
Socij deficerent; ut Carthaginensibus acciderat pri-
mo Bello. *Polyb. lib. 1.* Et tamen alibi itidem Bodi-
nus, *d. cap. num. 665.* scribit; Eos qui Pecuniam sub
Vsuris Reipublicæ nomine accipiunt, *Ærarij* ac Civi-
tatis moliri eversionem: quod intelligo de casu, ubi
summa necessitas haut urget. Quo respectu idem,
num. 670. dicit: Perniciosiùs nihil esse, quàm si Prin-
cipes à Fœnore, vel mutuò Bellum auspiciantur. Quæ
omnia pius prudensque Politicus dijudicabit.

Sunt Reipublicæ nonnullæ magno ære alieno obrutæ:
Venetijs tres sunt Montes (ita nominant onera pecuniæ mu-
tuo sumptæ) Inibi que tempore Bellorum, cursus sistitur Usa-
rarum.

rarum. *Venediger Herrlichkeit. fol. 256. & 258. &c.* Ipsum S. Petri Patrimonium, oneri hypothecæ multiplicis est oneratum: quamvis de Papa vulgò dicatur; Che non lui manca mai danari, quando non manca la mano, & la penna. *Thesoro polit. part. 1. fol. 31.* Henricus II. Gallia Rex, moriens plura debebat, quam sui majores annis quadraginta à Subditis exegissent. Carolus V. Imperator, ejusq; filius Philippus, debita multò graviora contraxerunt. Quod omne vitio Usurarum accidisse Bodinus refert. *d. c. 2. num. 667.* Nantquam ergò (nisi extrema necessitas urget) Mutuum ad Usuras extraordinarias est sumendum. *Bornitius, h. lib. 7. c. 2. quem vide.* Huc pertinent Pontificum Maximorum impij Montes. In quos pecuniam ut multi passim collocent, non lucri solum spe certissimâ; sed & quàm plurimis præterea Privilegiis invitantur. Indè fit, ut quas quis infimæ sortis corradere potest, sivè justè, sivè injustè pecunias alicundè; ad Montes illos confugiat, & reditus sibi comparet, ut reliquum vitæ tempus sine labore transigat. Scorta etiam indè plurima splendent & ornantur, fructus Beneficiorum, impunè eò transferuntur, & in illegitimos filios, juxta Privilegium expenduntur: quod nec ipsi Catholico-Romani adprobare possunt. *Petr. Gregor. Tholos. d. R. libr. 13. cap. 16. num. 10. & multis seqq. Adde tractatum Germanicum, hæc de re singularem, Argentina impressum; cuius Titulus, Montes Pietatis Romanenses.* I. Monti sono di due nature, ò vacabili per morte, & questi rispondono dodici per cento l'anno; ò che passano ad heredi, che rispondono sette, & sette è mezo. ait Thesauri Polit. compiler. *part. 1. Relat. di Roma. fol. 39.* Veneti, ijs qui in publicis necessitatibus Reipublicæ pecuniam præstant, hunc tribuunt honorem; ut possint numero eorum Senatorum interesse, quos nominant Pregati. *Venediger Herrlichkeit. fol. 137.* Astutè Eumenes, ab ijs qui suspecti ipsi erant, pecuniæ magnam summam mutuò sumpsit, ut eò magis illos sibi devinciret: si non

non sortem amittere vellent. *Plutarch. in vita.* Et sic in Galliâ Franciscus I. suâsu Turnonij Cardinalis, Anno 1543. pecunias moderato fœnore accepit; hâcque ratione Italorum ac Germanorum opes brevi se cogere, hostibusque eripere posse putavit; irritò planè suisque damno eventû. *Bodin. d. c. 2. num. 666.*

2. Quamvis regulariter nemo contrahere, aut mutuum dare, compelli queat: Princeps tamen vel Respublica, interdum auctoritate suâ Mutuum à Subditis opulentioribus, etiam absque Usuris, exigere potest; urgente Reipublicæ salute. *Bornit. h. lib. 7. c. 1.* Malè autem & iniquè Vitellius fecit: Qui postquam ære alieno admodum obstrictus, Principatum fuerat adeptus, requisitis creditoribus dicebat; sese salutem pro pecuniâ reddidisse, & Tabulas contractuum reposcebat. *Dio. in hist. Rom.* Potest etiam Subditis ditioribus injungi; ut semper in promptu pecuniæ aliquam habeant summam, quâ subidis periculis occurratur. Tutissimi id *Ærarij* loco esse potest, nec Usuris Rempublicam gravat. Et sic singuli Athenienses decimam rerum suarum seu Patrimonij sui partem, ad sumptus bellicos seposuerunt. *Diog. Laërt. in Solon, Petr. Perrenon. 2. animadvers. c. 28.* Dionysius Siracusanorum Tyrannus, in pecuniæ inopiâ, professione apud se describi jussit pecunias familiarum, quæcunque essent Parentibus orbæ. Quo facto ipse pecunijs illis usus fuit, donec singuli in suam tutelam venissent. *Aristot. 2. Oeconomic.* Ephesij Legem tulerunt, cum pecuniâ indigerent; Non licere, ut Mulieres aurum gestarent, quicquid eo tempore auri haberent, ut id commodarent Civitati. *Arist. ibid.* Ita & Chabrias Atheniensis, Tao Ægyptiorum Regi suasit; ut juberet quod quisque argenti atque auri non signati haberet, id ad se afferret. Cùmque esset allatum, suasit idem; Rex eo ut uteretur, & eos qui mutuò dedissent, commendaret Navarchis, qui debita persolverent ex tributis. *Arist. d. lib. 2. Oeconom.* Cum Annibal Italiam qua-

teret, Urbemque ipsam obsideret, Patres in Senatu, sic disse-
runt: Omne argentum, aurum, æs signatum, ad Trium-
viros Mensarios deferamus, nullo antè Senatusconsulto fa-
cto; ut voluntaria oblatio & certamen adjuvanda Reipubli-
cæ, excitet ad æmulandum animos, primùm Equestris Ordini-
nis, ac deindè reliquæ Plebis. Sed partâ victoriâ, & fractis
Carthaginensibus, Senatus mutuam pecuniam, singulis bonâ
fide reddendam esse decrevit. *Bodin. d. c. 2. num. 654. Bornit. h. lib. 2. c. 8. & lib. 6. c. 6.* Hoc quippè ni fiat, nescio quid
iniquius excogitari queat. Idem de Venetis Bembo refert.
lib. 7. & 10. hist. Venet. Quòd nempe in Bello contra Julium
II. pecuniâ indigui, statuerint per Senatum, ut intra 25.
dies, qui argentum aurumvè calatum haberent, ad Duum-
viros adferrent Numis cudendis; id eis aurum, argentumvè,
cum lucro decimæ partis accepto ferendum: qui non tulif-
sent, eorum bona venderentur.

III. In extremâ necessitate, ad distractionem ali-
cuius portionis de territorio pervenitur: cum & eo
in casu, profanare liceat res Sacras. *Bornit. h. 2. c. ult.*
Et tamen si pars aliqua Territorij est alienanda, stu-
dendum erit maxumè, ut pactum de retrovendendo
adnectatur; vel alijs usurpentur modi, qui firmam &
perpetuam impediunt alienationem, ac bona vendita,
quandoque recuperari ut queant, efficiunt. *Auctor Con-*
silij (quem Dominum Georg. Obrechtum esse ferunt) Wel-
cher massen ein Standt des Reichs / sein Gesell-
ond Einkommen verbessern möge.

Distractio vel alienatio alicujus partis territorij, vel Pu-
blicorum prædiorum, nec ab absoluto Principe, sine assensu
Ordinum suscipitur ritè: cum hoc ad Majestatem spectet rea-
lem.

lem: *Hotoman. illustr. quest. 1. Dn. D. Harpprecht. ad præm. Inst. num. 45. &c. Bornit. hic. lib. 2. cap. 9. & dixi tr. d. Appel- lat. cap. 2. sect. 16. ut & disp. pol. 2. th. 6. class. 1. disp. ult. th. 27. class. 2. & in præjudicium fiat eorum qui ita distrahuntur. Hei- gius, part. 1. quest. 19. Pruckman. tr. d. Regalibus. §. soluta po- testas. membr. 2. quarti cap. effectu. 6. fol. m. 457. &c.* Ex hoc fundamento Donationes Constantini Magni, Ludovici alio- rumque Cæsarum impugnantur. *Girard. lib. 4. fol. 391. Wolf- fhus lect. memorabil. centenar. 4. fol. 103.* Sicque ob id Madri- cense Fœdus inter Carolum V. & Franciscum I. ruptum fuit; quod contra Jus omnium Gentium commune, contraque Imperij Gallicani Leges, Carolus Burgundiæ ac Belgiæ Domi- natu Regem sine Senatus ac Populi Gallici consensu, cedere coëgisset. *Mart. in du Bellay. lib. 3. des memoir. fol. m. 223. & seq.* Quæ eadem ex causâ, multæ in Gallijs Provinciæ Angliæ ademptæ fuerunt, quas ipsis dederat Johannes Franco-Galliæ Rex in Anglia captivus. *Froissart, tom. 1. cap. 201. 214. ac 246. & v. eund. cap. 310. ad fin. Guil. Paradin, lib. 2. del. hist. de Ly- on. 2. cap. 62. Girard. lib. 15. fol. 217. lib. 16. f. 282. &c. tom. 2.* Nec alio jure alij Populi utuntur: *Bodin. 6. d. Republ. cap. 2. num. 640.* & nempe Fundamentalibus plerunque Legibus est cautum, ne sine Statuum consilio vel assensu, vel alienatione diminuatur, vel hypothecæ onere Provinciæ prægraventur.

2. De Galliæ Regibus scribit Bodinus, *d. c. 2. num. 641.* Non defuerunt, qui Principes ad prædiorum aliorumque lo- corum publicorum impellerent venditionem, quasi quæstum uberiores facturi: quæ sententia Tyrannidem ac Reipublicæ perniciem molitur. Hoc verò iniquius esse, ait; quod quas pecunias ex venditionibus imperiti Principes cogunt, non fœ- nerantur utilitatis publicæ causâ: sed sædissimis ac turpissimis hominibus ferè largiuntur. Inprimis nullo unquam tempore vendenda sunt ea Bona atque jura, quæ tuendæ conservan- dæque Reipublicæ sunt destinata: item Pascua Civitatum, atq;

Rusticorum, quibus tenues sustentantur. Hæc enim omnia, nullâ ratione vendi debent; quia vendita, & Rempublicam & Subditos perdunt. *Dn. Obrecht. d. loco.* Cautio etiam hæc adhiberi posset: ut prædia vel jura ad Rempublicam spectantia, potius pretio dato in Feudum, Superioritate retentâ, concedantur, quàm prorsus alienentur. *Bornit. h. 2. c. 7.* Et item, ut non alijs quàm Subditis vendantur, ne simul Jurisdictioni & Imperio Principis subtrahantur. Vendantur ergo Subditis immunitates & privilegia, liberentur ij pretio dato oneribus ijs, quæ illis gravia, Principibus non multùm prodesse solent, nec Concivium onera augment. Et sic Byzantij in pecuniæ penuriâ Publicos lucos, & loca Sacra vendiderunt. Fructuosa quidem ad certum tempus, sed infructuosa ad perpetuam proprietatem. Item quæ ea quæ Sodalitates possidebant, & quæ ad Sacra Gentilitia pertinebant; cum alia, tum in agris privatis sita. Nam hæc magno emebant ij, quorum reliqua possessio erat. *Arist. 2. Oeconom.* Sic Anno 1604. in Gallijs Edictum Regium publicatum esse, notat, & improbat tamen Waremundus *d. Subsid. cap. 6. num. 20.* Immunitatem atque exemptionem ab omnibus oneribus publicis continens ac promittens, quicumque certam summam deposuerint in Fiscum. hocque modo promisit Regi Mons, de Rhosni, Financiarum Magister; se Populo paucorum annorum spatio, Tributum Regno æquivalens extorsurum. Verùm pecuniæ conficiendæ, ac fidei liberandæ commodissimam rationem, Bodinus esse putat, *d. cap. 2. n. 654.* cujus etiam Livius facit mentionem, cum ait: Frequentes, quibus ex pecuniâ quàm M. Valerio & Claudio Coss. mutuam dederant, tertia pensio deberetur, adierunt Senatum. Cùm privati æquum postularent, nec esset Respublica solvendo; quod medium inter æquum & utile, decreverunt: ut quoniam magna pars eorum, agros venales esse diceret, & sibi emptis opus esse, agri publici ijs copia fieret. Consules agrum æstimaturos, & in jugera asses vectigales, testandi

standi causâ Publicum agrum esse, imposituros; ut si quis cum solvere posset, pecuniam habere quàm agrum mallet, restitueret agrum Populo, &c. Ita & non improbandum esse morem pecuniæ exquirendæ, autumat Petr. Gregor. Tholosanus, 3. d. R. c. 6. num. 8. ut qui abundant spe futuræ dignitatis, illiciantur ad voluntariam contributionem. Sicut & Respublica Veneta, hoc remedio aliquando fuit usâ, & Patrum decreto hoc proposuit Edictum: Ut quicumque è Populo, pecuniâ, commeatu, militevé, aut Classem, aut Militares copias juvissent; fore ut ubi cum hoste debellatum esset, ex eorum numero, triginta qui optimi meriti crederentur, ad Patritium ordinem traderentur, daturos ad hæc Patres operam, ut quinque Aureorum millia, quotannis reliquis dividerentur.

I V. Extra ordinem quoque Principes, Magistratus, & officia, vendunt: quod non, nisi summâ urgente necessitate est approbandum. Bodin. d. c. 2. n. 651. Bornit. h. lib. 2. cap. 6. Nicol. Betsius, tract. d. pact. famil. cap. ult. fol. m. 740. 5c.

Contra mercatores Potestatum, graviter disputat Imp. Justinianus, cum ait: *Novell. 8. à pr.* Hoc omninò procuremus, ut Præsides gentium, quicumque Civiles administrationes Provinciarum habent, puris manibus utantur; & ab omni abstineant acceptione; pro ijs solis contenti, eis quæ à Fisco dantur. quod non aliter fiet, nisi & ipsi cingula sine mercede percipiant; nihil omninò dantes, nec occasione suffragiorum, neque ijs qui cingula habent, nec alij omninò ulli. Consideravimus enim, quia licet quæstus immodicus imminuitur Imperio: attamen nostri Subjecti incrementum maximum percipient, si indemnes à Judicibus conserventur; & Imperium & Fiscus abundabit, utens locupletibus Subjectis, &c. Sic & dicebat Alexander Sever. Imperator: Necesse est ut qui

emit vendat. *Lamprid.* quod idem animadvertisse dicitur Ludovicus XII. Rex Galliarum: Ejusmodi Mercatores, quod emissent averfione, vèdere sigillatim, dicens. Certè contra eum qui officium emit; præfumptio est, omnia eum postea perversè acturum. *Paris de Puteo, tr. Syndicat. tit. d. offic. Syndicator. vers. Dicitur. nu. 2. f. 95. adde Michaël. Piccart. observ. historico-polit. dec. 2. c. 4.* Hæc etiam ratione ditiorum prædæ officia exponuntur, Pauperes ab omni dignitate contra Christianam pietatem excluduntur. Et tamen ad hocce remedium confugerunt interdum Rerum publicarum administratores. Venetus Senatus, ut sumptus belli adversus Maxæmilianum Imperatorem gerendi haberet, statuit: ut is qui ex plebe civis, munus perpetuum à Republicâ obtineret, si decuplum stipis annuæ, aut si ea non sit, lucri summam, de quâ apud Magistratum constaret, Reipublicæ intra dies quindecim dari curavisset; id omninò munus, ipso mortuo, aut filius aut nepos, aut frater ejus consequeretur, aut is, quemcunque sibi ipse ejus muneris heredem instituisset. *Bembus, lib. 10. & 12. hist. Venet.* Sed inprimis illud est stupendum, quod pro vero Jovius, in *Pompeio Column.* refert: Clementem VII. P. M. cùm expugnata Româ ab exercitu Caroli V. etiam Arcem, consumpto comœatu, in quam confugerat, Cæsarianis dedidisset; & ex pacto militi stipendium persolvendum esset, conflasse argentum omne, & aurea vasa Sacra, ut inde dividenda Militibus pecunia cuderetur. eâque nec sufficiente, concessisse tres Purpureos Galeros, ut illis licitantibus, qui fædâ ambitione corrupti, ad Senatoriam dignitatem adspirabant, aurum proferrent; eoque modo ad hastam propositis, emptores non defuisse. Et adhuc hodie omnia Officia Romæ Venalia sunt. Auctor *Thesauri Polit. relat. di Roma, f. 39.* Gl' officij tengono questa conditione, che vacano per morte, ò verò per creatione in Cardinale. di chi li tiene; & la Camera torna à venderli, aprezandoli per l' ordinario cento per ogni dieci d' utilità.

Romæ

De *Ærario Publico*, Cap. 6. 159

Romæ etiam ex Cardinalibus quidam Datarius nominatur; qui pro officij sui ratione omnia Ecclesiastica officia, omnium Provinciarum vendit. *Nicol. de Marbais, en la supplic. sur les causes, d' assembler un Concile. f. 216.* ita ut vulgari proverbio feratur: Nihil plus difficile, & magis impossibile esse, quàm Romæ sine argento Beneficium obtinere. *de Marbais, f. 222.* In Gallia quoque usu venire solet, ut omnia officia, pretio certo addicantur. quod Petr. Matthæus, *hist. des dern. troubles. lib. 3. f. 88.* summæ necessitatis colore defendit. Quandoque Officiales, cautionis loco pecuniam apud Fiscum deponere coguntur, &c.

V. Tandem quoque *Ærarium* auget Liberalitas Vicinarum Rerum publicarum. Sicq; Rhodij hâc unicâ viâ tantum potuerunt ædificare Colossum. *Polyb. lib. 5.* Nec minoribus præsertim Principibus atque Rebus publicis, id erit inhonestum. *Arnise. 2. c. 5. f. 163.* Nonnunquàm ex pacto confœderatorum, mutui auxilij causâ, aliquid Socij pendunt. Ita domum Austriacam & Saxonicam mutuo pacto ad subsidia suggerenda, Bello & hoste imminente obligari, Bornitius attestatur. *d. Ærar. 3. c. ult.*

C A P. V I I.

Ærario qui præsent, *QVÆSTORES* sunt constituti; dicti ab eo, quòd inquirendæ, conservandæ, & expendendæ pecuniæ publicæ causâ creantur. *n. polit. 7. l. 2. §. 22. d. Orig. Iur. Sammer: oder Rentsmeister; Sammer Rath.* Quorum origo apud Romanos

manos fuit antiquissima, & penè ante omnes Magistratus: l. 1. de offic. Quæst. Alex. ab Alexandr. 2. Genial. cap. 2. & quo officio, omnis omninò indiget Republica. Sub Augustis Procuratores Cæsaris, sive Rationales fuerunt appellati. Hûc & pertinet t. t. C. de Officio Comitum Sacrarum largitionum. de Officio Comitum rerum privatarum. de Officio Comitum Sacri Patrimonij; & ibi Henr. Scotanus, in Paratitl. fol. 140. & c. Quid verò sit Exactor, Superexactor, Censitor, Peræquator, Inspector, Opinator; docet Paul. Buius. 3. subtil. c. 3.

Boni Quæstoris munus expressit Marcus Cato Uticensis, de quo vide Plutarchum in vita. Felix est Rex qui habet virum scientem ordinare redditus & expensas. Quam felicitatem Lusitanæ Regibus nunquàm contigisse, Conestagius scribit. Cùm inibi Quæstores semper fuerint ex Nobilium numero; quibus gratia Aulica potius, quam peritia ad illud Officiū aparuerat viam: unde tantum illos operam dedisse ait, ut aliis rationibus dignitatem & locum tuerentur, de redditibus Regni parum interim solliciti. lib. 1. de conjunct. Portugall. & Castell. Felicior in eo fuit Henricus Magnus Rex Galliarum, qui hâc in parte usus est operâ fideli Marchionis de Rhosni. Quem licet sugillet Waremundus, d. subsid. c. 6. num. 19. Et eum tamen laudibus magnis depredicat Petrus Matthæus. lib. 1. de hist. de France. ad fin. Turcarum Imperatores, Aerario quos suo præficiunt, parte necessariâ corporis privant: quod an rectè fiat, contra Bodinum disputat Kirchnerus. disp. d. Republic. 16. corollar. 1.

2. Ut fideles prudentesque laudandi sunt Quæstores: ita è contrà Exactores, exactionumque Architectones illegitimarum (forgeurs des daces) à Principe non sunt audiendi.

Cujus

De *Erario Publico*, Cap. 7. 161

Cujusmodi homines publicâ etiam Luderum Equestrium lege infamantur. *Turnier Articuli* 9. & 11. *acjam dixi disp. polit. 3. ib. 49 class. 1.* Magistros *Erarii* conficiendi habemus ubique quàm plurimos (ait Bodinus) *6. d. R. c. 2. à princ.* qui Civium opes exhaurire, ac Principes ad inusitata Vectigalium genera urgere consueverunt. Eorum verò, qui tam artificiosè ista consecretantur, qui dignitatis & honestatis in eo genere rationem haberet, vidi neminem. Exactores hi plerunque Extranei sunt, & hoc medio ad magnas dignitates, favoris aurâ adspirant. Accommodant se ad Ingenium Regis, & partim indagando modos inveniendi argentum; partim removendo obstacula, quæ Regis consilijs & proposito, moram aliquam injicere posse videntur. *Conestab. 1. d. Portug. & Castell. conjunct. f. m. 36.* Tales fuerunt superioribus annis in Galliâ, Itali nonnulli. Quod tanquàm maximum gravamen, inter alia, etiam ij prætenderunt, qui Bella inibi Civilia concitârunt. *Histoir. des troubl. lib. 2. f. 47. & f. 50. b.* Non hi Principi, sed sibi consulunt. Unde Bernard. Girard, *lib. 2. del' hist. de France. f. 126.* de Protade Consiliario Brunhildis: Conseillant à son Maistre, de faire des Exactions, le proufit dequelles il tiroit; qui est une chose coustumiere. Reperiuntur hodie, ait, Waremundus ab Erenberg, *d. subsid. cap. 6. per tot. & post eum Keckerm. disput. pract. 34. problem. 14.* Magistri, novos modos collectandi & pecuniæ conficiendæ, diligentia, laboreque excogitantes, & Principibus vendentes: quibus sollemne est, ut Principibus persuadeant; Collectas institui posse sine injuriâ, sine damno Subditorum, & nullum ex Subditis fore, qui non hilari vulru, & summo cum gaudio Tributum impositum solvat. Dulce Tributum suadentes, dignos laqueo judicavit prudentissimus Landtgravius Hassiæ Philippus. Tales digni sunt, non præmio, sed laqueo, virgis & gladio dignissimi. Quod pertinet apophthegma, relatum à Casp. Ens, *2. Epidorj. fol. 187.* Cardinalis quidam apud omnes gravi odio laborabat, quod Pon-

X

tifica

tifici novarum Contributionum auctor vulgò crederetur. Quum verò coram Pontifice & quibusdam secretioribus Consiliarijs, pecuniæ conficiendæ rationes inirentur; quidam Cardinali parùm æquus: Equidem, inquit, sanctissimè Pater, nullam ego meliorem citra omnem Subditorum querelam, imò cum ipsorum quoque gaudio, colligendæ pecuniæ rationem noverim; quàm ut Armellino (id enim Cardinali nomen erat) pellis detrahatur, & per ditionem vestram, ut Luporum pellibus fieri aliàs solet, circumferatur. Neque enim dubito, quin vestri Subditi omnes, pro eâ saltem inspiciendâ, stipem ultro sint collaturi. Hisce Nebulonibus Princeps omni conatu obsistere tenetur & illud cogitare: Deum pro maximo beneficio Populo suo dato, illud recensere, quòd ab exactoribus eum liberârit. *Hippol. à Collib. in Principe. cap. 33.* Consulentes, inquit, Rebuffus, *ad l. eum. de verb. signif.* Principi, ut nova imponat Tributa & Vestigalia sine magnâ causâ, esse in Inferno Poenis Tartareis cruciandos perpetuò. allegans illud, *in Machabeor.* Et tu qui Inventor omnis malitiæ factus es, non effugies manum Domini: Cogita itaque quòd morieris, & citò, & generatio tua citò extinguetur. Illi enim Deo quo pacto possunt esse grati, qui ut florent, proximo in calamitate, nullâ spe salutis apparente, sit tabescendum. Hic addendus est omninò Erasmus *tr. de Lingua, fol. 144.* Ubi refert elegantem historiam, de quodam exactoris suasore, qui sepeliri voluit Lutetiæ in ore Cloacæ, &c. Bonum prædicantisti Exactores, quod pessimum est in Regno. Et generaliter, nulla res sic exterminat Bonum, quemadmodum Simulatum Bonum. Unde laudatur Xerxis Pater Darius, qui cum Subditis tributum indixisset, accersitis Provinciarum Præfectis, eos interrogavit; An Tributum illud grave Populis esset. Et isti, mediocre esse respondissent; jussit ut dimidiam tantum ejus partem exigerent. *Plutarch.* Nam manifestum malum, quasi malum fugitur & cavetur; malum autem

autem sub specie Boni celatum, dum non cognoscitur, nec
cavetur, sed quasi Bonum suscipitur, & idem conjunctum
Bono, exterminat Bonum. Tales Consiliarios probarem,
qualis fuit Gorellus Orilia, qui prudentissimè Ladislaum Re-
gem suum Neapolitanum, circa inusitata tributa occupatum,
monuisse legitur; Non posse ab hoste ullo proficisci consilium
eo nocentius. *Jovian. Pontan. d. prudent. lib. 5.* Aut qui E-
rythrium, Præfectum Imperij sub Zenone, imitantur: qui
maluit Magistratu se abdicare, quàm majus onus, præter Tri-
buta ordinaria Populo imponere: cùm tamen Fiscum exhau-
stum profusionibus & largitionibus Cæsarum, non esse suffi-
cientem ferendis impensis Publicis videret. *Suidas in Ery-
thrio.* Non omnis Regio Tributa & Vectigalia graviora ferre
potest. Inde Joh. Mariana, 3. d. *Regis Inst. cap. 7.* prudenter
scribit: Illud sit persuasum, non convenire Hispaniam ma-
gnis Vectigalibus gravari. Primum, quoniam magnam ejus
partem squalidâ siccitate loca, rupes horridæ, & saxa tenent.
Sæpè propter aëris siccitatem, annonæ penuriâ laboramus, ut
proventus labori, & sumptibus non respondeat: ubi grave sit
novis Tributis, & magnis, calamitatem temporis augere.
Deindè ab Aratoribus in Hispania, & Pastoribus, alijsque o-
mnibus agricolis decumæ fructuum omnium, integrâ fide
Templis persolvuntur. Quòd si tantundem prædiorum Do-
minis, certè qui agros proprios non habent, pendere cogan-
tur; quantulum miseris reliquum erit unde ipsi vivant, & quod
in *Ærarium* conferatur: cùm potius eos sublevare; ex quo-
rum labore & industriâ universa Provincia sustentatur, æquum
profectò videatur. & *quæ ibi adduntur observatu omninò di-
gna.* Prudens quoque Princeps, non statim novis illis Inven-
toribus aurem præbere; sed ea quæ ipsi proponunt sedulò pri-
us examinare debet. Sunt nimirum illa inventa quandoque
in thesi speciosa; sæpius multà præsupponunt ejusmodi homi-
nes, quæ falsissima reperiuntur. *v. huius rei documenta apud
Bodinum d. c. 2. num. 663. & seq.*

3. Exactores partem Tributorum sæpius antevertere solent falsis rationibus, aut nomine impensarum: ut in Regno Scotiæ evenisse notat Buchananus. *lib. 10. fol. 357.* Tales publicè benè sunt norandi. Quam verò poenam mereantur huiusmodi Principum Ministri, qui in Exactionibus mandati sui, aut Justitiæ limites excedunt, pro lubitu illas augendo, ostendunt Leges à Romanis Imperatoribus latæ in Superexactores: quibus hi non tantum dupli poenâ, læsis Subditis applicandâ, verum etiam capitali supplicio, si in delicto perseverent, puniuntur. *l. un. Cod. d. Superexactor. lib. 10. Nicol. Betsius, d. pact. famil. cap. ult. fol. 737.* Sanè Officiales, alijsque quibus res aliqua specialiter est credita, perfide in eâ versantes, furtum committunt: imò Officialis non est eo in casu à Peculatu immunis. *§. 9. ubi Interpretes. Inst. d. Publicis, Indis. l. un. C. d. Peculatus. l. 2. d. tutel. & ration. distrab. l. 33. d. furt. l. 55. §. 1. d. admin. & peric. Tutor. l. ult. C. d. his qui ex publ. rat. lib. 10. Petr. Frider. Mind. d. process. extrah. 2. c. 13. num. pen. & ult.* Nec ideo capitis poenam effugere potest: vid. *Wesemb. in paratit. ff. d. Peculatus. Ioh. Papon. lib. 22. tit. 2. arrest. 1. Theod. Petreus, conclus. criminal. thes. 47. & 53. Iacob. Alemannus, decis. 2.* Hancque sententiam post operosam disputationem Clarissimorum Jureconsultorum, prævaluisse memini. Quamvis Matth. Colerus, *decis. tom. 1. decis. 207.* Compilatores consultat. decision. Saxonicarum, *part. 4. decis. 3.* & Doctores communiter dissentire videantur.

4. Tandem juvabit cernere Ærarij descriptionem, quale fuit sub optimo Principe Trajano de quo ita scribit C. Plinius. *in Panegy. fol. 72. edit. Justi Lipsi.* Quàm juvat cernere Ærarium silens & quietum, & quale ante delatores erat? Nunc Templum illud, nunc verè Deus: non Spoliarium Civium, cruentarumque prædarum sævum receptaculum, ac toto in Orbe Terrarum adhuc locus unus, in quo, Optimo Principe, Boni malis impares essent. Manet tamen honor Legum, nihilque

De Aerario Publico, Cap. 7.

105

hilque ex publicâ utilitate convulsam : nec Poena cuiquam remissa, sed addita est ultio, solumque mutatum, quod jam non delatores, sed Leges timentur. At fortasse non eadem severitate Fiscum, quâ Aerarium cohibes : imò tanto majore, quanto plus tibi licere de tuo, quàm de publico credis. Dicitur Actori atque etiam Procuratori tuo ; in Jus veni, sequere ad Tribunal. Sors & urna Fisco Judicem assignat. Licet rejicere, licet exclamare : Hunc nolo, timidus est, & Bona Setuli parum intelligit : Illum volo quia Cæsarem fortiter amat. Eodem Foro utuntur Principatus & Libertas. Quæ præcipua tua gloria est, sæpius vincitur Fiscus : cujus mala causa nunquam est, nisi sub bono Principe. Ingens hoc meritum ; majus illud, quod eos Procuratores habes, ut plerunque Cives tui non alios Judices malint, &c.

C A P. V I I I.

¶ Vbiungendum est aliquid de CENSU. Conducit enim ut publicè notæ sint facultates, *Bodin. 6. d. Rep. cap. 1. fol. 980. Keckerm. diss. pract. 34. problem. 10.* quod sanè opus est arduum, cum primis inassuetis. v. *Tabulam Aneam, Lugduni existentem, representatam à Guil. Paradino, en l'hist. de Lyon, lib. 1. cap. 19.* Nec solum utile est, si bonorum Adaratio fiat ; sed & si Aetas, numerusque Civium describatur. latè *Philip. Hænnon. diss. polit. 6. th. 6. usque 15. Ioh. Coras. ad l. 8. ff. d. statu hom. Tauff. vnd Todten Bücher / Stewr Bücher.* Natales & mortuales dies probè sunt notandi ; conficienda etiam Inventaria Feudalium bonorum, quibus exactè à Bonis, quæ allodij iure possident Vasalli,

X 3

sejun-

sejungantur: quæ omnia ad lites abbreviandas maxumè conducunt.

Cùm Vectigalium compendia omnia, exigi oporteat juxta normam æquitatis; æquitas autem potissimum ex proportionè Bonorum sit consideranda & ponderanda; at proportio investigari nequeat, nisi singula bona Civium excutiantur, inquirantur & æstimentur: instrumentum ideo adinventum fuit Censùs, quo singulorum Civium patrimonialia æstimentur & censeantur. Qui nihil aliud est, quàm æstimatio & designatio Bonorum singulorum Civium, publicè facta. *Bornit. h. 5. cap. 2.* Et quoque Censura Romanorum, primitus non ad Morum castigationem inventa fuit; sed ad omnium Civium descriptionem, ætatem, numerum, ordinem, conditionem, & fortunarum omnium ac facultatum æstimationem. Servius Tullius, sextus Rex Romanorum, Censum primus instituit, quo & paci & bello opportuna redimentur. Ab hoc, inquit Lucius Florus, Populus Romanus relatus in Censum, digestus in classes, Curijs atque Collegijs distributus, summâq; Regis solertiâ ita Respublica est ordinata; ut omnia patrimonij, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque discrimina, in tabulas referrentur: ac si maxuma Civitas minimæ Domus diligentia contineretur. *v. Petr. Gregor. Tholos. 3. c. 4. num. 7. &c.*

2. Forma Censùs hodiè plerunque observari solet, ut singuli Cives profiteantur quantum habeant in Bonis. alicubi illa professio fit mediante juramento: *Geschworne Stewr.* Poena autem de Incensis, id est, de his, qui se censeri, bonaq; æstimari nollent, vel malâ fide minoris quàm valerent æstimari paterentur, ex Lege à Servio Tullio lata (teste Livio) erat vinculorum, mortisque. aut (secundum Dionys. Halicarnass.) ut publicatis bonis, verberati venderentur. Hodiè nonnullis in locis usu est receptum, *Daß die Obrigkeit das Vermögen/*
vmb

De *Ærario Publico*, Cap. 8.

107

umf so hoch es von einem geschetzt wirdt / an sich zu lösen be-
fähigt ist. Itidem contra eum, qui bona publicis Collectis & ex-
actionibus obnoxia non profitetur, exercetur actio commif-
si. At si quis profitetur quidem rem, sed in fraudem minoris
æstimat; id tantum quod istam æstimationem excedit, non
tota res incidit in commissum. *Thom. Maullius, d. homag. c. 9.
num. 136. &c.*

II. Necessè etiam est, ut Breviarium, seu Ratio-
narium Imperij habeat Princeps. *Bodinus, 6. d. Rep.
cap. 2. num. 672. Scipio Amirato. lib. 1. discors. 4. Clapma-
rius, 5. d. Arcan. cap. 14. Fürstliche Tischreden / lib. 1.
cap. 1.* Circa quod, occasione datâ, latius excurrere
libet.

Senator Catonis Junioris exemplo (*de quo vide Plutarch.
in vita. num. m. 6.*) causas Populi teneto, eique nosse Rem-
publicam necessarium est; id quod latè pater. Quid habeat
Militum, quid valeat *Ærario*: quos Socios Respublica ha-
beat, quos Amicos, quos Stipendiarios; quâ quisque sit Le-
ge, conditione, foedere? tenere consuetudinem decernendi,
nosse exempla majorum. Quod omne scientiæ, diligentia,
memoriæ est; sine quo paratus esse Senator nullo modo po-
test. *Cir. 3. d. Legibus. fol. 460. edit. Gothofr.* Princeps hæce a-
dem, eò magis scire debet; quòd ei soli, tantum oneris, quan-
tum in Republica Senatoribus multis incumbit. *Adrianus*
Imperator, omnes publicas rationes ita complexus est, ut do-
mum privatam, quivis paterfamiliâs diligens non satis novit.
Spartian. in eius vita. fol. 132. edit. Sylburg. Eadem ratione
Consiliarius, qui Principi assistit, plurimum quoque studij &
diligentiæ ad ea omnia, etiam minima cognoscenda, quæ ad
Principatum in quo est, spectare videntur, ponet. Principem
etiam & Aulam ex omni parte indagabit; ut & cæterorum
admi-

adminiftrorum & Confiliariorum naturam, mores: quæ, quantaque fit omnis ditio Principis, quæ provinciæ, civitates, oppida, loca, illi ditioni fubjecta fint? Provinciæ verò ipfæ, quot millia paffuum habeant in longitudine, quot in circuitu: locorum, inquam, ambitum, fitum. utrùm montibus, mari, flumine, vâllo, fofsâ, lacu munita fint; quæ eorum opportunitates, an commeatu prohiberi poffint; an fit ubertas vel inopia rei frumentariæ; quæ commoda & incommoda habeat Respublica? Quidnam in Principatu controverfum, & cum quibus, quibus de caufis, quæ ratio Provinciæ adminiftrandæ, quæ Leges fundamentales, quæ jura, Leges, libertates, quo more utantur, quâvé difciplinâ, ufu & confuetudine regantur; quibus rebus delectentur Cives, quibus fe fufientent, quomodo erga Principem fint affecti? Quodnam vectigal eorum quæ invehuntur vel evehuntur, ex pascuis agrorum publicorum, ex fale, vino, oleo, frumento, ex mercaturâ, ex Subditorum tributis? Quodnam Ærarium: an Subditi nimijs tributis, vectigalibus, alijsvè oneribus premanantur? an mercaturæ studio teneantur: an opibus abundant? Quantus militum numerus, in quâlibet Provinciâ confcribi poffit? Quænam Principis familiæ origo: quæ conjunctiones, affinitates, & amicitia; quæ Fœdera, & quæ ex ijs fperanda? quorumnam partes Princeps defendendas fufceperit? Et ad summam, in omnia etiam minutiffima, quæ neglecta, Reipubl. detrimento effe poffunt, omne ftudium, curam, cogitationem & folertiam conferet. *Hippolyt. à Collib. Confiliar. fol. 262. &c. addatur omninò Aristoteles. 1. Rhet. cap. 4.*

2. Quæ omnia fi memoriæ fecnre mandari nequeant, litterarum æternitati confecrentur. Idque exemplo Principum verfatifsimorum. Sic Auguftus Succelfori propriâ manu perfcipitum reliquit Libellum, qui totius Imperij erat Breviarium. eo opes publicæ continebantur: quantum Civium Sociorumque in armis, quot militum fub fignis ubique effent; quot

quot classes, Regna, Provinciæ, tributa ac vectigalia, & necessitates ac largitiones? Quantum pecuniæ in *Ærario* & *Fiscis* ac vectigalium residuis? Adjecta erant & libertorum servorumque nomina, à quibus ratio exigì posset. *Tacitus*, 1. *annal. fol. 9. Sueton. cap. ult. in August. Dion. lib. 56. edit. Oporin. fol. 362.* Similiter *Amurathes*, ejus nominis 3. qui *Turcis* nostrâ memoriâ imperitavit, ante omnia Statum Imperij sui sibi quàm perfectissimum esse volebat; & in hunc finem proprios *Commentarios*, omnium negotiorum quæ occurrebant, omnium redituum, qui quovis modo ad ipsum perveniebant, & sumptuum, qui diebus singulis expendebantur, penes se in mensâ quâdam repositos habebat; qui post ejus mortem in filij manus pervenerunt, quiq; eos diligenter asservat. *Lazar. Soranzius, Ottomanni cap. 49. Aliorum Principum exempla habet Bodinus, d. cap. 2. lib. 6. num. 672. & seq.* Hæcque ejusmodi *Rationarij* confectio & possessio, tam arctè Imperio est juncta; ut cùm *Augustus* tædio diuturnæ valetudinis, de reddendâ Republicâ cogitaret, Magistratibus ac Senatu domum accitis, id *Rationarium*, tanquàm certissimum Regni Symbolum, eis tradiderit. *Sueton. August. cap. 28.* Quo fine, & post mortem parentis, *Tiberium*, cùm Imperij successionem spernere simularet, sæpè dictum *Libellum* in Senatu proferri recitarique jussisse, probabile videtur. *Tacit. supra alleg. fol.*

3. Id autem studij, quod Princeps in legendis & relegendis talibus *Libellis* impendit, non sufficit; sed necesse est, ut mutantur, augeantur, & pro rerum in ijs contentarum varietate varientur. quod *Carolus M.* non neglexisse legimus. *Aventin. lib. 4. Annal. Bojor. Bernard. de Girard. Seigneur du Haillan. lib. 4. histor. Francica. fol. 369.* Is enim quæcunque audiebat, vel ei in mentem veniebant, & memoriâ digna judicabat; quò eorum postea faciliùs memor esset, tabulis cereis, quas huic fini semper præsentis habebat, mandabat. Nec minùs priscâ institutione, Romanis Imperatoribus censuum

Y

Brevia

Brevia quotannis mittebantur: diligentia namque boni Se-
culi, fidem publicæ instructionis exigit. Siquidem convenit Prin-
cipes & parentes humani generis edoceri, quid reverendo Or-
dini, vel Senatorum novus accessus adjiciat, vel excusationi-
bus detrahatur. *Symmachus*, 1. *epistolâ* 46. Ante omnia ve-
rò sapientiæ & bonitati Principali convenit, omnium Provin-
ciarum sibi subjectarum, fortes & præstantes viros (quos vel
famâ notos habeat) eorumque qualitates, consignare: quò
nimirum vacante aliquo loco officij, eorum memor esse que-
at. Hi qui se contineri hoc libro sciunt, alacriores erunt, & se
opinione Principis sui pares gerere studebunt: ij, verò, quo-
rum nomina in hoc libro nondum inserta sunt, mille pericula,
quò eò perveniant, non fugient. Ideò in hoc nostro libello,
& Principis manuali, singularis titulus (vel caput) huic rei ada-
ptetur, Titulusq; Honoris indigitetur. Et cùm Princeps ex-
cellentem virtutem alicujus commendari audit, post condi-
gnam informationem, hunc clarâ voce suo Breviario adscri-
ptum, pronuntiet. Id quod Ludovicus XII. etiam in consti-
tuendis Judicijs laudabiliter est secutus: Mortuo quippè A-
gennensis Consistorij Præsidente, honorificentissimum hoc &
præclarissimum officium, Studioso cuidam juveni, quem Au-
relij elegantissimè perorantem audiverat, & ejus nomen, hoc
quem proponimus modo, notaverat, gratis contulit. Sicque
& aliàs in honoribus decernendis faciebat. *Blaise du Mont luc.*
comment. milit. lib. 7. fol. 216. Alexander Severus, milites
suos sic ubique scivit, ut in cubiculo haberet Breves, & nume-
rum & tempora militantium; semperque cùm solus esset, &
rationes eorum, & numerum & dignitates & stipendia recen-
seret, ut esset ad omnia instructissimus. De promovendis eti-
am sibi adnotabat, & perlegebat cuncta Pittacia (sunt ratio-
nes & commentarij annonarum militarium, &c. *Cujac. ad*
l. 5. lib. 12. Cod. tit. de Castrensi peculio Milit. &c.) & sic facie-
bat, diebus etiam pariter adnotatis, & quis, & qualis esset, &
quo

quo insinuante promotus. *Lampridius, in ejus vita. fol. 212.* (Vide apud Montlucium, 2. des commentair. fol. m. 77. notatu dignissimum exemplum; quo edocemur quid ad Victoriā obtinendā prosit, Principem scire nomina Militum suorum) Magis & facilius hoc Belli Dux observabit. Odet de Foix, non solum omnium Capitaneorum, qui sub suis signis militabant, & præcipuorum militum nomina in recenti memoria habebat, sed & eorum fortia facta notabat. Non tamen sibi commendatos notasse sufficit, sed necesse est ut Princeps, secundum qualitatem cujusque personæ & meriti, vel notatos promoveat, vel si id statim commodè fieri nequit, donis suā collatis manu, & verbis gratiosis exhilaret. *Montluc. dict. loco. fol. 217.* Hocque modo indigni non movebuntur, & quod magis est, ij qui ita promoti sunt, gratiam soli Principi, non vilibus proxenetis habebunt.

4. Denique ipse quoque Deus Opt. Max. quondam Moyfi & Aaroni, universæ congregationis filiorum Israël, per cognationes & domos suas, & nomina singulorum, quicquid Sexus erat Masculini, à vicesimo anno, & supra, omnium Virorum fortium tollere summam, & per Turmas suas numerare, jussit. Inde liquet, Davidem, qui hoc exemplum secutus, Israël & Judam numerari voluit, ut sciret numerum ejus; *2. Samuel. cap. ult. 1. Paralipom. 21. Josephus, 7. Antiquit. cap. 50. fol. 201.* non punitum fuisse, ut ambitiosum quidpiam adgressum: sed in eo deliquisse, quod summam Filiorum Israël computans, à singulis quoddam pretium, juxta Legem non abstulerit, & Domino consecraret. Quod Ceremoniale præceptum, si non neglexisset, plaga in Populo recensito non extitisset. *Exod. cap. 30. vers. 12. Joseph. dicto loco. latè*

Petr. Gregor. Tholosan. 3. d. Rep. cap. 5. num. 5. &c.

F I N I S.

ERRA-

E R R A T A.

Fol. 15. lin. 17. pro detrimentum, lege detrimenti. Fol. 18. lin. 30. pro scirent, lege sciret. Fol. 19. lin. 17. pro obscio, lege obsonio. Fol. 22. lin. 20. pro impetandi, lege impetrandi. Fol. 23. lin. 3. lege Titus Vespasian. Fol. 26. lin. 24. pro venalum, lege venarium. Fol. 39. lin. 12. pro negabant, lege negabunt. lin. 14. pro pollicenter, lege pollicentur. Fol. 40. lin. 16. pro Fastigatione, lege Fustigatione. Fol. 41. lin. 20. dele non. Fol. 42. lin. 26. pro ab, lege ad. Fol. 50. lin. 19. lege non offert. Fol. 63. lin. 30. pro evectiones sunt levandæ, lege invectiones sunt lev. Fol. 96. lin. 23. pro concedendum, lege condendum. Fol. 107. lin. 19. pro vir / lege viri. Fol. 109. lin. 17. pro Exception. lege Exemption. Fol. 110. lin. 29. pro juncta, lege junctæ. Fol. 113. lin. 11. pro nimium, lege nimirum. Fol. 115. lin. 4. pro immemoralis, lege immemorialis. lin. 27. pro interpretio, lege interpretatio. Fol. 120. lin. 4. pro exige, lege exigi. Fol. 130. lin. 18. pro Subditis, lege Subditus. Fol. 147. lin. 14. pro iurisdictionem, lege iurisdictionis. lin. 22. pro perferendam, lege præferendam. Fol. 148. lin. pen. pro Dominum, lege Dominium. Fol. 153. lin. 17. pro subidis, lege subitis. Fol. 160. lin. 17. pro aparuerat, lege aperuerat. Fol. 168. lin. 30. lege versutissimorum. Cetera æquum Lector non iniquo animo feret, & facile corriget ipse.

505648964